

Eriikka Oinonen, Raimo Blom & Harri Melin

ONNI ON OLLA SUOMALAINEN?

Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus

Raportti ISSP 2003 ja 2004 Suomen aineistoista

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1
Eriikka Oinonen, Raimo Blom & Harri Melin (2005).
Onni on olla suomalainen?
Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus
Raportti ISSP 2003 ja 2004 Suomen aineistoista.

Julkaisija: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD)
Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 2 A, 5. krs, Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
33014 Tampereen yliopisto
Puhelin: (03) 3551 8519
Faksi: (03) 3551 8520
fsd@uta.fi
Kotisivu: <http://www.fsd.uta.fi/>

Myynti: Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617 33014 Tampereen yliopisto
Puhelin: (03) 3551 6055
Faksi: (03) 3551 7685
taju@uta.fi
<http://granum.uta.fi>

ISSN 1459-8906
ISBN 951-44-6320-X
ISBN 978-951-44-7674-7 (pdf)

Graafinen suunnittelu, taitto ja kansi:
Pentti Kiljunen, Yhdyskuntatutkimus Oy
Kannen kartta: Norwegian Social Science Data Services (NSD).

Yliopistopaino Helsinki 2005

ESIPUHE

Suomi on osallistunut International Social Survey Programme (ISSP) -tutkimusohjelmaan vuodesta 2000. ISSP on 40 maan yhteinen vertaileva yhteiskuntatieteellinen tutkimusohjelma. Sen vuosittaiset tutkimukset käsittelevät monipuolisesti yhteiskuntaelämän eri alueita. ISSP:n periaatteena on tuottaa teknisesti korkeatasoisia ja vertailtavuudeltaan ensiluokkaisia tutkimusaineistoja.

Suomessa tutkimukset toteutetaan Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston, Tilastokeskuksen, Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian sekä Turun yliopiston sosiologian laitoksen yhteistyönä. ISSP-aineistoja käytetään aktiivisesti tutkimus- ja opetustarkoituksiin monissa Suomen yliopistoista. Aineistoja hyödynnetään myös opinnäytetöiden empiirisinä aineistoina.

Tämä ensimmäinen Suomea koskeva raportti esittelee vuosien 2003 ja 2004 ISSP-kyselyjen tuloksia. Raportin aineistoina käytetyt tutkimukset ovat: ISSP 2004: kansalaisosallistuminen: Suomen aineisto (FSD2039) ja ISSP 2003: kansallinen identiteetti II (FSD2040). Raportin ovat laatineet YTT Eriikka Oinonen (Tampereen yliopisto), prof. Raimo Blom (Tampereen yliopisto) ja prof. Harri Melin (Turun yliopisto). Eriikka Oinonen on kirjoittanut luvut 1-8 ja Raimo Blom ja Harri Melin luvun 9. Alkuperäiset analyysisuunnitelmat laativat Raimo Blom, Harri Melin ja Eriikka Oinonen. ISSP-aineistojen tilastolliset analyysit toteutti YTM Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Hän on laatinut myös raportin kuviot ja taiton.

Osoitamme lämpimät kiitoksemme Yhteiskuntatieteelliselle tietoarkistolle hankkeen taloudellisesta tukemisesta. Helena Laaksosta kiitämme tekstimme tarkasta oikoluvusta ja hyödyllisistä kommentteista.

Tampereella 29.4.2005

Eriikka Oinonen

Raimo Blom

Harri Melin

Sisällys

ESIPUHE

1. MIKÄ ON ISSP?	1
2. RAPORTIN TEHTÄVÄ	5
3. KANSALLINEN IDENTITEETTI	7
Identiteetti ja kuuluminen	7
"Tosi suomalainen"	10
Onni on olla suomalainen?	11
Suomalaisuus ja kansallistunne	17
4. KANSALAIKUUS JA KANSALAIKOSALLISTUMINEN	24
Kunnon kansalaisen kriteerit	24
Yhteiskunnallinen osallistuminen	26
5. KÄSITYKSIÄ SUOMALAIKSESTA YHTEISKUNNASTA JA SEN TOIMIVUUDESTA	29
Demokraattiset oikeudet ja demokratian toimivuus	29
Suhtautuminen politiikkaan	34
Luottamus	39
6. SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTAJIIN JA ETNISIIN VÄHEMMISTÖIHIN	47
Maahanmuuttajien rooli suomalaisessa yhteiskunnassa	49
Sopeutua vai sulautua?	55
7. SUOMI JA GLOBALISAATIO	62
8. SUOMI JA EUROOPAN UNIONI	76
9. YHTEENVETO	82
 Lähteet	 86
Liitekuviot: Kansainväliset vertailut	89
ISSP 2003 kyselylomake	103
ISSP 2004 kyselylomake	109

1. MIKÄ ON ISSP?

International Social Survey Programme (ISSP) on maailmanlaajuinen yhteiskuntatieteellinen tutkimusohjelma, joka perustuu kansainvälisesti yhtenäistettyyn vuosittaiseen aineistonkeruuseen osallistujamaissa. ISSP on koonnut tietoa kansalaisten toiminnasta ja yhteiskunnallisista mielipiteistä eri maanosien maissa vuodesta 1985 lähtien. Seurantatutkimustiedon lisäksi ISSP-aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä.¹

ISSP:n perustajamaat vuonna 1984 olivat Saksa, Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Australia. Sittemmin jäsenmaiden määrä on kasvanut 40 maahan. Saksan ja Britannian lisäksi Länsi-Euroopan maista mukana ovat Itävalta, Italia, Irlanti, Hollanti, Norja, Tanska, Ruotsi, Suomi, Espanja, Portugali, Kypros, Ranska, Sveitsi ja Flanderi². Myös entiset sosialistiset Euroopan maat ovat laajasti edustettuina. Jäseniä ovat Bulgaria, Unkari, Venäjä, Tsekin tasavalta, Puola, Slovenia, Slovakia ja Latvia. Euroopan ulkopuolisia jäsenmaita Yhdysvaltojen ja Australian lisäksi ovat Israel, Etelä-Afrikka, Etelä-Korea, Taiwan, Japani, Filippiinit, Uusi-Seelanti, Kanada, Meksiko, Chile, Brasilia, Venezuela ja Uruguay (<http://www.issp.org/homepage.htm>). Meksikossa huhtikuussa 2005 pidetyssä ISSP vuosikokouksessa tutkimusohjelman uusimmaksi jäseneksi hyväksyttiin Kroatia.

Suomi liittyi ISSP- ohjelmaan vuonna 2000. Jäsenyys on järjestetty usean eri organisaation yhteistyönä. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston lisäksi mukana ovat Tilastokeskuksen Haastattelu- ja tutkimuspalvelut-yksikkö, Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos ja Turun yliopiston sosiologian laitos. ISSP-ohjelma on eri tutkimustahojen keskinäinen ja omarahoitteinen yhteenliittymä, joten nämä organisaatiot ovat vastuussa rahoituksen hankkimisesta vuosittain kerättävälle Suomen aineistolle sekä aineistoa analysoivien suomalaisten tutkijaryhmien kokoamisesta.

Vuodesta 1986 alkaen ISSP- aineistojen virallinen arkistointipaikka on ollut Saksan yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung an der Universität zu Köln (ZA). Se vastaa aineistojen käsittelystä ja eri maiden aineistojen yhdistämisestä, arkistoinnista ja dokumentoinnista yhteistyössä Espanjassa toimivan ASEP:n (Análisis Sociológicos, Económicos y Políticos) kanssa. Suomessa ISSP-aineistot ovat saatavissa Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta.

¹ Samoja aihepiirejä koskevia Eurooppaan keskittyviä vertailevia kyselytutkimuksia tekee myös European Social Survey-ohjelma (ESS). Ohjelmassa on mukana yli 20 Euroopan maata ja ensimmäinen kyselytutkimus toteutettiin vuonna 2002. ESS:n tutkimustuloksia on julkaistu Sami Borg:n raportissa *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:3. Lisätietoja ESS-hankkeesta ja aineistoista saa Yhteiskunnallisesta tietoarkistosta (<http://www.fsd.uta.fi>) ja European Social Survey:n verkkosivuilta: www.europeansocialsurvey.org

² Belgian liittovaltion hollanninkielinen pohjoisosa.

Toisin kuin monet muut vertailevat asennekyselytutkimukset, ISSP on aidosti kansainväliseen yhteistyöhön perustuva ohjelma. Jäsenmaiden edustajista koostuva komitea kehittää ja neuvottelee kyselytutkimusten aiheet ja pyrkii laatimaan kyselylomakkeet siten, että kysymykset ovat relevantteja ja mielekkäitä kaikissa maissa ja että ne ovat ilmaistavissa eri kielillä merkityksen muuttumatta. Lopullinen ja esitestattu kyselylomake hyväksytään kerran vuodessa kokoontuvassa ISSP-jäsenten edustajien täysistunnossa.

ISSP:n perustamisen lähtökohtana oli huomio siitä, että hyvää ja vertailukelpoista tietoa muun muassa taloudellisesta kehityksestä, tulojen jakautumisesta, sosiaalisesta liikkuvuudesta, äänestyskäyttäytymisestä ja sosiaalipolitiikasta oli varsin hyvin saatavilla, mutta asenteita ja mielipiteitä koskevaa vertailukelpoista tietoa ei juuri ollut. ISSP:n keskeiseksi tavoitteeksi tulikin korkeatasoisen vertailukelpoisen asenteita ja mielipiteitä koskevan tiedon systemaattinen kokoaminen. (Svallfors 1999.)

Miksi tehdä vertailevaa tutkimusta ja miksi vertailla asenteita ja mielipiteitä? Etnosentrismien torjuminen tutkimuksessa on yksi keskeisistä vertailevan tutkimuksen eduista. Maita vertailemalla voimme selvittää, mitkä asiat ja ilmiöt ovat erityisiä kansallisia erityispiirteitä ja kokemuksia ja mitkä yleisempiä trendejä. Tutkimuksessa etnosentrismi saattaa ilmetä kahdella tapaa. Tutkija saattaa olettaa löytäneensä jonkin yleisen sosiaalisen mekanismin, jonka vertaileva analyysi osoittaaakin olevan kansallinen erikoispiirre. Toisaalta tutkija saattaa olettaa löytäneensä jotakin kansallisesti erityistä, joka vertailevasta näkökulmasta katsottuna näyttäytyykin yleisen trendin yhtenä ilmentymänä. (Vrt. Svallfors 1999; Oinonen 2004.)

Asenteiden ja mielipiteiden vertaileva tutkimus on monella tapaa ongelmallista, mutta tärkeää. Ensinnäkin asenteet ja mielipiteet heijastelevat niitä historiallisia prosesseja, joita kansalliset instituutiot ovat rakentaneet ja muokanneet. Toisekseen, vertailevan asenne- ja mielipidetutkimuksen keinoin voimme yrittää erottaa eliitin diskurssin, julkisen mielipiteen ja tavallisten kansalaisten mielipiteet toisistaan. Kolmanneksi yleiset asenteet ja mielipiteet ovat harjoitetun yhteiskuntapolitiikan raaka-ainetta. Kansalaisten mielipiteet ja asenteet voivat johtaa yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin. Ne voivat kiihdyttää tai hidastaa muutosta. (Svallfors 1999, 4.)

Vertailevassa asenne- ja mielipidetutkimuksessa on ongelmansa, jotka on hyvä tiedostaa. Ensinnäkin on syytä pitää mielessä, että asenteet ja mielipiteet ovat aina kontekstisidonnaisia. Yhtäältä juuri tämä seikka tekee asenteiden vertailun eri yhteiskuntien välillä mielenkiintoiseksi, mutta kontekstisidonnaisuus saattaa johtaa myös siihen, että kyselyissä käydyt käsitteet ja niiden merkitykset ymmärretään eri tavoin eri maissa. Käsitteiden kontekstisidonnainen latautuneisuus on sinällään mielenkiintoista, mutta vaarana on, että tutkija erehtyy käsittelemään tutkimusasetelman tuottamaa virheellistä tietoa sosiaalisena tosiasiana. Toinen asenteiden vertailuun liittyvä ongelma koskee kysymysten muotoilua. Kyselylomakkeen kysymysten muotoilu voi vaikuttaa paljonkin siihen, millaisia vastauksia kysely

tuottaa. Muotoilua muuttamalla samoihin kysymyksiin saatetaan saada aivan vastakkaisia vastauksia. Mikäli käsitteiden muotoilu tuottaa erilaisia miellelyhtymiä eri kansallisissa konteksteissa, on olemassa riski, että aineistoa analysoidessamme tulemme luoneeksi eroja, joita ei todellisuudessa ole. Kolmas keskeinen ongelma liittyy sellaisiin taustamuuttujiin kuten ammatti ja koulutus. Ammattinimikkeet ja koulutusjärjestelmät eroavat jopa sellaisten maiden välillä, jotka ovat yhteiskunta- ja talousjärjestelmältään ja luokkarakenteeltaan hyvinkin samanlaisia.

Keskeisin keino välttää vertailevan asenne- ja mielipidetutkimuksen sudenkuopat on kansainvälinen yhteistyö. ISSP-ohjelman omaksuma toimintatapa eli kyselyjen suunnittelu ja laatiminen eri kansallisuuksia edustavien tutkijoiden yhteistyönä lienee paras olemassa oleva keino huomioida kontekstisidonnaisuus ja ymmärrettävyys ja tuottaa mahdollisimman vertailukelpoista ja luotettavaa aineistoa tutkijoiden käyttöön. ISSP-ohjelma on myös pyrkinyt luomaan ja kehittämään sellaista standardoitua taustamuuttujien luokitusjärjestelmää, joka toimisi mahdollisimman hyvin erilaisissa yhteiskunnissa. Kyselyaineiston korkealaatuisuudesta huolimatta, jokaisen aineistoa käyttävän tutkijan vastuulla on pitää mielessä kontekstin ja kysymyksenasettelun merkitys ja niiden vaikutus tutkimuksen tuloksiin ja niistä tehtäviin päätelmiin (Mohler 1999; Svallfors 1999).

ISSP-ohjelman tekemien kyselyjen aihekirjo on laaja. Ensimmäinen kyselytutkimus tehtiin vuonna 1985. Vuodesta 1990 lähtien ISSP on toistanut aiempia kyselyitä, joten nykyisin sekä maiden välinen että ajallinen vertailu on mahdollista. Kaikki maat eivät kuitenkaan sisälly kaikkiin aineistoihin, sillä maat ovat liittyneet ISSP-ohjelmaan eri aikoina. Lisäksi kaikki mukana olevat maat eivät kokoa tutkimusaineistoja joka vuosi. Joissakin maissa tehdään kaksi tutkimusta samalla kertaa ja jotkut maat saattavat jättää kustannussyistä jonkin tutkimuksen kokonaan tekemättä. Aineistojen tarkemmat kuvaukset sekä tiedot kussakin kyselyssä mukana olevista maista ovat saatavissa Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston kotisivuilta ([http:// www.fsd.uta.fi](http://www.fsd.uta.fi)).

Kuluvana vuonna 2005 tehtävä kysely käsittelee työorientaatioita. Edelliset työorientaatioita kartoittaneet tutkimukset toteutettiin vuosina 1989 ja 1997. Vuonna 2006 toteutettava ISSP-tutkimus toistaa vuosina 1985 ja 1996 tehtyjen valtion tehtäviä koskevien kyselyjen teemoja ja vuoden 2007 kyselytutkimuksen aiheeksi on sovittu urheilu ja vapaa-aika.

Kuvio 1. ISSP-kyselyt 1985-2005

1985: Valtion tehtävät I
1986: Sosiaaliset verkostot ja tukijärjestelmät I
1987: Eriarvoisuus I
1988: Perhe ja sukupuolirollit I
1989: Työorientaatiot I
1990: Valtion tehtävät II
1991: Uskonto I
1992: Eriarvoisuus II
1993: Ympäristö I
1994: Perhe ja muuttuvat sukupuolirollit II
1995: Kansallinen identiteetti I
1996: Valtion tehtävät II
1997: Työorientaatiot II
1998: Uskonto II
1999: Eriarvoisuus III
2000: Ympäristö II
2001: Sosiaaliset verkostot II
2002: Perhe ja muuttuvat sukupuolirollit III
2003: Kansallinen identiteetti II
2004: Kansalaisosallistuminen (Citizenship) I
2005: Työorientaatiot III

Lähde: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <http://www.fsd.uta.fi>

2. RAPORTIN TEHTÄVÄ

Tämä raportti on ensimmäinen laatuaan Suomessa ja sen tarkoituksena on esitellä viimeisimpien ISSP-kyselytutkimusten tuloksia Suomen osalta. Raportti käsittelee vuoden 2003 ISSP- kyselytutkimuksen ”Kansallinen identiteetti” ja vuoden 2004 ISSP- kyselytutkimuksen ”Kansalaisosallistuminen” (Citizenship) Suomen aineistoja. Kansallista identiteettiä käsittelevä tutkimus toistaa vuonna 1995 tehdyn tutkimuksen teemoja. Kansalaisosallistumista koskeva tutkimus puolestaan on ensimmäinen tämän aihealueen ISSP-tutkimus (Kuvio 1).

ISSP 2003: kansallinen identiteetti II-tutkimuksen teemoina ovat kansallinen identiteetti, suhtautuminen omaan maahan ja maahanmuuttajiin. Lisäksi tutkimus kartoittaa kansainvälisyyteen ja Euroopan Unioniin liittyviä asenteita ja mielipiteitä. Suomen aineisto on kerätty vuonna 2003 lähettämällä strukturoitu kyselylomake väestörekisteristä otetun systemaattisen satunnaisotannan perusteella valituille 15-74-vuotiaille suomalaisille. Otokoko oli 2500 henkilöä, joista suomenkielisiä oli 94,5 prosenttia ja ruotsinkielisiä 5,5 prosenttia. Lomakkeita palautettiin kaiken kaikkiaan 1379 (<http://www.fsd.fi/aineistot/luettelo/FSD0121/mef0121.html>). Vastausprosentiksi muodostui 55.

ISSP 2004: kansalaisosallistuminen I-tutkimuksessa tarkastellaan kansalaisvaikuttamista Suomessa ja suomalaisten suhtautumista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Lisäksi tutkimus kartoittaa suomalaisten kuvaa ”kunnon kansalaisesta”, vastaajien yhteiskunnallisen ja poliittisen osallistumisen tapoja, näkemyksiä demokraattisista oikeuksista, kansainvälisestä yhteistyöstä ja julkisen sektorin ja virkamiesten sitoutuneisuudesta ja luotettavuudesta. Suomen aineisto on kerätty vuonna 2004 samoin menetelmin ja samanlaiselta vastaajajoukolta kuin vuoden 2003 aineisto. Otokoko oli 2500 henkilöä, joista suomen- ja ruotsinkielisten osuus oli sama kuin vuoden 2003 aineistossa. Lomakkeita palautettiin kaiken kaikkiaan 1354, vastausprosentin ollessa 54. (<http://www.fsd.fi/aineistot/luettelo/FSD2039/mef2039.html>).

Vaikka tämä raportti keskittyykin Suomen aineistoon, kansallista identiteettiä koskevia tuloksia verrataan paikoin myös muiden maiden, erityisesti Pohjoismaiden ja muiden Euroopan maiden, tuloksiin. Vuoden 2004 tutkimuksen kansainvälinen vertailuaineisto valmistuu keväällä 2006, joten kansalaisuutta ja kansalaisosallistumista koskevat tulokset käsittelevät vain Suomea.

Kyselytutkimusten tulosten raportointi jakaantuu kuuteen lukuun. Luku 3 tarkastelee kansallisen identiteetin kysymyksiä vuoden 2003 ISSP Suomen aineiston pohjalta. Keskeisiä teemoja ovat identiteetin rakentuminen ja eritasoisen kuulumisen kokeminen, suomalaisuus ja suomalaisuuden kriteerit sekä kansallisuus ja kansallistunne.

Neljäs luku keskittyy kansalaisuuden ja kansalaisosallistumisen kysymyksiin kartoittaen vastaajien mielipiteitä ja näkemyksiä kunnon kansalaisen kriteereistä, yhteiskunnallisesta osallistumisesta, sen muodoista ja tärkeydestä. Luku perustuu vuoden 2004 ISSP kyselytutkimuksen tuloksiin samoin kuin seuraava luku 5, joka esittelee vastaajien käsityksiä suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toimivuudesta. Keskeisiä teemoja ovat demokraattiset oikeudet ja demokratian toimivuus, suhtautuminen politiikkaan sekä luottamus julkista sektoria, viranomaisia ja kanssaihmissä kohtaan.

Viimeiset kolme lukua käsittelevät kansainvälistymistä eri näkökulmista. Luku 6 raportoi vuoden 2003 ISSP-tutkimuksen tuloksia koskien suomalaisten suhtautumista maahanmuuttajiin ja etnisiin vähemmistöihin. Luvussa käsitellään vastaajien mielipiteitä maahanmuuttajien roolista suomalaisessa yhteiskunnassa sekä näkemyksiä maahanmuuttajien integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Luku 7 vetää yhteen vuosien 2003 ja 2004 kyselyjen tuloksia koskien vastaajien asennoitumista globalisaatioon, näkemyksiä Suomen kansainvälisestä asemasta ja suhteesta kansainvälisiin organisaatioihin. Viimeinen luku esittelee suomalaisten näkemyksiä ja suhtautumista Euroopan unioniin vuoden 2003 kyselyyn perustuen.

3. KANSALLINEN IDENTITEETTI

Kansainvälisen vuorovaikutuksen ja riippuvuuksien lisääntyminen ovat nostaneet kysymyksiä ja epäilyjä kansallisvaltioiden säilymisestä, kansallisuuden ja kansallisen identiteetin merkityksistä. Vaikka globalisaatio on viimeaikoina kiihtynyt, kansallisvaltiot ovat edelleen merkittäviä poliittisia ja taloudellisia toimijoita, eivätkä kansallisuus ja kansalliset identiteetit ole menettäneet merkitystään ihmisten elämän ja olemisen raameina (Hobsbawm 1990, 1999; Gordon 2002).

Kansallisuutta tehdään ja tuotetaan eri tavoin eri aikoina. Kansallisuutta tuotetaan symbolein, rituaalein, myytein ja kertomuksin, joiden kautta jäsennetään yhteisöön kuulumisen tai kuulumattomuuden tunteita. Kansallisuuden kertomuksia siirretään sukupolvelta toiselle ja niin kertomukset kansallisuudesta muodostuvat jaetuiksi ja ne luonnollistuvat ja toimivat kuulumisen välineinä sukupolvesta toiseen. Kansakunta on kuvattu myös kuviteltuina yhteisöinä (Anderson 1983). Kansakunta on siis paitsi rajoilla merkitty fyysinen tila, sosiaalisen järjestyksen kautta muokattu sosiaalinen tila sekä mielikuvien kautta luotu mentaalinen tila (Gordon, Komulainen & Lempiäinen 2002, 13). Kansallisuus ei perustu pelkästään maantieteelliseen paikkaan, vaan se on myös mielentila.

Suomalaisuuden ajatellaan usein olevan jotakin sellaista joka liittyy kaikkiin ”meihin”. ”Me”, esimerkiksi syntyperäiset suomalaiset, ei kuitenkaan ole homogeeninen ryhmä. Kansallisuus onkin yhtäältä ollut keskeinen tapa rakentaa yhteisyyttä erojen päälle (emt.). Toisaalta kansallisuus erottelee ihmiset meihin ja muihin. Kansallisen identiteetin näkökulmasta keskeiseksi nousevatkin kysymykset siitä, keitä me olemme ja kuka ja millä perustein kuuluu meihin.

Kansalliseen yhteisöön kuulumisen merkitsee eritasoista sitoutumista - sitoutumista muun muassa perheeseen, kotiin, sukuun, työhön, yhteiskuntaan, sen normeihin, asuinpaikkaan ja kotimaahan ja sitä kautta myös laajempaan maailmaan. Kansallista identiteettiä koskeva ISSP 2003 kysely onkin teemoitettu niin, että se pyrkii huomioimaan kansallisen identiteetin ja kuulumisen eri tasoja.

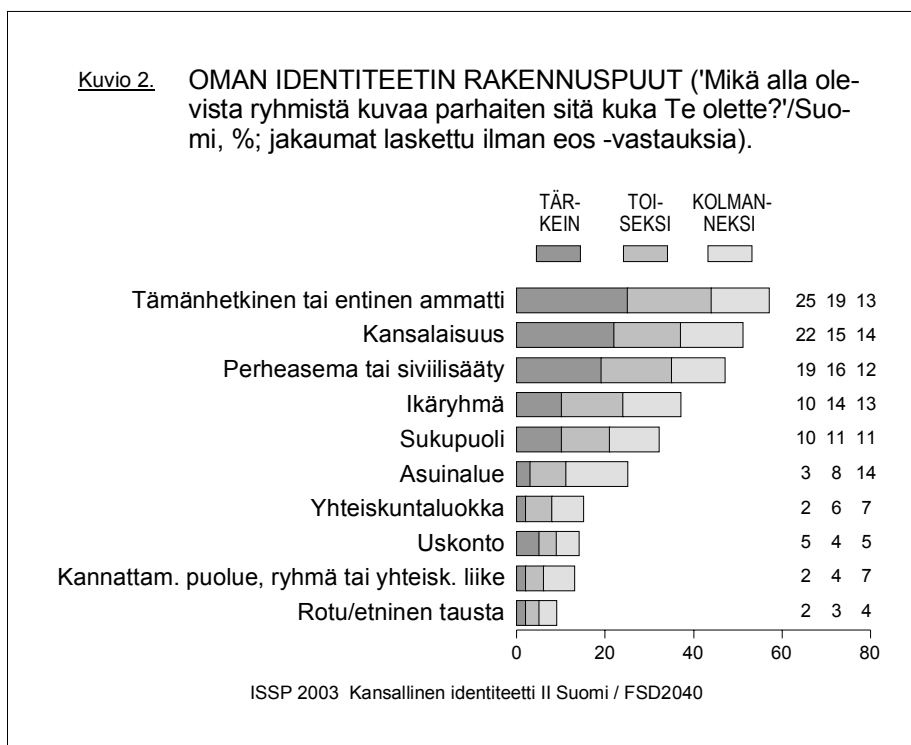
Identiteetti ja kuuluminen

Entisaikojen pienet, homogeeniset ja hitaasti muuttuvat yhteisöt ja yhteiskunnat loivat vakaan pohjan identiteetille. Ihmiset tiesivät keitä he olivat ja mihin he kuuluivat. Traditiot, syntyperä, suku, asuinpaikka, yhteiskuntaluokka, sukupuoli ja uskonto määrittelivät identiteetin ikään kuin valmiiksi. Identiteetti onkin modernin yhteiskunnan ja elämänmenon tuote. Modernit yhteiskunnat ovat heterogeenisiä ja nopeasti muuttuvia. Sosiaalinen sekä maantieteellinen liikkuvuus on lisääntynyt. Samalla myös erilaisten aatteiden, ideoiden,

vaikutteiden ja tiedon liikkuvuus on nopeutunut. Siksi identiteetin rakentaminen, käsityksen luominen siitä kuka olen, mihin kuulun ja mihin uskon on yhä vaikeampaa. Itse asiassa koko ajatus siitä, että identiteettiä tulee rakentaa ja että se on jotakin sellaista, jota tulee pohtia, on modernin yhteiskunnan yksilön ja yksilöllisyyden korostamisen tuotosta (Hall 1999; Herrmann, Risse & Brewer 2004).

Yksilön identiteetti rakentuu useista eri kerroksista tai erilaisista identiteetin tasoista. Kuvamme omasta itsestä muotoutuu pitkälti sen mukaan, mihin ryhmiin kuulumme ja kuinka tärkeiksi me nämä erilaiset ryhmät koemme. Koulutus, ammatti, sukupuoli, ikäryhmä, siviilisääty, perheasema, uskonto, rotu, etninen tausta, kieli, yhteiskuntaluokka, asuinalue, kansalaisuus ja erilaisten järjestöjen, organisaatioiden, puolueiden ja harrasteryhmien jäsenyydet muokkaavat käsitystä itsestämme.

ISSP 2003 kyselyn perusteella suomalaisten vastaajien kuva omasta itsestä näyttäisi perustuvan vahvasti sille, mitä ihminen tekee, sillä neljännes kysymykseen vastanneista piti tämänhetkistä tai entistä ammattiaan tärkeimpänä oman itsen kuvaajana. Kansalaisuus ja perheasema tai siviilisääty nousivat myös tärkeiksi identiteetin rakennusaineiksi. Ehkä hieman yllättävää on se, että ikää ja sukupuolta ei arvioitu kovin keskeiseksi oman identiteetin määrittäjäksi. (Kuvio 2.)

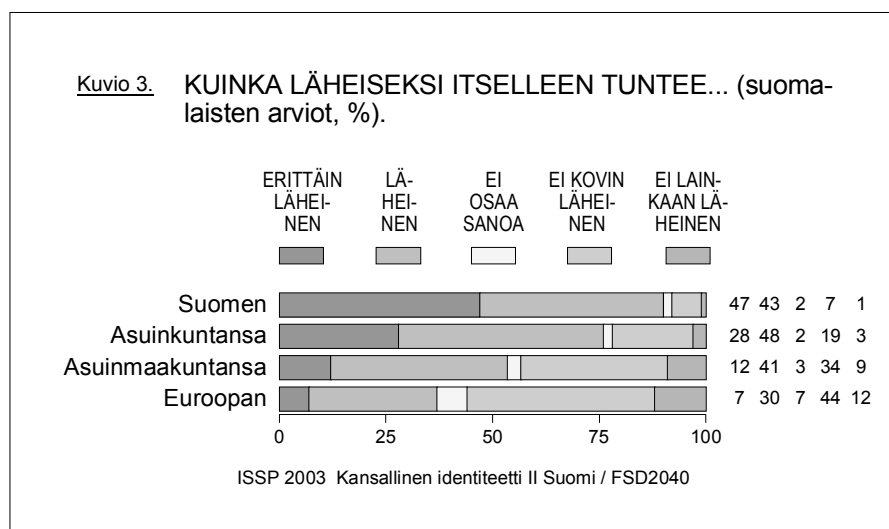

Kaiken kaikkiaan kysely osoittaa, että oman identiteetin muotoutumisen pohtiminen ja identiteetin rakennuspalikoiden määrittäminen ei ole helppoa. Lähes puolet kyselyyn vas-

tanneista jätti arvioimatta annettujen vaihtoehtojen tärkeyttä oman itsen kuvaajina. Suuri vastaamatta jättäneiden joukko kielii myös sitä, että kysymystä tai sen perimmäistä ideaa ei ollut ymmärretty. Vastaajat ovat saattaneet myös kokea, ettei mitkään annetuista vaihtoehtoista sovi kuvaamaan itseä. Siitä huolimatta, tulokset näyttäisivät tukevan muissa tutkimuksissa esiin tuotua huomiota siitä, että suomalaisten identiteetit ovat individualisoitumassa (Anttila 1993). Se, että nykyinen ja entinen ammatti ja perheasema nousevat tärkeämmiksi itsen määrittäjiksi kuin esimerkiksi sukupuoli, viittaa siihen, että identiteetin rakentaminen perustuu pikemminkin itse hankituille kuin valmiiksi saaduille ominaisuuksille.

Kansallista identiteettiä kartoitettaessa alueellinen kuulumisen tunne nousee keskeiseksi (Herrmann, Risse & Brewer 2004). Tutkimuksessa vastaajia pyydettiin arvioimaan kuinka läheiseksi he tuntevat itselleen asuinkuntansa, asuinmaakuntansa, Suomen ja Euroopan. Läheisyyden tunne Suomea kohtaan on suurempi kuin asuinkuntaa kohtaan, sillä lähes puolet vastanneista koki Suomen itselleen erittäin läheiseksi kun taas asuinkuntaa erittäin läheisenä piti vain 28 prosenttia. (Kuvio 3.)

Eurooppaa ei edelleenkään koeta kovin läheiseksi, vaikka olemme jo vuosikymmenen ajan kuuluneet Euroopan unioniin. Unioniin liittymisen aikoihin puhuttiin Suomen menemisestä Eurooppaan. Eurooppaan tuntuu kuitenkin olevan pitkä matka, sillä edelleenkin Euroopasta puhutaan ja ilmeisesti se myös koetaan ikään kuin se olisi jossakin muualla ja Suomi ja suomalaiset sen ulkopuolella. (Kuvio 3.)

Läheisyyden tunteen kohteet ovat yllättävänkin samanlaiset, tarkastellaanpa asiaa sukupuolen, iän, asuinpaikan, koulutuksen tai ammattiaseman mukaan. Odotetusti vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvat tuntevat Suomen muita ikäryhmiä läheisemmäksi. Tähän ikäryhmään kuuluvat ovat niitä, joilla on omakohtaisia kokemuksia sodasta ja maan jälleenrakentamisesta. Suurinta läheisyyttä asuinkuntaansa kohtaan tuntevat maaseudulla asuvat ja maatalo-

usyrityttäjät. Elämäntapansa ja toimeentulonsa vuoksi he ovat monin tavoin kiinnittyneitä asuinkuntaansa. Vähiten voimakasta läheisyyttä asuinkuntaansa kohtaan tuntevat 21–40-vuotiaat, mikä johtunee siitä, että tämän ikäluokan ihmiset liikkuvat eniten opiskelu- ja työpaikkojen perässä.

Eurooppalaisimmiksi itsensä mieltävät akateemisesti koulutetut ja kaupunkilaiset. Ennakoon voisi olettaa, että nuorimmat ikäryhmät kokisivat voimakkaampaa kuuluvuutta Eurooppaan kuin vanhimmat. Kysely kuitenkin paljastaa, että useimmiten erittäin läheiseksi itselleen Euroopan kokevat vanhimpiin ikäluokkiin kuuluvat. Tosin vanhimpien ikäluokkien edustajat tuntevat ylimalkaan suurempaa läheisyyttä kaikilla tasoilla kuin nuorimman ikäluokan edustajat. Itse asiassa nuorin ikäryhmä ei näytä kokevan vahvaa kuulumista sen enempää asuinpaikkakuntaa, Suomea kuin Eurooppaakaan kohtaan. Tämä saattaa johtua siitä, että 15–20-vuotiaiden keskuudessa kuulumisen tunne ei niinkään kiinnity maantieteelliseen paikkaan, vaan ihmisiin, kuten ystäväpiiriin.

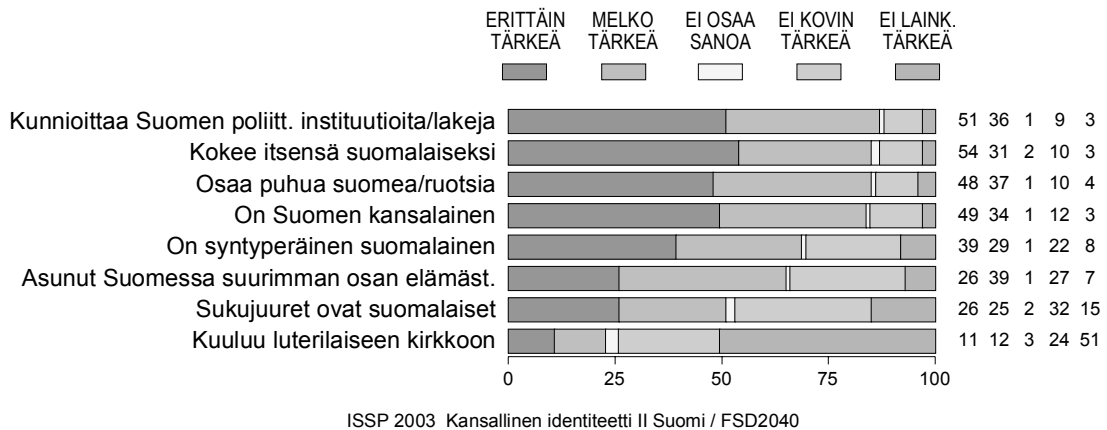
Kansainvälisestä vertailusta käy ilmi, että post-sosialistisissa maissa paikallistason kuulumisen tunne on suurempaa kuin EU-maissa ja Pohjoismaissa. Kaikissa kyselyyn osallistuneissa maissa vastaajat kuitenkin ilmoittavat tuntevansa suurinta läheisyyttä omaa maataan kohtaan eikä Eurooppaa koeta kovinkaan läheiseksi missään. (Liitekuvio 1-3.)

”Tosi suomalainen”

Kuka on tosi suomalainen? Mitkä ovat yhteiskunnan jäsenyyden kriteerit? ISSP 2003 kyselyn perusteella ”tosi suomalainen” on henkilö, joka kokee itsensä suomalaiseksi. Suomalaiseksi itsensä kokeminen nousi tärkeimmäksi kriteeriksi, kun vastaajia pyydettiin arvioimaan kahdeksaa mahdollista suomalaisuuden tekijää sen mukaan, kuinka tärkeiksi suomalaisuuden edellytyksiksi he ne näkivät. Lähes yhtä tärkeiksi suomalaisuuden kriteereiksi arvioitiin poliittisten instituutioiden ja lakien kunnioittaminen, Suomen kansalaisuus ja jommankumman kotimaisen kielen hallinta. Maassa maan tavalla eläminen vaikuttaakin olevan tärkeämpi suomalaisuuden mitta kuin sukujuuret, syntyperä, uskonto tai Suomessa asumisen ajallinen pituus. (Kuvio 4.)

Eri ryhmien esittämät arviot suomalaisuuden kriteereistä ovat hyvin yhteneväiset. Jos joitakin eroavuuksia halutaan tuoda esiin, kansalaisuuden ja syntyperän merkitys tosi suomalaisen kriteereinä kasvaa vanhempien ikäryhmien, alhaisen koulutustason omaavien, eläkeläisten, työttömien ja maatalousyrittäjien, keskustapuoluetta kannattavien ja maaseudulla asuvien keskuudessa.

**Kuvio 4. MILLÄ PERUSTEILLA HENKILÖÄ VOIDAAN PITÄÄ TODELLA SUOMALAI-
SENA (%).**

Kyselytutkimukseen osallistuneiden maiden vastaajien arviot yhteiskunnan jäsenyyden kriteereistä ovat sängen yhdensuuntaiset. Kaikkien mukana olleiden maiden (ISSP-maat) keskiarvot osoittavat, että erittäin tärkeänä pidetyt kriteerit ovat maan kielen hallitseminen (58 %), itsensä kokeminen kyseiseen maahan kuuluvaksi (57 %) ja kansalaisuus (54 %). Tarkasteltaessa Pohjoismaita suhteessa muihin tutkimuksessa mukana olleisiin maihin, ruotsalaiset, tanskalaiset, norjalaiset ja suomalaiset korostavat lainkuuliaisuutta ja instituutioiden kunnioittamista sekä maan kielen hallintaa enemmän kuin ihmiset EU-maissa ja post-sosialistisissa maissa keskimäärin. Tosin Pohjoismaidenkin välillä on eroja. Erityisesti Suomi poikkeaa joiltain osin muista Pohjoismaista. Esimerkiksi kotimaisen kielen hallintaa ei pidetä yhtä tärkeänä Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa. (Liitekuviot 4-7.)

Onni on olla suomalainen?

Hiljakkoin julkaistun kansallisen arvo- ja asennetutkimuksen mukaan suomalaisuuden arvostus on korkealla (Torvi & Kiljunen 2005). Kansallista identiteettiä koskevan kyselyn tulokset näyttävät vahvistavan tätä käsitystä. Myös nuoret, jotka eivät tunne kovin vahvaa kuuluvuutta sen enempää paikallisella, kansallisella kuin Euroopankaan tasolla, tuntevat olevan ylpeitä suomalaisuudestaan. Kaikista kyselyyn vastanneista 88 prosenttia ilmoittaa olevansa vähintäänkin melko ylpeä suomalaisuudestaan, eikä merkittäviä eroja eri ryhmien välillä ole. (Kuvio 5).

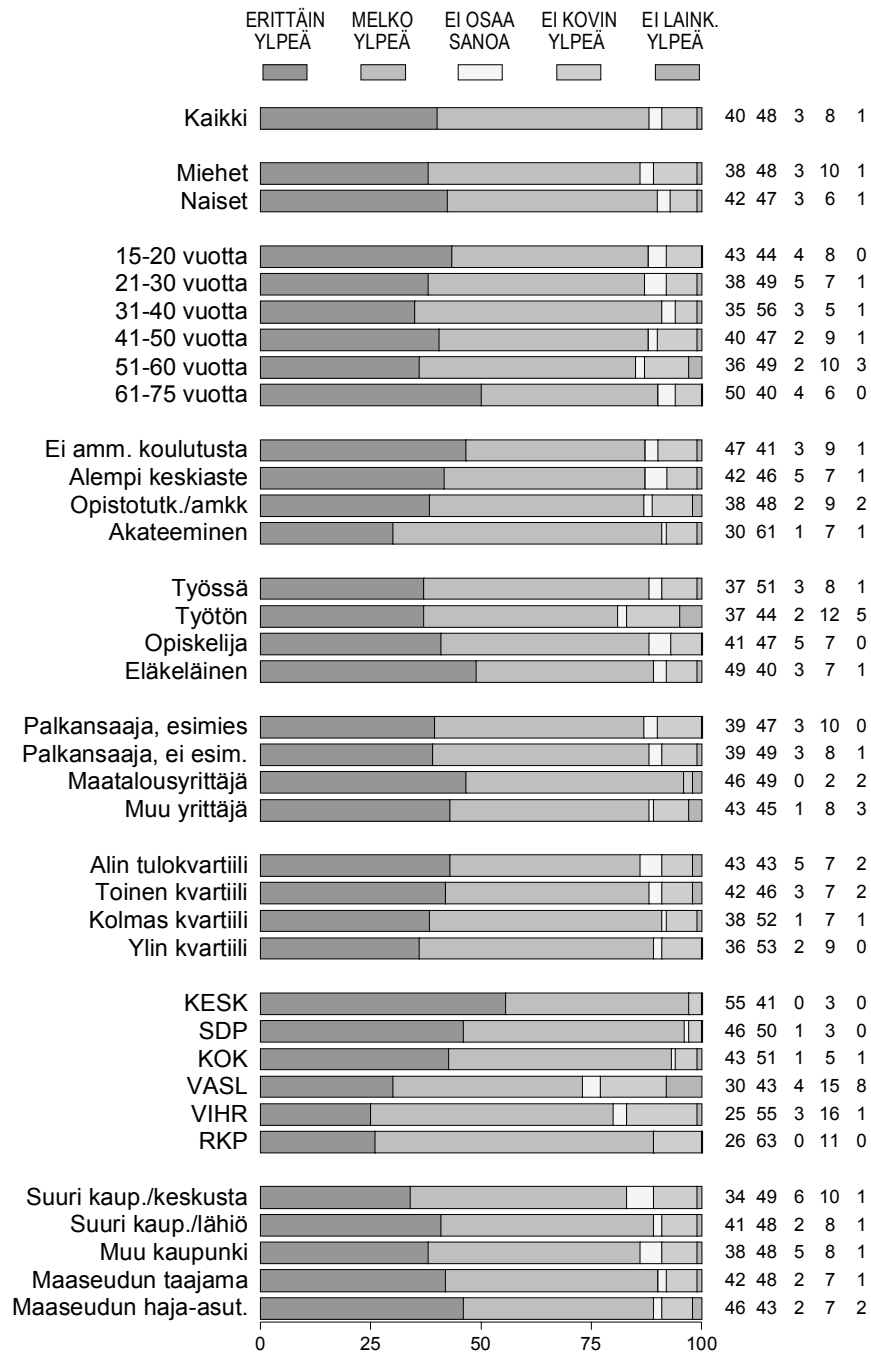
Muihin Pohjoismaihin verrattuna, suomalaiset näyttävät olevan hieman useammin erittäin ylpeitä suomalaisuudestaan kuin ruotsalaiset ruotsalaisuudestaan, tanskalaiset tanskalaisuudestaan ja norjalaiset norjalaisuudestaan. Kun tuloksia tarkastellaan Pohjoismaiden, EU-maiden ja post-sosialististen maiden keskiarvojen valossa, EU-maiden kansalaiset näyttävät olevan hieman ylpeämpiä omasta kansallisuudestaan kuin pohjoismaalaiset ja entisten sosialistimaiden kansalaiset keskimäärin. Erot eivät kuitenkaan ole merkittäviä ja kaiken kaikkiaan tulokset osoittavat, että Euroopan integraatiokehityksestä huolimatta kansallistunne ja -ylpeys eivät ole kokeneet inflaatiota. (Liitekuvio 8.)

Yli puolet (56 %) kaikista suomalaisista vastaajista on täysin samaa mieltä väittämästä ”Olen mieluummin Suomen kuin minkään muun maan kansalainen” (Kuvio 6). Odotetusti täysin samaa mieltä olevien määrä kasvaa mitä vanhemmista ikäryhmistä on kyse, mutta suomalaisuuden korkeaa kurssia kuvaa, että jopa 70 prosenttia nuorimpaan ikäpolveen kuuluvista ilmoitti olevansa vähintäänkin samaa mieltä väittämän kanssa. Akateemisesti koulutetut, opiskelijat ja suurien kaupunkien keskustoissa asuvat vaikuttavat olevan kaikkein valmiimpia harkitsemaan myös jonkin muun maan kansalaisuutta. (Kuvio 7.)

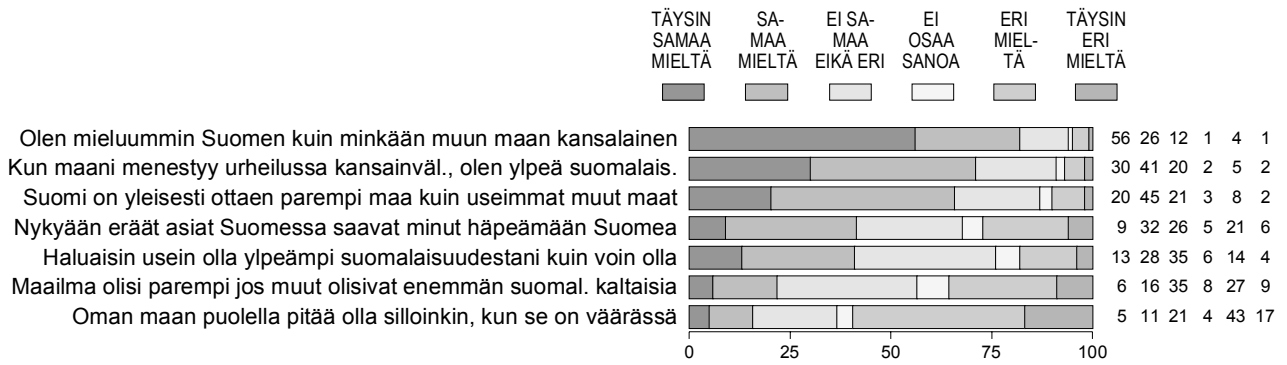
Suomea pidetään myös yleisesti ottaen muita maita parempana maana. Väitteen Suomen paremmuudesta verrattuna moniin muihin maihin allekirjoittaa 65 prosenttia kaikista vastanneista (Kuvio 6). Miehet yhtyvät tähän näkemykseen hieman naisia useammin. Myös keskustapuolueen kannattajat, maaseudulla asuvat ja maatalousyrittäjät ja eläkeläiset ovat vankimmin Suomen paremmuuden kannalla. Erot eri taustamuuttujien suhteen tarkasteltuna ovat kuitenkin pienet ja voidaankin sanoa, että kokonaisuudessaan vastaajat pitävät Suomea hyvänä paikkana elää ja asua (Kuvio 8). Kyselyssä ei pyydetty perustelemaan Suomen paremmuutta, mutta näkemys on ymmärrettävä, kun asiaa pohtii viimeaikojen terrori-iskujen, luonnonkatastrofien, sotien ja poliittisten selkkauksien valossa. Kansainvälisesti katsottuna Suomi on rauhallinen ja turvallinen paikka elää ja asua.

Vaikka suuri osa vastanneista näyttää olevan sitä mieltä, että on onni olla suomalainen, täysin kritiikittömiä me emme maattamme kohtaan ole. Selvä enemmistö (60 %) vastanneista on sitä mieltä, että omaa maata ei pidä puolustaa silloin, kun se on väärässä. Lisäksi noin 40 prosenttia vastanneista on enemmän tai vähemmän voimakkaasti sitä mieltä, että nykyisessä yhteiskunnassamme on asioita, jotka saavat heidät häpeämään maataan ja että he haluaisivat olla ylpeämpiä suomalaisuudestaan kuin voivat olla (Kuvio 6). Eniten häpeää Suomea kohtaan tuntevat keski-ikäiset, kun taas yli 60-vuotiaat ja eläkeläiset toivoisivat muita ryhmiä enemmän voivansa olla ylpeämpiä suomalaisuudestaan kuin he ovat. Kyselyn perusteella emme kuitenkaan saa selville, mitkä ovat häpeän tunteita nostattavia asioita.

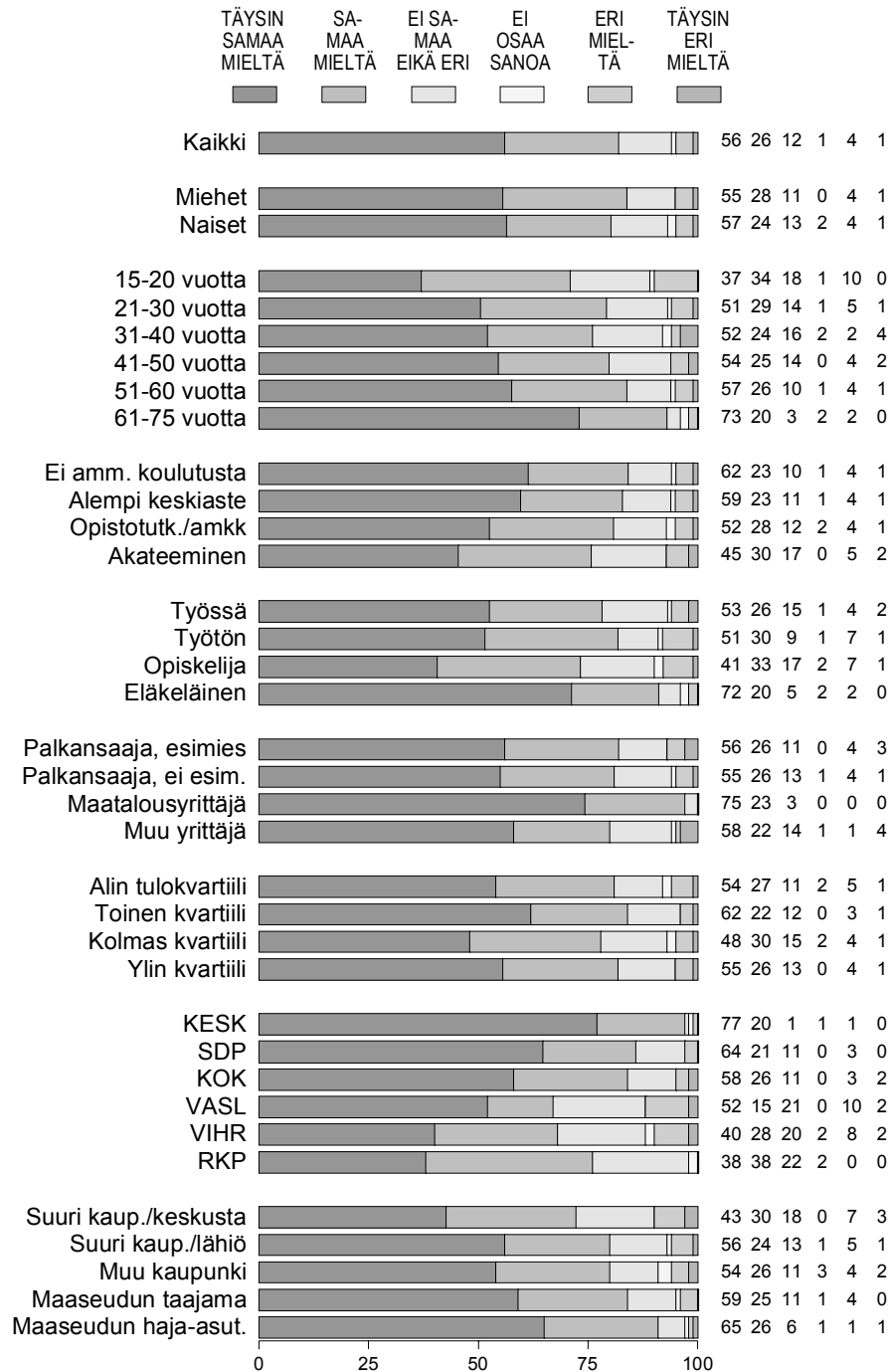
Kuvio 5. KUINKA YLPEÄ ON SIITÄ, ETTÄ ON SUOMALAINEN (%).

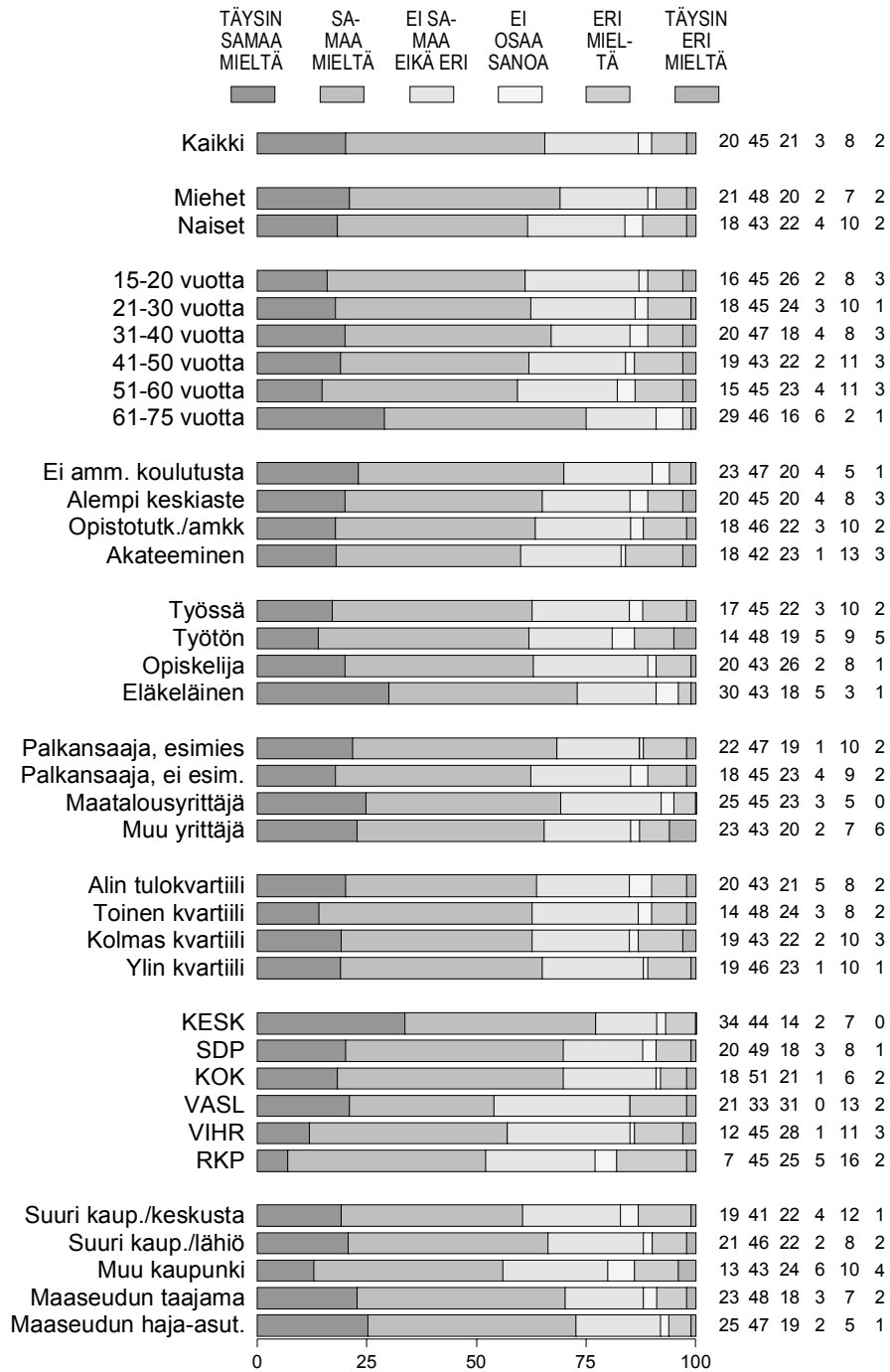
Kuvio 6. SUHTAUTUMINEN SUOMALAISUUTTA JA KANSALLISTA YLPEYTTÄ KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN
(tekstejä osin lyhennetty, %).

Kuvio 7. "Olen mieluummin Suomen kuin minkään muun maan kansalainen" (%).

Kuvio 8. "Suomi on yleisesti ottaen parempi maa kuin useimmat muut maat" (%).

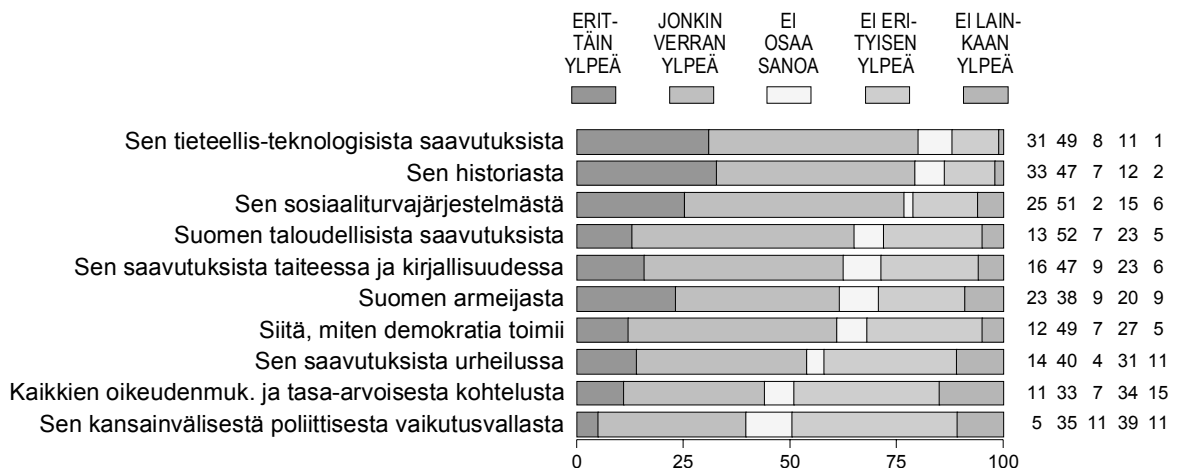

Suomalaisuus ja kansallistunne

Suomalaisuutta ei ole olemassa todellisuudessa sellaisenaan. Suomalaisuus liittyy aina joihinkin asioihin, esineisiin, ilmiöihin tai ihmisiin. Joillekin Sibelius, sauna ja sisu ovat yhtä kuin suomalaisuus ja toisille suomalaisuus voi kiteytyä vaikkapa talvisotaan, Kekkoeseen ja ruisleipään. Vaikka yksi kokee sisun tärkeämmäksi suomalaisuuden kuvaajaksi ja toinen Kekkonen, jollakin tasolla kaikki suomalaiset tunnistavat kaikki edellä mainitut määreet suomalaisuuden määreiksi. Suomalaisuus onkin sitä, mikä historiallisen prosessin kuluessa on sosiaalisesti määritelty suomalaiseksi. Keskeisimpinä pidetyistä suomalaisuuden ominaisuuksista ei juuri ole erimielisyyttä olivatpa ihmiset nuoria tai vanhoja, maaseudulta tai kaupungista. Useat tutkijat ovatkin korostaneet sitä, että Suomessa on varsin yhtenäinen kulttuuri ja tällöin käsitykset ja kuvat suomalaisuudesta ovat kaikkien jakamia. (Anttila 1993; Gordon, Komulainen & Lempiäinen 2002.)

Suomalaisuutta ja kansallista ylpeyttä herättävät useat erilaiset seikat. Vuoden 2003 kyselyssä vastaajat arvioivat annetuista vaihtoehtoista eniten kansallisyylpeyttä herättäviksi tekijöiksi Suomen historian, tieteellis-tekniset saavutukset, sosiaaliturvajärjestelmän, Suomen armeijan ja urheilusaavutukset (Kuvio 9.)

Kuvio 9. KUINKA YLPEÄ ON SUOMESTA SEURAAVISSA ASIOISSA (%).

ISSP 2003 Kansallinen identiteetti II Suomi / FSD2040

Kaikista kyselyyn vastanneista 33 prosenttia ilmoitti olevansa erittäin ylpeitä maan historiasta ja 47 prosenttia arvioi olevansa jonkin verran ylpeitä. Kyselyn tulokset tukevat muissa tutkimuksissa esiin tuotua suomalaisuuden uutta tulemistä (Torvi & Kiljunen 2005). Suomalaisuuden uuden tulemisen merkkinä voitaneen pitää muun muassa sitä, että nuorimpaan ikäryhmään kuuluvat (15–20-vuotiaat) pitävät Suomen historiaa erittäin tärkeänä kansallisen ylpeyden aiheena jopa suuremmassa määrin kuin vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat, joilla itsellään on kokemuksia sota-ajasta ja jälleenrakennuksen ajasta ja heidän oma henkilöhistoriansa ajoittuu suurten yhteiskunnallisten muutosten vuosikymmenille (Kuvio 10.)

Suomalaisuudessa ja kansallistunteessa näyttääkin olevan kyse kollektiivisesta muistista. Historian tapahtumat muistetaan ja koetaan voimakkaina, vaikka niistä ei henkilökohtaisia kokemuksia ja muistoja olekaan. Suomen historia – vapautuminen Ruotsin ja Venäjän vallasta, itsenäistyminen, itsenäisyyden säilyttäminen, sodat ja erityisesti talvisota – on keskeinen osa suomalaista identiteettiä iästä ja asemasta riippumatta (vrt. Anttila 1993).

Tätä taustaa vasten ei olekaan ihme, että armeija koetaan edelleenkin tärkeäksi Suomen ja suomalaisuuden rakennuspuuksi. Hieman yli 60 prosenttia kaikista vastaajista ilmoittaa olevansa erittäin tai jonkin verran ylpeä Suomen armeijasta (Kuvio 9). Odotetusti miehet kokevat armeijan hieman tärkeämmäksi kansallisen ylpeyden aiheeksi kuin naiset. Armeijan arvostus ja Suomen historian nostattama ylpeyden tunne ovat kiinteästi kytköksissä toisiinsa. Tämän kyselytutkimuksen tulokset ovat hyvin samoilla linjoilla muun muassa Jorma Anttilan (1993) suomalaisuutta koskevan tutkimuksen kanssa, joka osoittaa, että suomalaisuudessa korostuvat vahvimmin kotimaa, valtio ja itsenäisyys. Nämä arvot heijastuivat selvästi myös Yleisradion syksyllä 2004 järjestämän Suuret suomalaiset -äänestyksen tuloksissa. Neljä eniten ääniä saanutta suomalaista – C.G.E. Mannerheim, Risto Ryti, Urho Kekkonen ja Adolf Ehrnrooth – olivat kaikki keskeisiä sotilaallisia ja valtiollisia hahmoja. Äänestykseen osallistuneet valitsivat marsalkka Mannerheimin kaikkien aikojen suurimmaksi suomalaiseksi. Äänestäjät perustelivat valintaansa muun muassa näin: ”Mannerheim on Suomen ja suomalaisten pelastaja – ilman häntä ei Suomea olisi. (...) Mannerheim loi meille suomalaisille olemassaolon perustan” ja ”Jos tämä mies ei olisi Suomen historiaan vaikuttanut, olisi nyt edessäni PC näppäimistön sijasta lautasellinen kaalisoppaa.” (Yleisradio – Suuret suomalaiset 2005.)

Kollektiivisen suomalaisen identiteetin vankkana pohjana itsenäisyyden säilyttämisen ja sodista selviytymisen lisäksi näyttävät olevan sodan jälkeinen nopea elintason kohoaminen, yhteiskunnan modernisoituminen ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehittyminen. Tärkeä osa kollektiivisesti jaettua suomalaisuuden kertomusta on, kuinka pieni sitkeä ja sisukas kansa kaikista vastuksista huolimatta nousi ennätyksellisessä ajassa kehittyneiden teollisuusmaiden kärkeksi ja 1990-luvulla mobiilin tietoyhteiskunnan mallimaaksi.

”Mikään ei ole niin viisas kuin insinööri” on sanonta, joka ironiasta huolimatta kuvaa suomalaisten uskoa ja myönteistä ja avointa suhtautumista teknologiaan (vrt. Pantzar 2000;

Nurmela, Parjo & Ylitalo 2002). Vahva usko tekniseen kehitykseen näyttää olleen ominaista Suomelle jo reilu sata vuotta sitten, ja tämä kuva on välittynyt myös muille. Vuonna 1896 ilmestyneessä kirjassaan *Suomalaiskirjeitä* espanjalainen diplomaatti Angel Ganivet kuvasi suomalaisia seuraavaan tapaan:

”Suomelle on luonteenomaista, että kaikki käytännölliset keksinnöt hyväksytään innokkaasti, nopeasti ja perinpohjaisesti (...) Puhelin on täällä melkein yhtä yleinen kuin keittovälineet, se on lisähenkilö missä tahansa keskustelussa (...) En tiedä kaupunkia, jossa olisi asukaslukuun verraten enemmän ajoneuvoja kuin täällä (Helsingissä). Ne ovat jakautuneet koko väestön kesken (...) ja niitä käyttävät köyhätkin väestönkerrokset (...) Polkupyörä on aiheuttanut suoranaista hulluuden, ja naiset ovat omaksuneet sen ikään kuin emansipaation välineeksi (...) ja kunhan uutuus vain on hyödyllinen, kaikki hyväksyvät sen massana eikä kenenkään päähän pälkähdä arvostella tai hangoitella vastaan.” (Ganivet 1998 [1896-97], 89-90.)

Merkillepantavaa on näkemys teknologian demokraattisesta omaksumisesta. Tieteellisteknologiset uutuudet polkupyörästä kännykkään ja henkilökohtaiseen tietokoneeseen eivät ole olleet vain miesten ja rikkaiden luksusleluja ja statussymboleja, vaan myös naisten, köyhien ja lasten omaksumia ja käyttämiä. Mika Pantzar (2000, 252) arvelee suomalaisten avoimen ja demokraattisen teknologiasuhtautumisen johtuvan muun muassa siitä, että meillä teknistä osaamista pidetään sivistyksenä siinä missä laajaa lukeneisuuttakin.

Kansallista identiteettiä koskevan aineiston mukaan Suomen tieteellis-teknologiset saavutukset nousevatkin kansallisylpeyden aiheiden listalla kärkipäähän (Kuvio 9). Tulokset vahvistavat myös käsitystä demokraattisesta teknologiasuhtautumisesta, sillä kaikkiin ikäryhmiin kuuluvat, eritasoisen koulutuksen omaavat ja eri sosio-ekonomisissa asemissa olevat sekä niin maaseudulla kuin kaupungissakin asuvat vastaajat ovat pääsääntöisesti erittäin tai ainakin jonkin verran ylpeitä Suomen tieteellis-teknisistä saavutuksista. Miehet korostavat tieteen ja teknologian alueen saavutuksia hieman naisia enemmän. Ikäryhmittäin tarkasteltuna suurinta ylpeyttä maan tieteellis-teknisistä saavutuksista tuntevat nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät – tietoyhteiskunnan kasvatit ja huimaa teknologista kehitystä koko ikänsä eläneet. Myös akateemisesti koulutetut, esimiesasemassa olevat, suurituloisimmat ja kaupunkilaiset pitävät tieteen ja tekniikan saavutuksia arvossa. (Kuvio 11.)

Kansallisylpeyttä näyttää herättävän myös Suomen sosiaaliturvajärjestelmä. Kaiken kaikkiaan 76 prosenttia vastanneista on vähintäänkin jonkin verran ylpeitä Suomen sosiaaliturvajärjestelmästä (Kuvio 9). Tämä tulos on samansuuntainen muiden tutkimusten kanssa, jotka osoittavat suomalaisten arvostavan hyvinvointivaltiota ja sen tarjoamia julkisia palveluja ja etuuksia kustannuksista riippumatta (kts. Torvi & Kiljunen 2005, 26-27). Jälleen nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät, opiskelijat ja eläkeläiset ilmoittavat muita ikä- ja ammattiryhmiä useammin olevansa erittäin ylpeitä sosiaaliturvajärjestelmästä. Erittäin ylpeitä suomalaisesta hyvinvointivaltiojärjestelmästä ovat myös akateemisesti koulutetut (42 %), ylimpään tulokvartiiliin kuuluvat (41 %) sekä kokoomuksen (45 %) ja keskustan (36 %) kannattajat. Sen sijaan vähemmän ylpeyttä sosiaaliturvajärjestelmä herättää työttömien,

esimiesasemassa olevien palkansaajien ja Vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa. (Kuvio 12.)

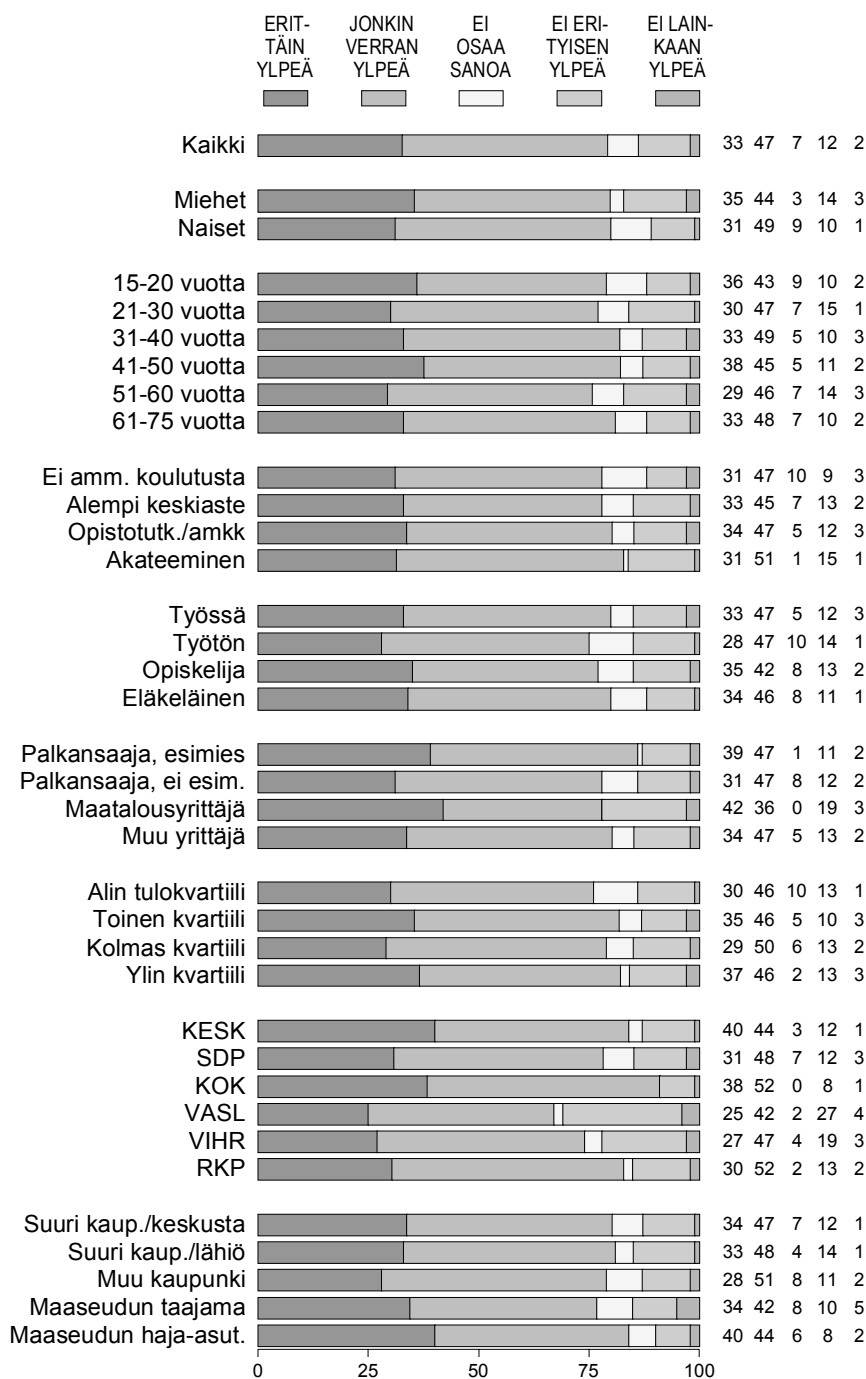
Urheilijat ovat tärkeitä kansallisia keulakuvia ja heidän saavutuksensa ja epäonnistumisensa niin urheilun kuin yksityiselämänkin puolella jaksavat kiinnostaa ihmisiä ja herättää voimakkaita tunteita. Tuskin mikään muu lähihistorian tapahtuma on kohottanut sellaista karnevaalitunnelmaa ja saanut samassa mitassa kansan kaduille ja toreille kuin Suomen jääkiekkomaajoukkueen voittama maailmanmestaruus vuonna 1995. Riemua lisäsi entisestään se, että Suomen Leijonat selättivät Ruotsin kruunupaidat ja vielä kaiken lisäksi omivat ruotsalaisten voitonlauluksi tarkoitetun *Det glider in-viisun* koko kansan ralliksi. Maajoukkueiden, janne ahosten, kimi räikkösten ja tanja poutiaisten menestys kansainvälisissä urheilukilpailuissa on omiaan nostattamaan suomalaisten kansallistunnetta kaikissa ryhmissä ikään, sukupuoleen ja sosio-ekonomiseen asemaan katsomatta (Kuvio 9).

Tässä suhteessa suomalaiset eivät poikkea muista. Kaikissa mukana olleissa maissa urheilijoiden kansainvälinen menestys koetaan yhtäläillä kansallistunnetta kohottavaksi. Maiden vertailusta käy kuitenkin ilmi, että Venäjällä ja muissa post-sosialistisissa maissa urheilun saralla saavutettu menestys on vieläkin tärkeämpi kansallistunteen kohottaja kuin muualla. Tämä heijastanee sitä, että yhteiskuntien ollessa murros- ja rakennusvaiheessa, yhteiskuntaelämän saralla ei niin paljon ylpeiltävää ole, joten urheilijat täyttävät tyhjiön. (Liitekuvio 9.)

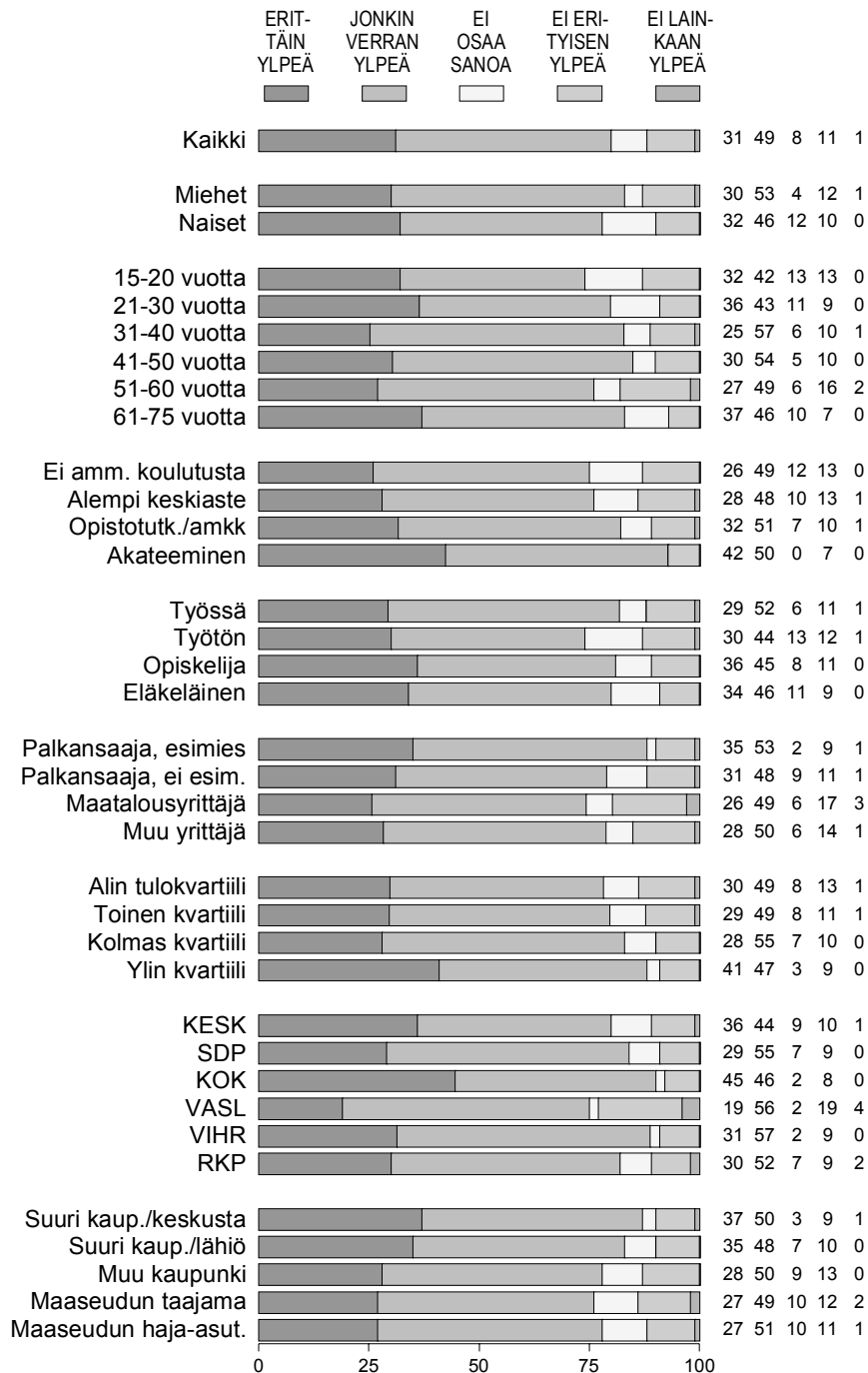
Yli puolet vastaajista pitää myös demokratian toimivuutta Suomessa ylpeyden aiheena, mutta oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen suhteen ollaan kriittisempiä. Myöskään kulttuurin alueen saavutukset eivät nouse kansallistunnon kohottajina aivan listan kärkeen. Vain 16 prosenttia vastanneista piti Suomen saavutuksia taiteessa ja kirjallisuudessa erittäin tärkeinä kansallisen ylpeyden aiheina (Kuvio 9). Kuvaavaa onkin se, että Suuret suomalaiset -äänestyksessä pidemmän korren vetivät presidentit ja sotasankarit eivätkä sellaiset kulttuurin ja taiteiden edustajat kuten Mikael Agricola, Elias Lönnrot, Aleksis Kivi ja Jean Sibelius. Tutkimukset osoittavatkin, että kulttuuriset seikat eivät Suomessa ole yhtä keskeisiä kansallistunteen ja -ylpeyden rakennuspalikoita kuin monessa muussa maassa (Anttila 1993).

Kun Suomea tarkastellaan suhteessa muihin kyselyssä mukana olleisiin maihin ja erityisesti Pohjoismaihin ja EU-maihin yleensä, suomalaiset näyttävät arvostavan maansa historiaa, sosiaaliturvajärjestelmää ja tieteellis-teknologisia saavutuksia muita Pohjoismaita ja EU-maita enemmän. Taiteellisten ja kirjallisten saavutusten merkitys kansallistunnon kohottajana EU-maissa ja post-sosialistisissa maissa vaikuttaa olevan suurempi kuin Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. (Liitekuviot 10-13.)

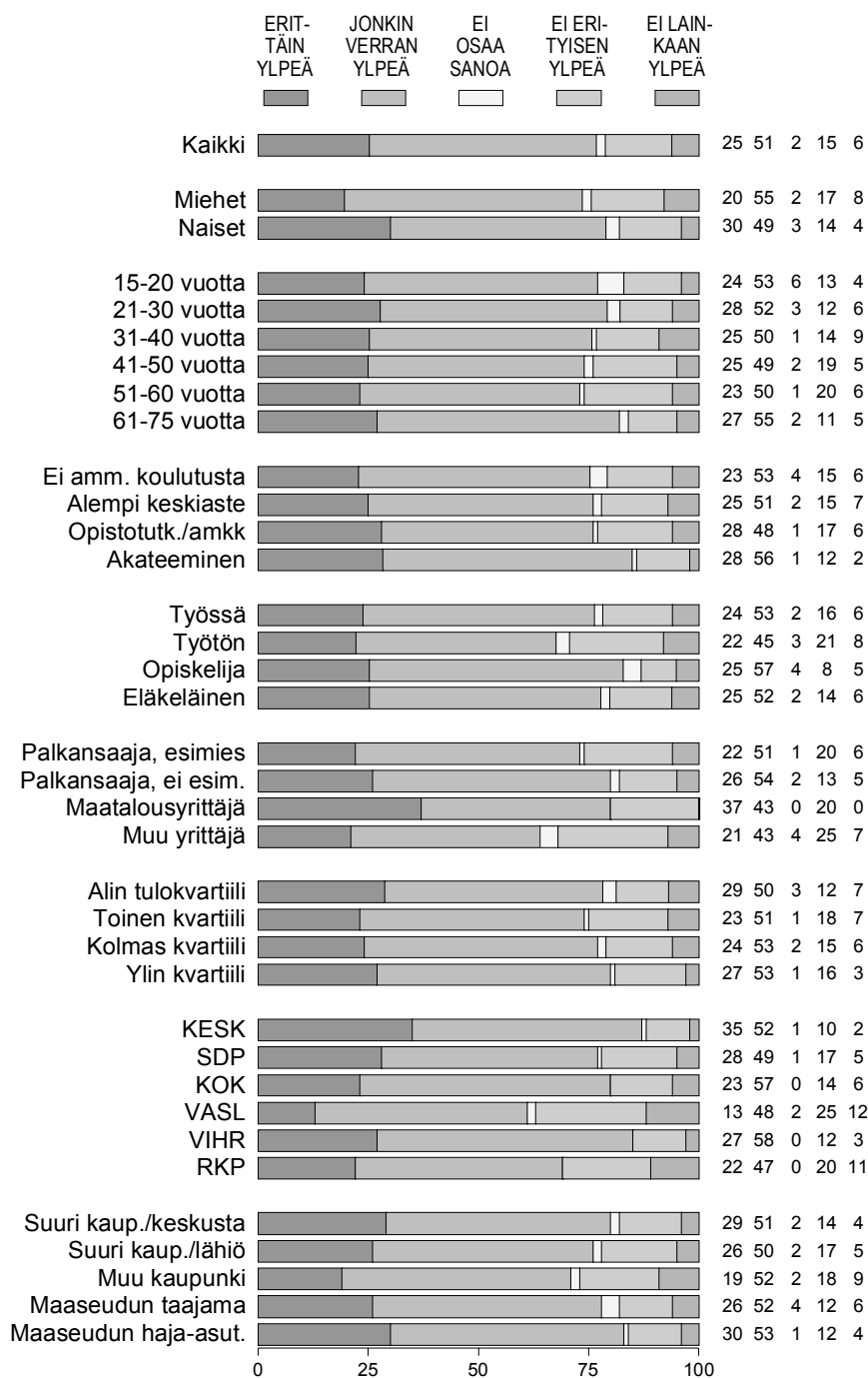
Kuvio 10. KUINKA YLPEÄ ON SUOMESTA: SEN HISTORIASTA (%).

Kuvio 11. KUINKA YLPEÄ ON SUOMESTA: SEN TIETEELLIS-TEKNOLOGISISTA SAAVUTUKSISTA (%).

Kuvio 12. KUINKA YLPEÄ ON SUOMESTA: SEN SOSIAALITURVA-
JÄRJESTELMÄSTÄ (%).

4. KANSALAIKUUS JA KANSALAIKOSALLISTUMINEN

Suomalaisuus on kokemuksellinen asia, kun taas kansalaisuus on status, johon kuuluu laissa määriteltyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Suomalaisuus ja kansalaisuus eivät ole toisistaan riippuvaisia, joskin ne usein limittyvät. Kuten edellä on käynyt ilmi, yhtenä keskeisistä suomalaisuuden kriteereistä pidetään Suomen kansalaisuutta (Kuvio 4).

Kansalaisuus on käsite, joka kuvaa kuulumista johonkin – yleensä kansallisvaltioon. Kansalaisuuteen kuuluu myös joukko oikeuksia ja velvollisuuksia. Tyypillisesti kansalaisoikeudet pitävät sisällään vapausoikeudet (sananvapaus, liikkumisen vapaus), demokraattiset oikeudet (äänioikeus) ja sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset oikeudet (hyvinvointi, työttömyysturva, terveydenhuolto, koulutus). Toisin sanoen kansalaisella on oikeus ilmaista mielipiteensä, nauttia lainsäädännön suomaa oikeusturvaa, käyttää äänioikeuttaan, kouluttautua ja nauttia kohtuullista toimeentuloa. Oikeuksien lisäksi kansalaisella on velvollisuuksia. Eri ihmisryhmillä on erilaisia velvollisuuksia ja kaikki velvollisuudet eivät koske kaikkia. Esimerkiksi tietyn ikäisillä lapsilla ja nuorilla on oppivelvollisuus, tulonsaajilla verovelvollisuus ja tietyn ikäisellä miesväestöllä asevelvollisuus. Velvollisuudet täyttämällä yksilöt ikään kuin lunastavat kunnan kansalaisen statuksen. Lainsäädännön turvaamat oikeudet ja asettamat velvollisuudet eivät yksistään riitä määrittelemään sitä, mistä kansalaisuudessa on kyse. Kansalaisuus tulee nähdä myös sosiaalisena prosessina, jonka kautta yksilöt ja ryhmät osallistuvat oikeuksiensa määrittelyyn, käyttöön ja joskus myös niiden menettämiseen. (Isin & Wood 1999; Isin & Turner 2002.)

Kunnan kansalaisen kriteerit

Vuonna 2004 tehdyssä ISSP-kyselytutkimuksessa pyrittiin selvittämään suomalaisten käsityksiä siitä, mitä kunnan kansalaiselta edellytetään, miten suomalaiset käyttävät kansalaisoikeuksiaan ja miten he kokevat kansalaistoimintansa vaikuttavan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen päätöksentekoon.

Suomalaisten mukaan kunnan kansalainen on ennen kaikkea lainkuuliainen, sillä yli 80 prosenttia vastanneista piti lakien ja säädösten noudattamista ja verojen maksamista tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Jopa 49 prosenttia vastanneista piti verovilpin välttämistä erittäin tärkeänä kunnan kansalaisen ominaisuutena (Kuvio 13). Nämä tulokset osoittavat, että suomalaisten usko lainsäädäntöön, sen oikeudenmukaisuuteen ja sen yhteiskuntajärjestyttä ylläpitävään voimaan ei ole horjunut.

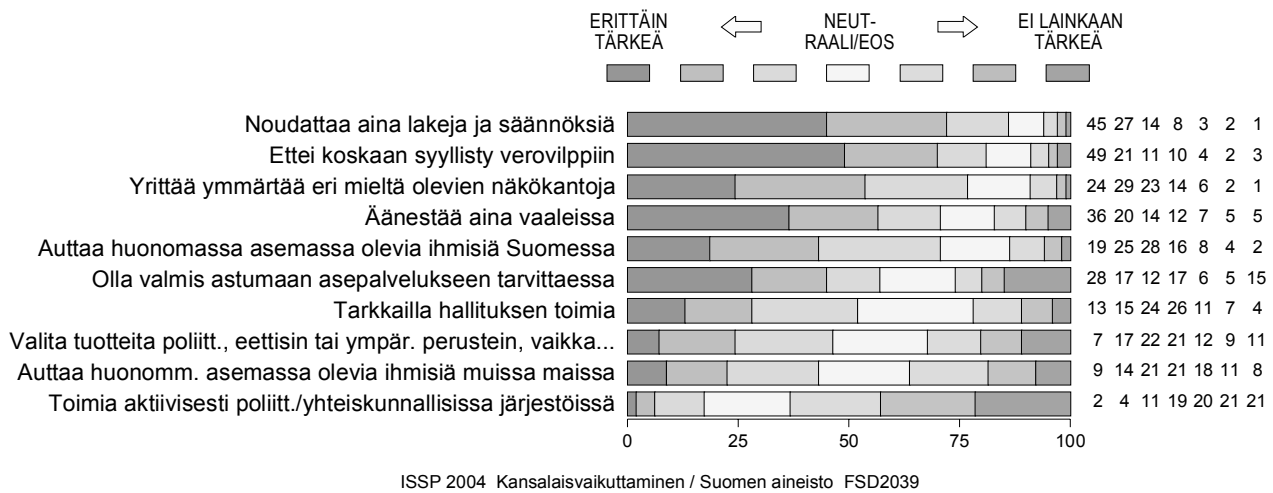
Viimevuosina on paljon puhuttu individualismin ja itsekkyyden kasvusta länsimaisissa yhteiskunnissa. Tutkijat ovat viitanneet perinteisten arvojen murenemiseen ja yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun tunteen heikkenemiseen (mm. Beck & Beck-Gernsheim 2002; Inglehart 1997). Kyselytutkimuksen pohjalta vaikuttaisi siltä, että individualismin vahvistuminen ei ole ainakaan vielä tallonut jalkoihinsa yhteisvastuun tuntoa ja arvostusta eikä ajatusta ja vaatimusta siitä, että jokaisen on kannettava kortensa yhteiseen kekoon. Verovelvollisuuden hoitamisen tärkeys ja se, että 72 prosenttia vastaajista pitää heikommassa asemassa olevien auttamista Suomessa tärkeänä tai erittäin tärkeänä, heijastaa suomalaisten vahvaa yhteisvastuun tunnetta sekä pohjoismaisen hyvinvointivaltion kannatusta (Kuvio 13).

Kyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että suomalaisten yhteisvastuuntunto ja auttamishalu kohdistuvat nimenomaan heikommassa asemassa oleviin kanssasomalaisiin eivätkä niinkään muissa maissa eläviin huono-osaisiin. Vain 9 prosenttia kaikista vastaajista pitää Suomen ulkopuolella olevien huono-osaisten auttamista erittäin tärkeänä kunnon kansalaisen kriteerinä (Kuvio 13). Joulukuussa 2004 Kaakkois-Aasian tsunamikatastrofin myötä suomalaiset tekivät ennätysmäärän lahjoituksia avustusjärjestöille. Tämän tutkimuksen valossa voidaan kuitenkin kysyä, olisivatko suomalaiset olleet yhtä avokätisiä, mikäli uhrien joukossa ei olisi ollut niin paljon suomalaisia ja muita länsimaisia turisteja.

Enemmistö vastaajista edellyttää kunnon kansalaiselta myös äänioikeuden käyttöä vaaleissa (70 %) ja halua ymmärtää eri mieltä olevien näkökantoja (76 %). Sen sijaan aktiivinen toiminta poliittisissa ja yhteiskunnallisissa järjestöissä koettiin vähiten tärkeäksi kansallisvelvollisuudeksi. Vain 17 prosenttia vastaajista piti aktiivista järjestötoimintaa tärkeänä tai erittäin tärkeänä kunnon kansalaisen tunnusmerkkinä (Kuvio 13).

Sukupuolten, ikäryhmien ja eritasoisesti kouluttautuneiden väliset näkemykset kansallisvelvollisuuksista eivät juuri eroa toisistaan. Miehet korostavat hieman naisia enemmän valmiutta aseelliseen maanpuolustukseen. Naiset ja korkeasti koulutetut puolestaan korostavat keskimääräistä enemmän huonommassa asemassa olevien ihmisten auttamista etenkin Suomen ulkopuolella sekä valvutunutta ja vastuullista kulutuskäyttäytymistä. Vanhimpiin ikäryhmiin kuuluvat korostavat lainkuuliaisuutta hieman nuorempia ikäluokkia enemmän.

Kuvio 13. MITÄ KUNNON KANSALAISELTA EDELLYTETÄÄN: ARVIOT ERI TEKIJÖIDEN TÄRKEYDESTÄ
(tekstejä osin lyhennetty, %).

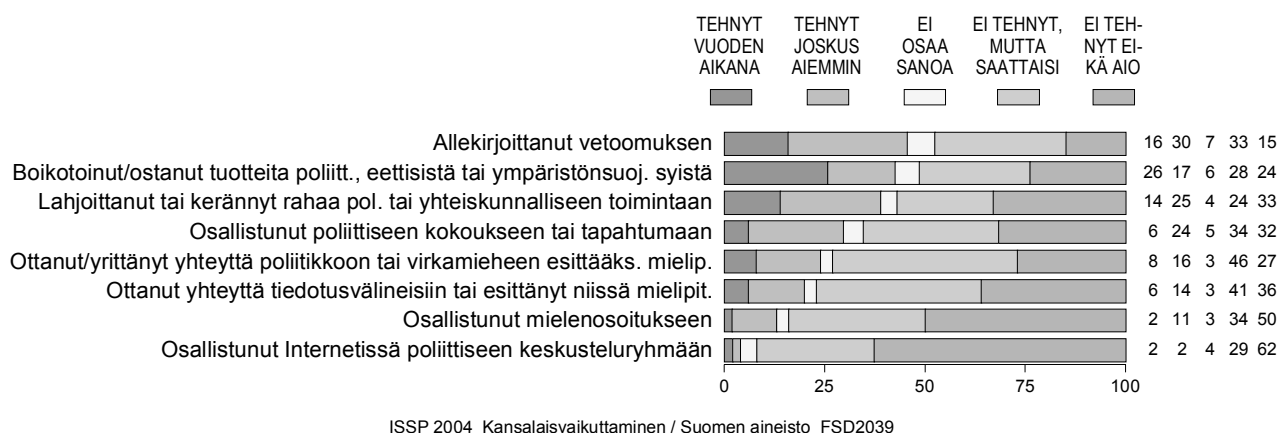

Yhteiskunnallinen osallistuminen

Kunnon kansalaisen määritelmien perusteella vaikuttaa siltä, että kansalaisuus koetaan laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämisenä ja yhteiskunnallisiin normeihin mukautumisena eikä niinkään aktiivisena osallistumisena. Tämä saattaa yhtäältä merkitä sitä, että suomalaiset uskovat ja luottavat viranomaisiin ja heidän kykyynsä hoitaa yhteisiä asioita. Toisaalta konformistinen kansalaisuus saattaa viitata myös siihen, että suomalaiset ovat menettäneet uskonsa yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Onko näin ja miten suomalaiset osallistuvat yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään?

Suomalaiset eivät ole barrikadeille nousevaa kansaa, sillä puolet vastanneista ei ole osallistunut eikä aio osallistua mielenosoitukseen. Suomen tietoyhteiskuntaistumisesta ja tietotekniikan ja internetin käytön yleistymisestä huolimatta, internetin poliittiset keskusteluryhmät eivät ole saavuttaneet kansan suosiota poliittisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavana. Reilusti yli puolet (62 %) vastanneista ei ole osallistunut eikä aio osallistua keskusteluun internetin palstoilla. Sen sijaan suosituimmat yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen muodot näyttävät olevan vetoomusten allekirjoittaminen ja kulutuskäyttäytyminen. Vastanneista 43 prosenttia on viimeisen vuoden aikana tai aiemmin jättänyt ostamatta tai ostanut tuotteita poliittisista, eettisistä tai ympäristöllisistä syistä ja 46 prosenttia on allekirjoittanut vetoomuksen. Vetoomusten allekirjoittajat ja tiedostavat kuluttajat ovat tyyppillisimmin naisia, 21–40 -vuotiaita, korkeasti koulutettuja ja opiskelijoita, Vihreiden kannattajia ja kaupunkilaisia (Kuvio 14).

Kuvio 14. OSALLISTUMINEN ERILAIISIIN POLIITTISEN JA YHTEISKUNNALLISEN TOIMINNAN MUOTOIHIN (tekstejä osin lyhennetty, %).

Vaikka suomalaiset eivät suurin joukoin mieltään kaduilla osoita eivätkä osallistu kovin aktiivisesti yhteiskunnalliseen ja poliittiseen keskusteluun, niin enemmistö vastaajista kuuluu johonkin yhdistykseen ja järjestöön. Tosin enemmistö yhdistysten ja järjestöjen jäsenistä on niin sanottuja rivi jäseniä.

Lähes 70 prosenttia vastanneista kuuluu kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen organisaatioon, mutta vain 7 prosenttia toimii aktiivisina jäseninä (Kuvio 15). Kyselyn tulos antaa kuitenkin väärän kuvan suomalaisten kuulumisesta uskonnollisiin yhteisöihin, sillä valtaosa Suomen väestöstä (86,3 %) kuuluu johonkin uskonnolliseen organisaatioon ja vain 13,5 prosenttia ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Tilastokeskuksen vuoden 2003 väestötilastojen mukaan Suomen väestöstä 84,2 prosenttia on luterilaisen kirkon jäseniä, 1,1 prosenttia kuuluu ortodoksiseen kirkkokuntaan ja saman verran jäseniä on muissa rekisteröidyissä uskonnollisissa yhteisöissä. (Kirkon tutkimuskeskus 2004). Suurelle osalle suomalaisia kirkkoon kuuluminen on ikään kuin automaattinen asia, joka ei merkitse aktiivista seurakunnassa toimimista eikä jumalanpalveluksiin osallistumista. Valtaosalle kirkossa käyminen liittyy häihin, konfirmaatioihin, ristiäisiin ja hautajaisiin, jotka mielletään pikemminkin sukujuhlaksi ja -tapaamisiksi kuin uskonnollisiksi tilaisuuksiksi. Voidaankin olettaa, että valtaosa vastaajista ei koe kirkkoa itselleen tärkeäksi. Ehkäpä he eivät ole kyselyyn vastatessaan tulleet edes ajatelleeksi kuuluvansa uskonnolliseen organisaatioon.

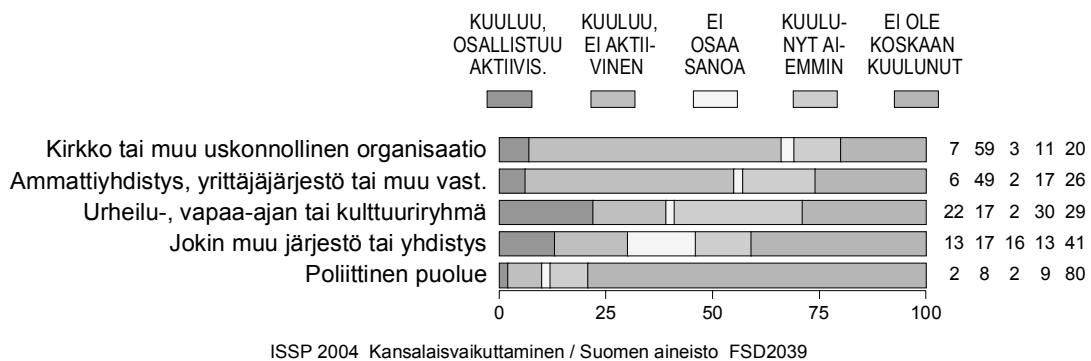
Yli puolet (55 %) vastaajista kuuluu ammattiyhdistyksiin, yrittäjäjärjestöihin tai muihin vastaaviin, mutta aktiivisia jäseniä näissäkin on vain 6 prosenttia vastaajista (Kuvio 15). Ammattiyhdistysten ja yrittäjäjärjestöjen jäsenkunnasta suurin joukko muodostuu aktiivikäisistä työssä olevista ja työttömistä. Kyselyn tulosten osoittama järjestäytymisen aste on matala ja harhaanjohtava, mikä johtuu siitä, että otoksessa on mukana koko 15–74-vuotias

väestö. Tosiasiassa Suomessa palkansaajien ja yrittäjien järjestäytymisen aste on maailman huippuluokkaa, vaikka järjestäytymisaste onkin laskenut sitten 1990-luvun puolivälin. Vuonna 2001 palkansaajien järjestäytymisaste oli 71,2 prosenttia (Ahtiainen 2003).

Poliittisten puolueiden jäsenyys ei tunnu kiinnostavan, sillä 80 prosenttia vastaajista ei ole koskaan kuulunut poliittiseen puolueeseen. Vain 10 prosenttia vastaajista on jonkin puolueen jäsen ja heistäkin vain 2 prosenttia aktiivijäseniä. Keskustalaiset, maaseudun haja-asutusalueilla asuvat ja maatalousyrittäjät ovat muita useammin poliittisen puolueen jäseniä. (Kuvio 15.)

Kaikkein aktiivisimmin vastaajat toimivat erilaisissa harrastuksiin liittyvissä seuroissa ja ryhmissä, kuten urheiluseuroissa, vapaa-ajan ja kulttuuriryhmissä. Lähes 70 prosenttia kaikista vastaajista kuuluu tai on joskus kuulunut tällaisiin seuroihin ja ryhmiin. Opiskelijat ja nuorimpaan ikäryhmään kuuluvat (15–20-vuotiaat) osallistuvat kaikkein aktiivisimmin liikunta- ja harrastustoimintaan. (Kuvio 15). Tulokset viittaavat myös siihen, että korkeammin koulutetut ja parhaiten toimeentulevat ja kaupunkilaiset viettävät aikaansa urheilu-, kulttuuri- ja muun vapaa-ajan toiminnan piirissä.

Kuvio 15. OSALLISTUMINEN ERI TYYPPISTEN JÄRJESTÖJEN JA YHDISTYSTEN TOIMINTAAN (%).

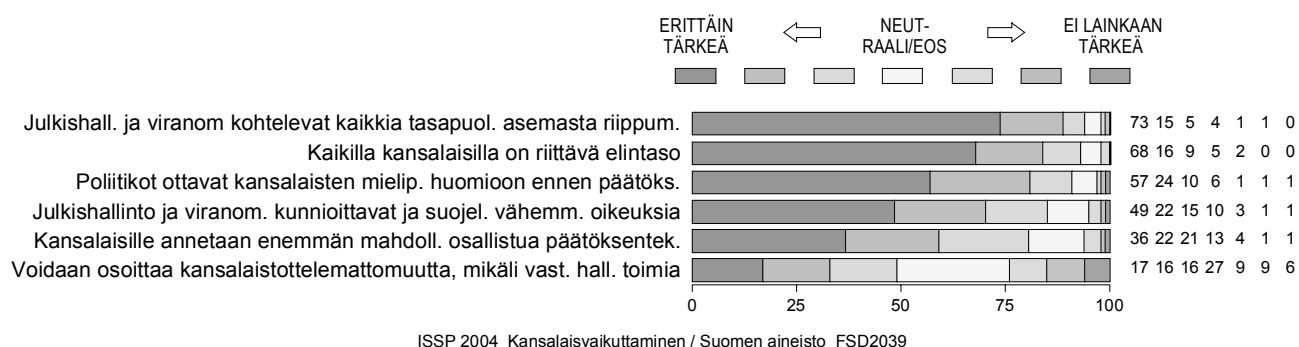
5. KÄSITYKSIÄ SUOMALAISESTA YHTEISKUNNASTA JA SEN TOIMIVUUDESTA

Vuoden 2003 kyselyaineistosta käy ilmi, että toimivaa demokratiaa pidetään yhtenä Suomen vahvuuksista ja kansallisen ylpeyden aiheista (Kuvio 9). Vuonna 2004 kerättyssä kyselyaineistossa kartoitetaan myös sitä, miten suomalaiset kokevat demokraattisten oikeuksien toteutuvan maassamme ja mitä oikeuksia pidetään tärkeinä.

Demokraattiset oikeudet ja demokratian toimivuus

Vuoden 2004 kyselyn perusteella tärkeimmiksi demokraattisiksi oikeuksiksi nousevat riittävä elintaso ja kaikkien tasapuolinen kohtelu. Lähestulkoon kaikki vastaajat (yli 90 %) pitivät vähintäänkin melko tärkeänä ja noin 70 prosenttia erittäin tärkeänä sitä, että julkishallinto ja viranomaiset kohtelevat kaikkia tasapuolisesti yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta ja että kaikilla kansalaisilla on riittävä elintaso. Vähemmistöjen oikeuksia pidetään keskeisenä toimivan demokratian tunnusmerkkinä. Noin puolet vastaajista piti erittäin tärkeänä, että viranomaiset ja hallinto kunnioittavat ja suojelevat vähemmistöjen oikeuksia. Yli puolet vastaajista piti erittäin tärkeänä demokraattisena oikeutena myös sitä, että poliitikot huomioivat kansalaisten mielipiteen päätöksiä tehdessään. (Kuvio 16.) Tämä vaatimus on ristiriidassa suhteessa ihmisten omaan toimintaan, sillä kuten edellä on käynyt ilmi, suomalaiset eivät ole kovinkaan aktiivisia yhteiskunnallisia ja poliittisia vaikuttajia ja keskustelijoita.

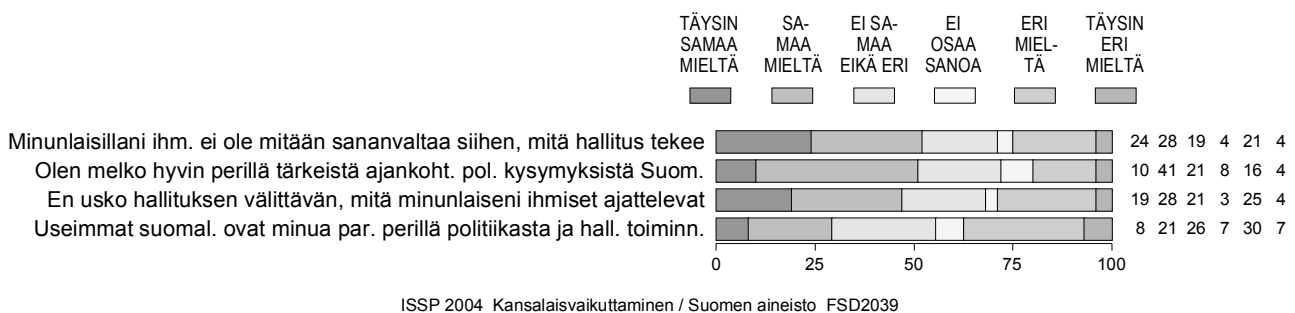
Kuvio 16. DEMOKRAATTISET OIKEUDET: ARVIOT ERI TEKIJÖIDEN TÄRKEYDESTÄ (tekstejä osin lyhennetty, %).

Käsitykset demokraattisista oikeuksista paljastavat muitakin ristiriitaisuuksia. Yhtäältä vaaditaan poliitikkojen huomioivan kansalaisten mielipiteet, mutta vain 36 prosenttia vastaajista piti erittäin tärkeänä sitä, että kansalaisille annetaan enemmän mahdollisuuksia osallistua

päätöksentekoon (Kuvio 16). Enemmistö vastaajista (52 %) myös katsoo, ettei heillä ole mitään sananvaltaa hallituksen tekemisiin (Kuvio 17). Nämä tulokset heijastelevat sitä, että kansalaisten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin poliittisessa päätöksenteossa on alhainen. Eniten omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa uskovat korkeasti koulutetut, työssä käyvät ja opiskelijat sekä parempituloiset. Vähiten omien mielipiteiden painoarvoon hallituksen silmissä uskovat eläkeläiset (Kuvio 18). Vastaajien käsityksistä heijastuu yhtäältä käsitys siitä, että poliitikoilla ei ole realistisia mahdollisuuksia huomioida kansalaisten mielipiteitä päätöksiä tehdessään, vaikka tahtoa olisikin. Toisaalta tulokset osoittavat myös, että osallistuvaa demokratiaa pidetään ihanteena.

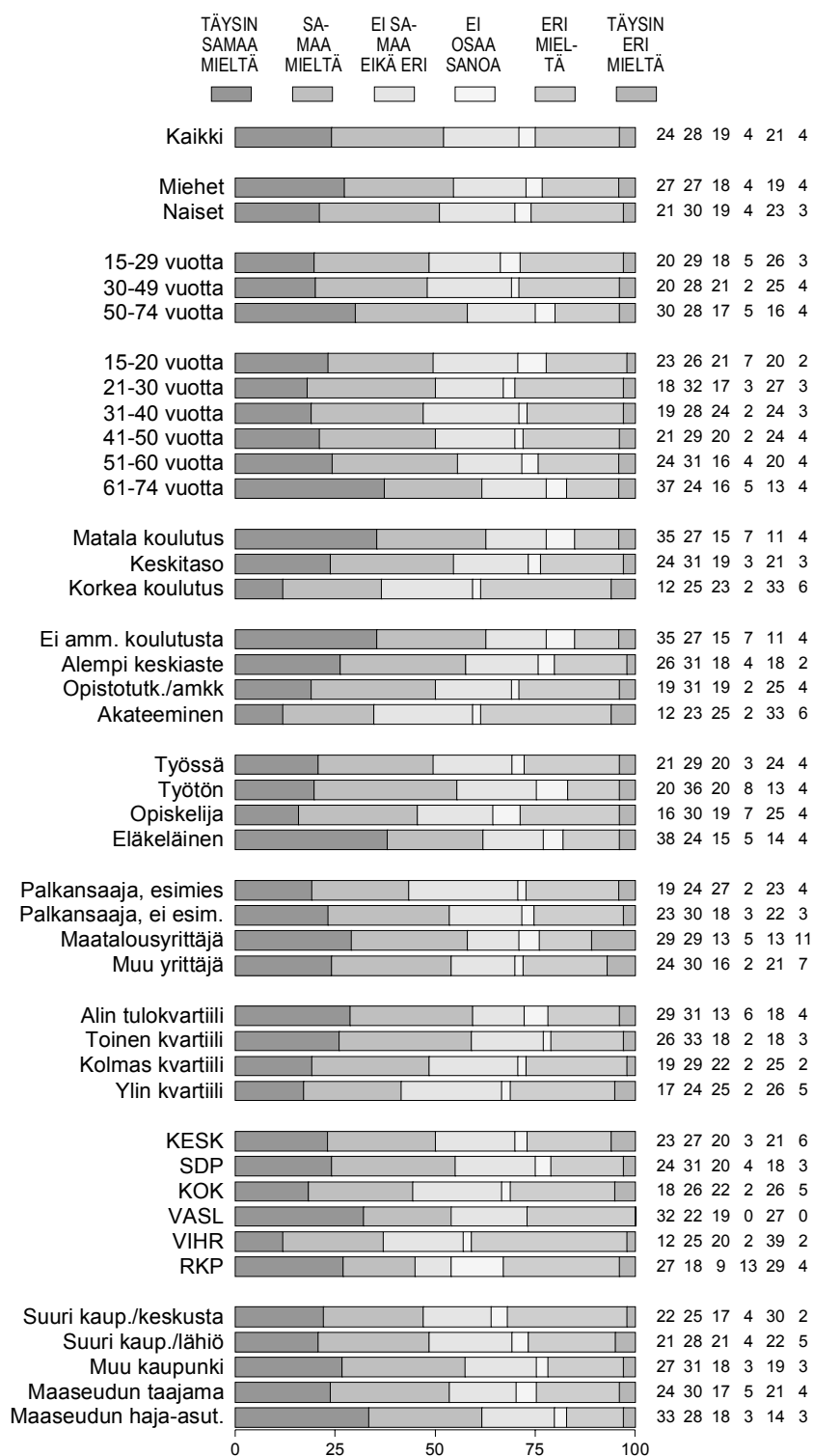
Kuvio 17. SUHTAUTUMINEN POLITIIKKAA JA OMAA POLIITTISTA TIETÄMYSTÄ KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (tekstejä lyhennetty, %).

ISSP 2004 kyselyssä vastaajia pyydettiin myös arvioimaan demokratian toimivuutta Suomessa. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vastaajat pitivät suomalaista demokratiaa varsin toimivana. Vastaajien arvioiden mukaan vuonna 2004 demokratia toimi hieman paremmin kuin vuosikymmen aikaisemmin. Demokratian toimivuuden ei uskota tulevaisuudessa merkittävästi muuttuvan, joskin pientä epävarmuutta tulevaisuuden suhteen on havaittavissa. (Kuvio 19.)

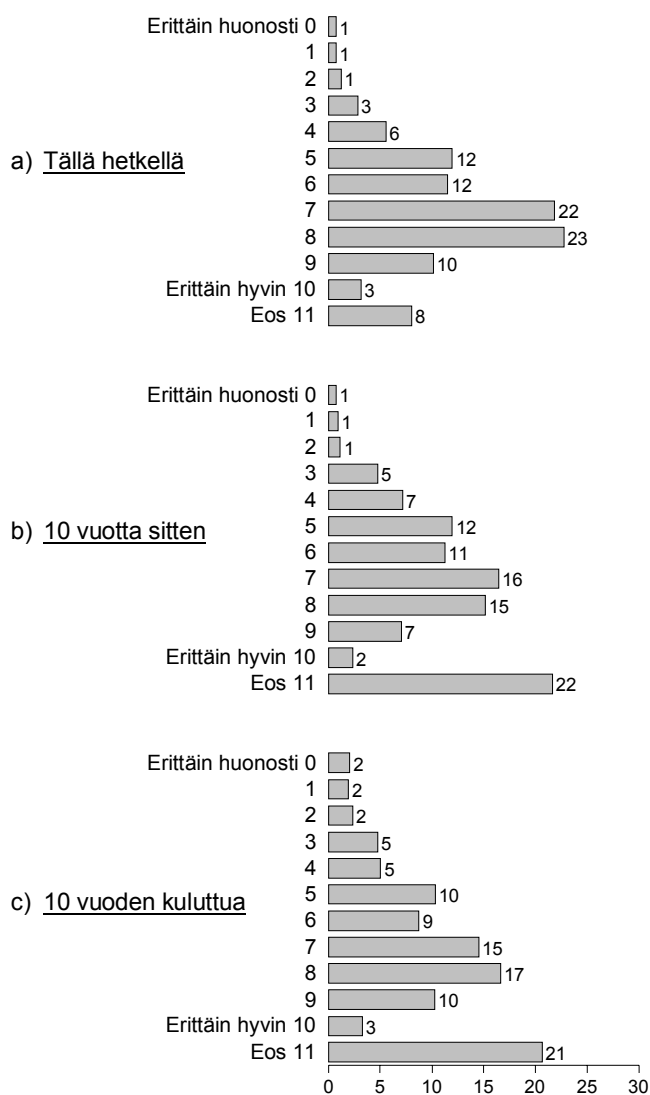
Reilu puolet vastaajista on myös sitä mieltä, ettei hallituksen pidä missään olosuhteissa rajoittaa demokraattisia oikeuksia. Vahva demokratia näyttää olevan koko kansan intressi, mutta jotkut ryhmät olisivat valmiita antamaan hallitukselle luvan rajoittaa demokraattisia oikeuksia joissakin olosuhteissa. Vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvien, vähän koulutettujen, esimiesasemassa olevien ja suurimpien puolueiden kannattajien joukossa on eniten niitä, jotka sallisivat demokraattisten oikeuksien jonkin asteisen rajoittamisen (Kuvio 20). Kyselyssä ei, ikävä kyllä, ole kuvattu tai pyydetty kuvaamaan niitä olosuhteita, jotka oikeuttaisivat hallituksen rajoittamaan demokraattisia oikeuksia.

Kuvio 18. "Minunlaisillani ihmisillä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee" (%).

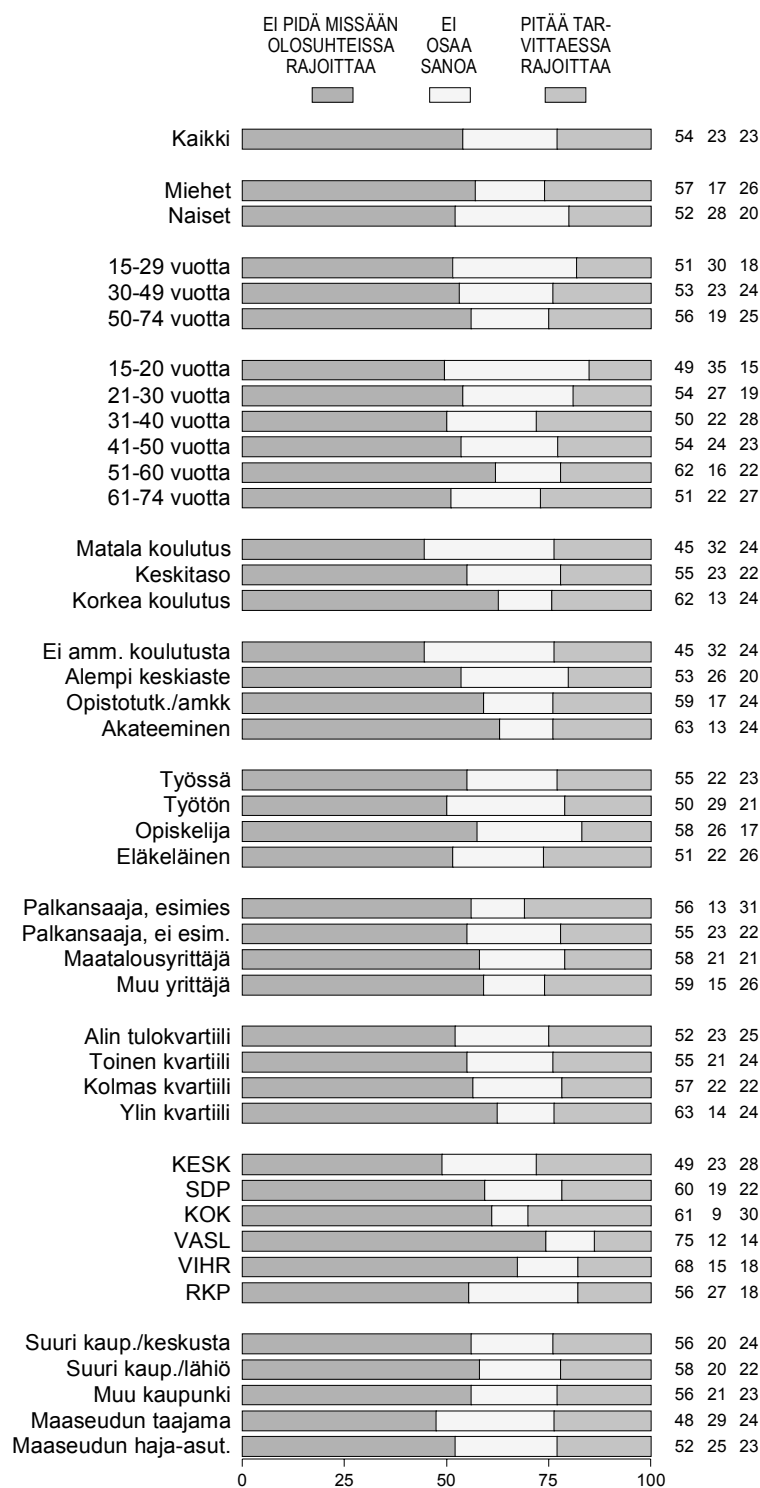

Ehkä jonkinlaista viitettä demokraattisten oikeuksien rajoittamiseen oikeuttavista olosuhteista ja asioista tarjoavat suhtautumista erilaisiin ääriryhmiin mittaavat kysymykset. Demokraattisen ja vapaan yhteiskunnan keskeisiä kulmakiviä ovat muun muassa sananvapaus, kokoontumis-, yhdistymis- ja järjestäytymisoikeudet. Kyselyn perusteella näyttää kuitenkin siltä, että ääriryhmien kohdalla vastaajat ovat valmiit tinkimään tästä demokraattisen yhteiskunnan perustasta. Maan hallituksen väkivaltaiseen kaatamiseen pyrkivien ryhmien julkiset kokoontumiset kieltäisi 85 prosenttia vastaajista. Kaksi kolmesta (62 %) kieltäisi myös johonkin rotuun tai etniseen ryhmään ennakkoluuloisesti suhtautuvien ryhmien julkiset kokoontumiset. Uskonnollisten ääriryhmien suhteen vastaajien näkemykset hajaantuvat varsin tasaisesti. Lähes yhtä suuri joukko sallisi ja kieltäisi uskonnollisten ääriryhmien julkiset kokoontumiset. (Kuvio 21.)

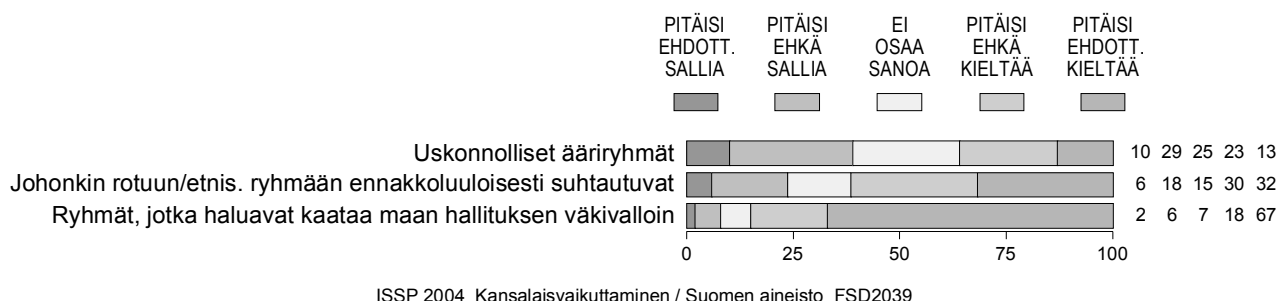
Kuvio 19. ARVIOT DEMOKRATIAN TOIMIVUUDESTA SUOMESSA (%).

Kuvio 20. SAAKO HALLITUS/TULEEKO SEN JOISSAKIN OLOSUHTEISSA RAJOITTAA DEMOKRAATTISIA OIKEUKSIA (kysymys täydellisenä, ks. teksti; %).

Kuvio 21. PITÄISIKÖ ERILAISTEN USKONNOLLISTEN JA MUIDEN ÄÄRIRYHMIEN JULKISET KOONTUMISET SALLIA (%).

Suhtautuminen politiikkaan

Vaikka usko omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon on alhainen, niin suomalaiset seuraavat politiikkaa. Hieman yli puolet vuoden 2004 kyselyyn vastanneista arvioi olevansa melko hyvin perillä tärkeistä ja ajankohtaisista Suomea koskevista poliittisista kysymyksistä. Miehet näyttäisivät seuraavan politiikkaa naisia enemmän. Ikäryhmittäinen tarkastelu puolestaan paljastaa, että alle 20-vuotiaita politiikka ei juuri kiinnosta, mutta kiinnostuneisuus kasvaa 20 ikävuoden rajapyykin jälkeen. Kiinnostuneisuus politiikkaa kohtaan näyttää kasvavan myös koulutustason ja tulotason kohoamisen myötä. Puoluekannan mukaan tarkasteltuna, politiikkaa eniten ilmoittavat seuraavansa kokoomuksen kannattajat ja vähiten RKP:n kannattajiksi itsensä lukevat. Yli 60 prosenttia kokoomuksen kannattajiksi itsensä ilmoittavista on mielestään melko hyvin perillä ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä, kun vastaava luku RKP:n kannattajien keskuudessa on 42 prosenttia. (Kuvio 22.)

Kansalaiset seuraavat politiikkaa suurelta osin medioiden välityksellä, sillä vain ani harva seuraa politiikkaa sisäpiiristä osallistumalla poliittiseen toimintaan. Suuri enemmistö vastaajista ilmoittaa seuraavansa politiikkaa koskevia uutisia televisiosta (76 %) ja lukevansa poliittisia uutisia sanomalehdistä (66 %) vähintäänkin yhtenä päivänä viikossa. Päivittäin poliittisia TV-uutisia seuraa 36 prosenttia vastaajista ja 27 prosenttia vastaajista ilmoittaa lukevansa sanomalehden politiikkaa käsittelevät uutiset joka päivä. Ahkerimpia poliittisten uutisten seuraajia ovat vanhimmat ikäluokat ja korkeasti koulutetut. Heistä yli 40 prosenttia lukee poliittisia uutisia ja yli 50 prosenttia seuraa uutisointia televisiosta päivittäin. (Kuvio 23.)

Ajankohtaisten poliittisten uutisten ja tapahtumien seuraaminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että ihmiset olisivat henkilökohtaisesti kiinnostuneita politiikasta. Lähes puolet kaikista

vastaajista ei ole henkilökohtaisesti kovin kiinnostuneita. Tämä pätee käytännöllisesti katsoen kaikkiin vastaajiin iästä, koulutustasosta, sosio-ekonomisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta. Puoluekantakaan ei näytä merkittävästi vaikuttavan siihen, kuinka kiinnostuneita politiikasta ollaan. (Kuvio 24.)

Kyselytutkimus toisensa jälkeen on osoittanut, että kansalaiset ovat vieraantuneet politiikasta. Suhtautuminen poliitikoihin ja puolueisiin on varauksellista, politiikkaa ei tunneta omaksi, kansalaisten henkilökohtainen kiinnostus politiikkaa kohtaan on vähäistä eikä omiin vaikuttamiseen mahdollisuuksiin juuri uskota. ISSP 2004 -tutkimuksen mukaan vastaajien arviot ja asenteet politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan ovat säilyneet negatiivisvärisinä.

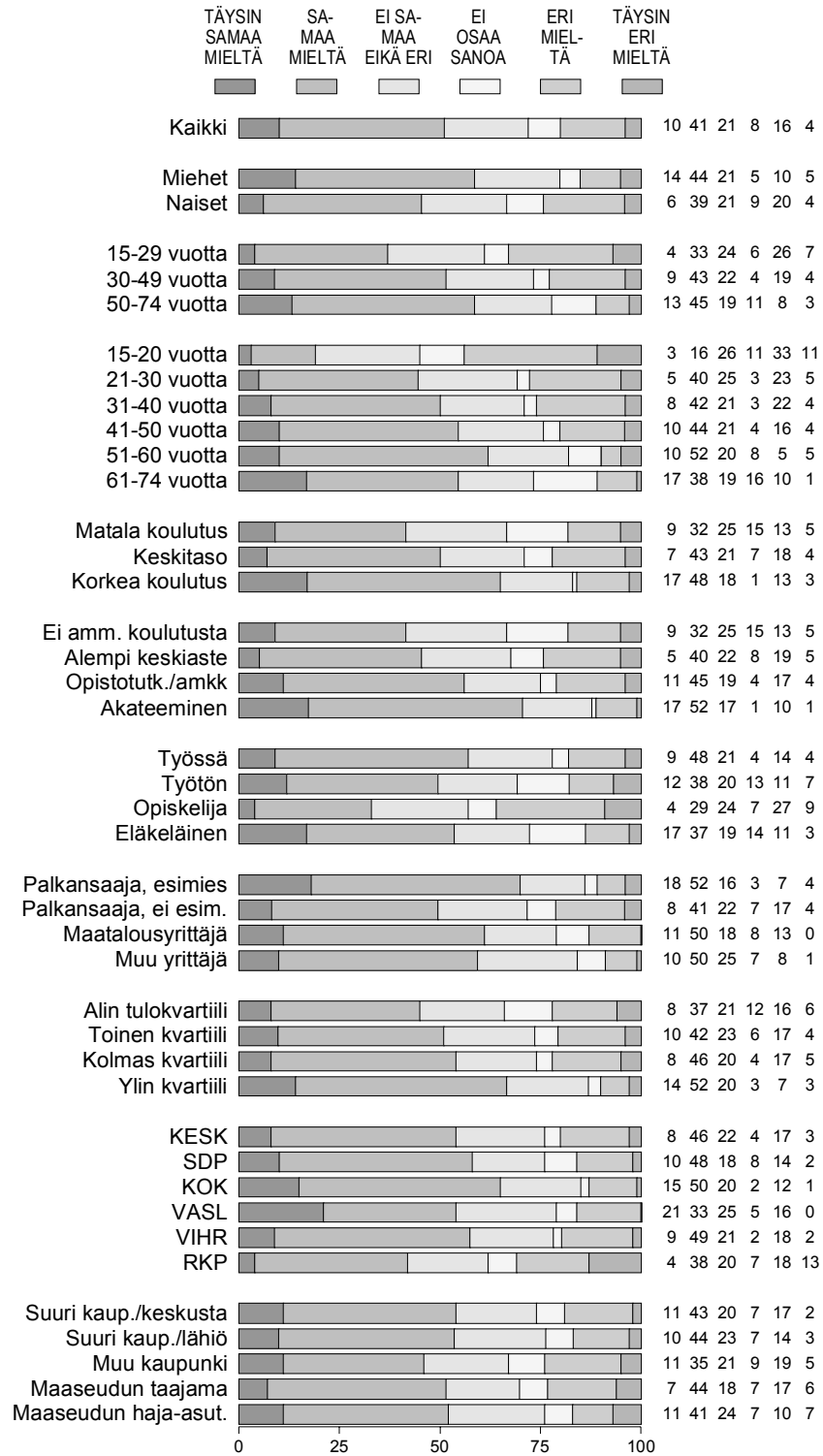
Väite, jonka mukaan puolueet rohkaisevat ihmisiä olemaan poliittisesti aktiivisia saa puolelleen hieman enemmän kannattajia kuin vastustajia. Suurin osa vastaajista asettuu kuitenkin neutraalille ”ei samaa eikä eri mieltä” tai ”ei osaa sanoa” kannalle. Vanhemmat ikäluokat, vähän koulutetut ja pienituloisimmat ovat selvimmin vieraantuneet puolueista ja politiikasta. (Kuvio 25.)

Vaikuttaa siltä, että kansalaiset kokevat suomalaisen politiikan tylsänä, tasapaksuna ja vaihtoehdottomana. Jopa 50 prosenttia vastaajista yhtyy näkemykseen siitä, että puolueet eivät tarjoa äänestäjille todellisia poliittisia vaihtoehtoja ja vain 14 prosenttia on väittämän kanssa eri mieltä. Erityisesti vanhemmat ikäluokat, korkeasti koulutetut ja yrittäjät näyttävät kaipaavan poliittisia vaihtoehtoja. (Kuvio 25.)

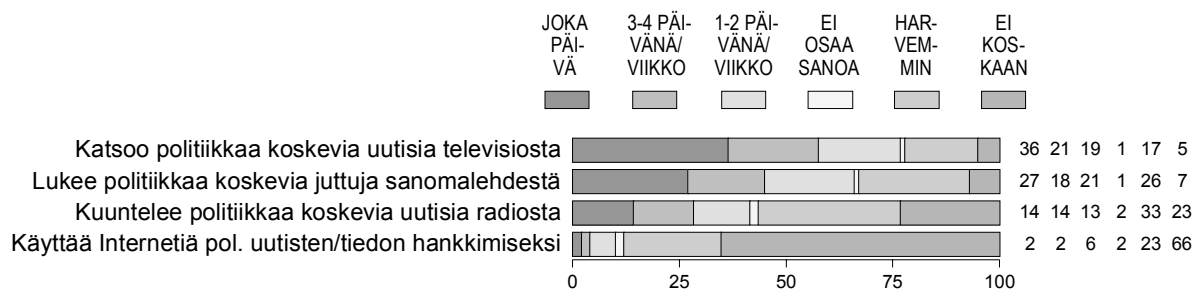
Kansanäänestykset koetaan hyvänä ja tehokkaana keinona saada kansalaisten ääni kuuluviin, sillä noin puolet kaikista vastaajista kannattaa kansanäänestyksiä keinona ratkaista tärkeitä poliittisia kysymyksiä. Innokkaimmat kansanäänestyksen kannattajat ovat nuorimpaan ikäryhmään kuuluvia, vähän koulutusta saaneita, työttömiä, opiskelijoita ja pienituloisia. (Kuvio 25.)

Kun edellä esitettyjä väittämiä tarkastellaan puoluekannatuksen mukaan, mitään selkeää porvarit-sosialistit-jakoa sen paremmin kuin hallitus-oppositio-asetelmaa ei ole havaittavissa. Vihreiden kannattajat suhtautuvat hieman muita skeptisemmin puolueiden kykyyn aktiivoida kansalaisia, kun taas kokoomuksen kannattajat ovat ainoa ryhmä, joka selkeästi vastustaa kansanäänestyksiä.

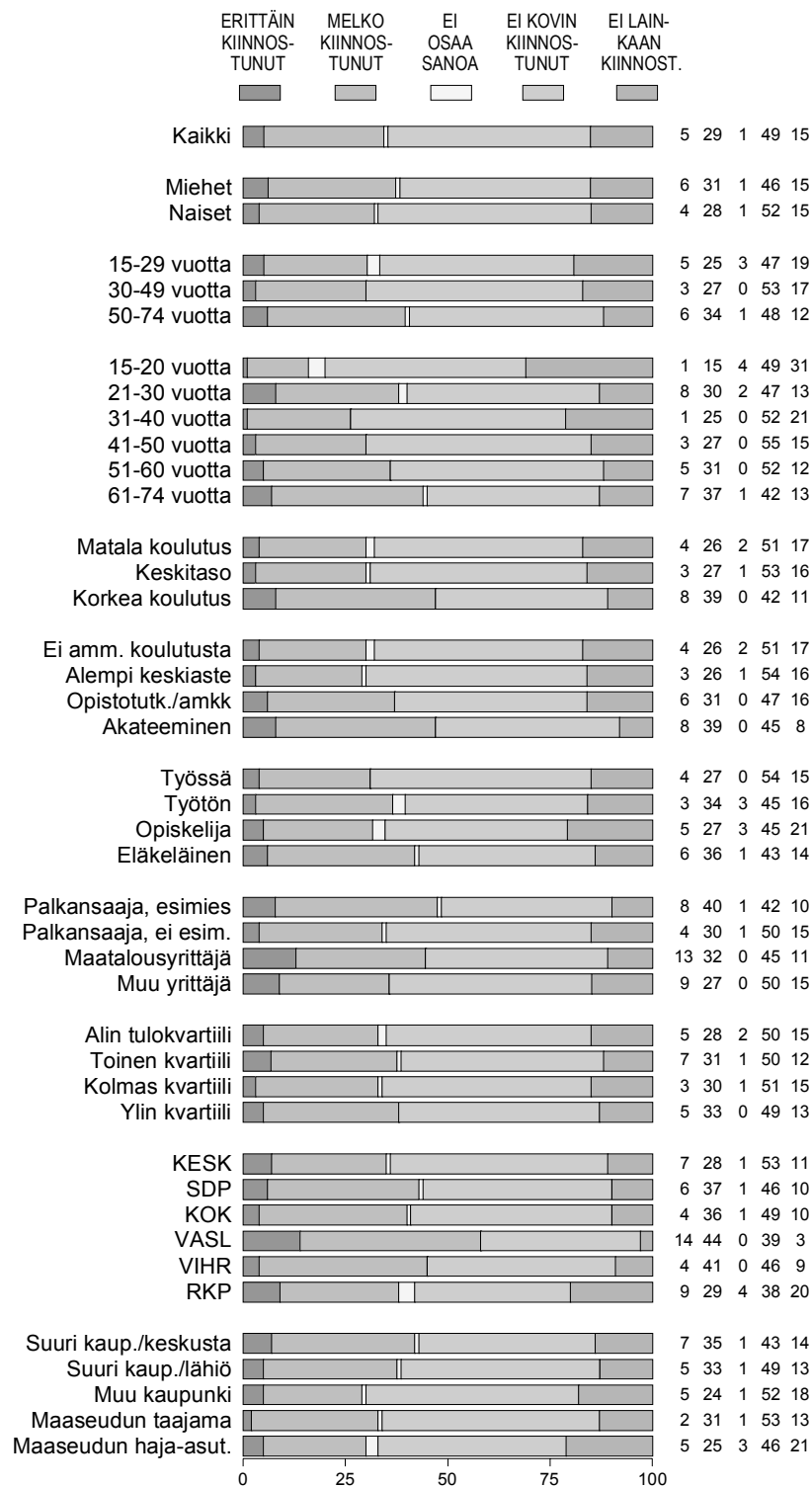
Kuvio 22. "Mielestäni olen melko hyvin perillä tärkeistä ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä Suomessa" (%).

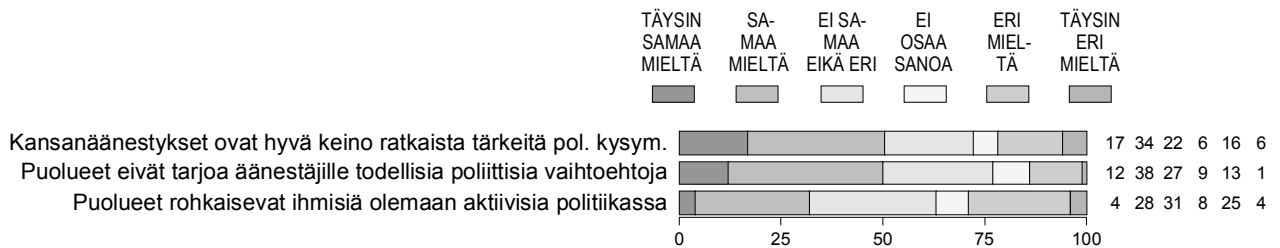
Kuvio 23. POLITIIKKAA KOSKEVIEN UUTISTEN SEURAAMINEN ERI MEDIOISTA (tekstejä osin lyhennetty, %).

Kuvio 24. KUINKA KIINNOSTUNUT HENKILÖKOHTAISESTI ON POLI-
TIIKASTA (%).

Kuvio 25. SUHTAUTUMINEN PUOLUEITA JA POLITIIKKAA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (tekstejä osin lyhennetty, %).

ISSP 2004 Kansalaisvaikuttaminen / Suomen aineisto FSD2039

Luottamus

Vaikka kansalaiset ovat vieraantuneet politiikasta ja ehkäpä poliitikkojen koetaan olevan vieraantuneita kansasta, usko julkisen sektorin toimivuuteen on vahva. Lähes puolet vastaajista katsoo julkisen sektorin toimijoiden olevan sitoutuneita palvelemaan kansalaisia. Vastaajien näkemyserot julkisen sektorin palvelusitoutuneisuudesta jakautuvat siten, että positiivisemmän arvion antavat korkeammin koulutetut, hyvätuloiset ja aktiivisesti työelämässä mukana olevat. Negatiivisimmin julkista sektoria arvioivat nuorimmat ja vanhimmat ikäluokat, vähemmän koulutetut, työttömät ja eläkeläiset ja pienituloisimmat (Kuvio 26). Mieli-
pitempien jakautuminen voitaneen tulkita muun muassa siten, että positiivisin kuva julkisesta sektorista on niillä, jotka eivät ole julkisten palvelujen käyttäjiä. Negatiivisempi kuva puolestaan on niillä, jotka todennäköisesti käyttävät julkisia palveluja kuten sosiaali- ja terveyspalveluja.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi on yksi maailman vähiten korruptoituneista maista (Transparency International 2004). Pyydettyäessä arvioimaan julkisella sektorilla vallitsevan korruption yleisyyttä, yli puolet vastaajista arvioi korruptoituneiden virkamiesten olevan harvassa. Viidennes vastaajista kuitenkin epäilee melko monien virkamiesten syyllistyneen korruptioon. Pääsääntöisesti samat ryhmät, joiden käsitys julkisen sektorin palvelusitoutuneisuudesta on negatiivisin, epäilevät virkamiesten rehellisyyttä ja lahjomattomuutta. Vastaavasti julkiseen sektoriin positiivisimmin suhtautuvat luottavat myös virkamiesten lahjomattomuuteen (Kuvio 27).

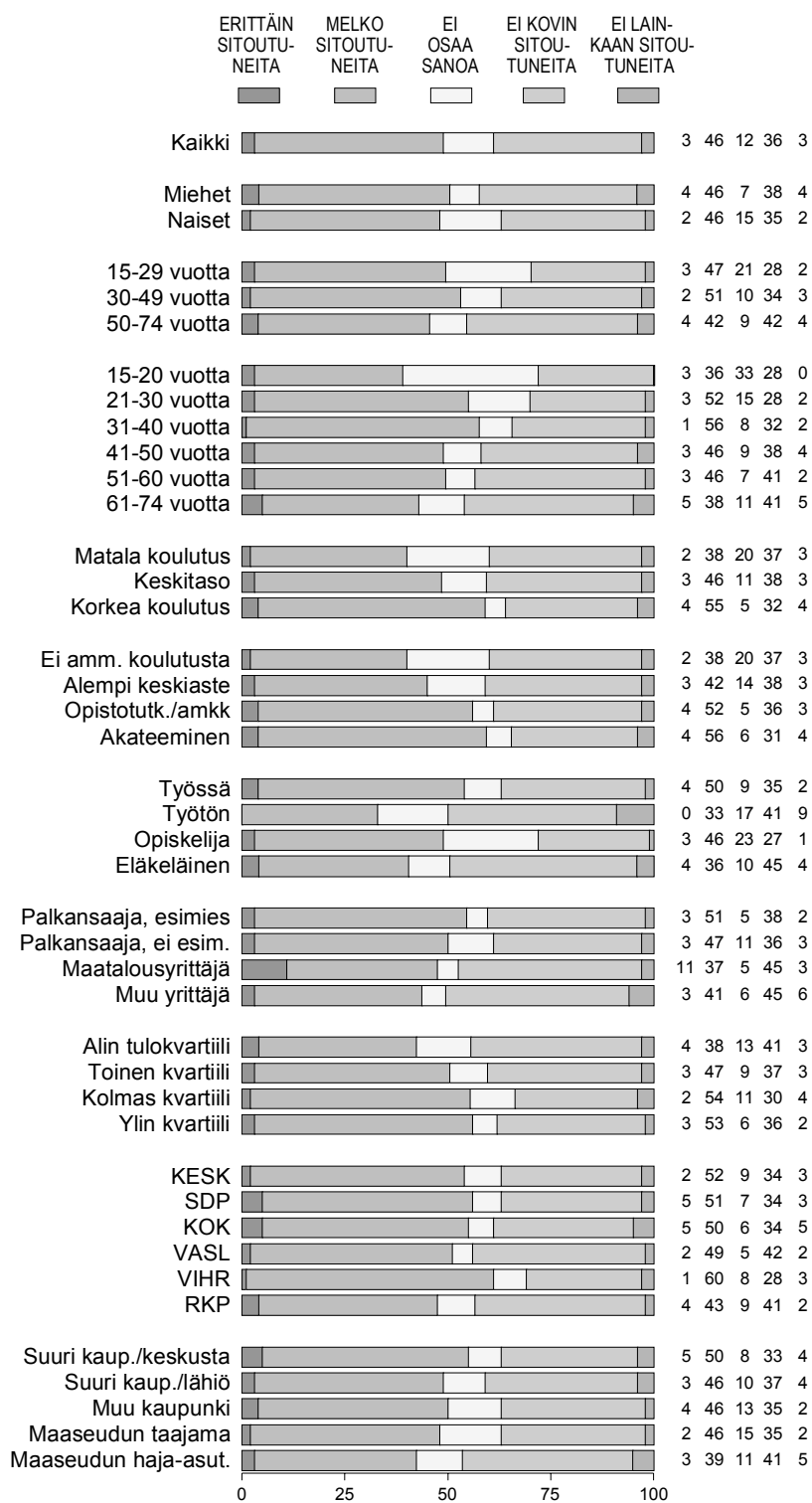
Yleisesti ottaen suomalaiset luottavat demokraattiseen järjestelmään ja viranomaisiin. Sen sijaan poliitikkoihin suhtaudutaan varauksellisesti. Puolet kaikista vastaajista epäilee poliitikkojen olevan mukana politiikassa tavoitellakseen henkilökohtaista hyötyä. Skeptisyys

poliitikkoja ja heidän toimintansa motiiveja kohtaan kasvaa sitä mukaa, mitä vanhempi vastaaja on ja mitä alhaisempi hänen koulutustasonsa on. (Kuviot 28, 29).

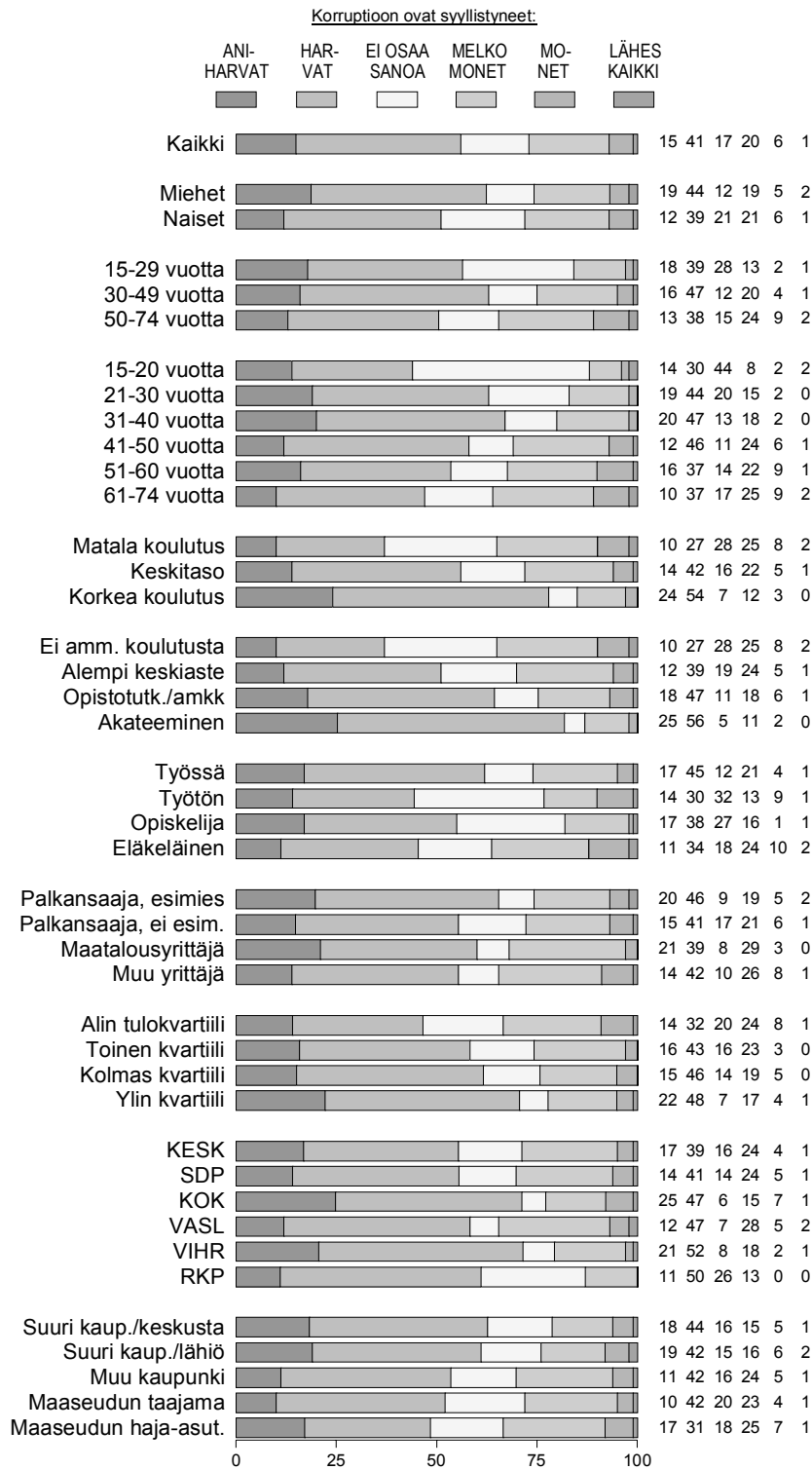
Vaikka poliitikkoihin suhtaudutaankin epäillen, luottamus ihmisiä kohtaan yleensä on suhteellisen vahva. Noin puolet vastaajista uskoo ihmisten olevan lähes aina tai ainakin enimmäkseen reiluja, kun taas hyväksikäyttäjiksi kanssaihmissä epäilee noin 30 prosenttia kaikista vastaajista. Erityisesti keski-ikäiset, 41–50-vuotiaat, työttömät ja yrittäjät epäilevät ihmisten tilaisuuden tullen käyttävän heitä hyväkseen (Kuvio 30). Kanssaihminen luotettavuuteen uskoo yli puolet vastaajista. Noin kolmannes vastaajista on kuitenkin sitä mieltä, että useimmiten muiden ihmisten kanssa kannattaa pitää varansa. Naiset näyttävät uskovan ihmisiin hieman enemmän kuin miehet. Nuorimpaan ja vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat ovat hieman muita skeptisempiä ihmisten luotettavuuden suhteen. Epäilevimmällä kannalla ovat vähän kouluttautuneet, työttömät ja eläkeläiset, kun taas luottavaisimpia muita kohtaan ovat korkeasti koulutetut, työssä olevat, opiskelijat ja hyvätuloiset (Kuvio 31). Vaikuttaa siltä, että ne jotka todennäköisimmin pitävät omaa sosiaalista ja taloudellista asemaansa vakaana ja ne, jotka uskovat saavuttavansa vakaan aseman, eivät koe tarvetta suhtautua varauksellisesti kanssaihmiin ja heidän motiiveihinsa.

Kysymys, joka laittaa vastaajat pohtimaan ihmisten luotettavuutta paljastaa jotakin myös vastaajien käsityksestä yhteiskunnassa vallitsevan itsekkyyden asteesta. Se, että kuitenkin yli puolet vastaajista uskoo ihmisten olevan enimmäkseen tai lähes aina reiluja ja luotettavia osoittaa, ettei suomalainen yhteiskunta ole omaan napaansa tuijottajien yhteiskunta. Vaikka yksilökeskeisyys, itsekkyyys ja keskinäinen kilpailu niin työelämässä, opiskelupaikoissa kuin muuallakin olisi kasvamaan päin, tämä tulos osoittaa, että ainakin toistaiseksi rehellisyys, luotettavuus ja yhteisvastuun tunto ovat tärkeitä arvoja.

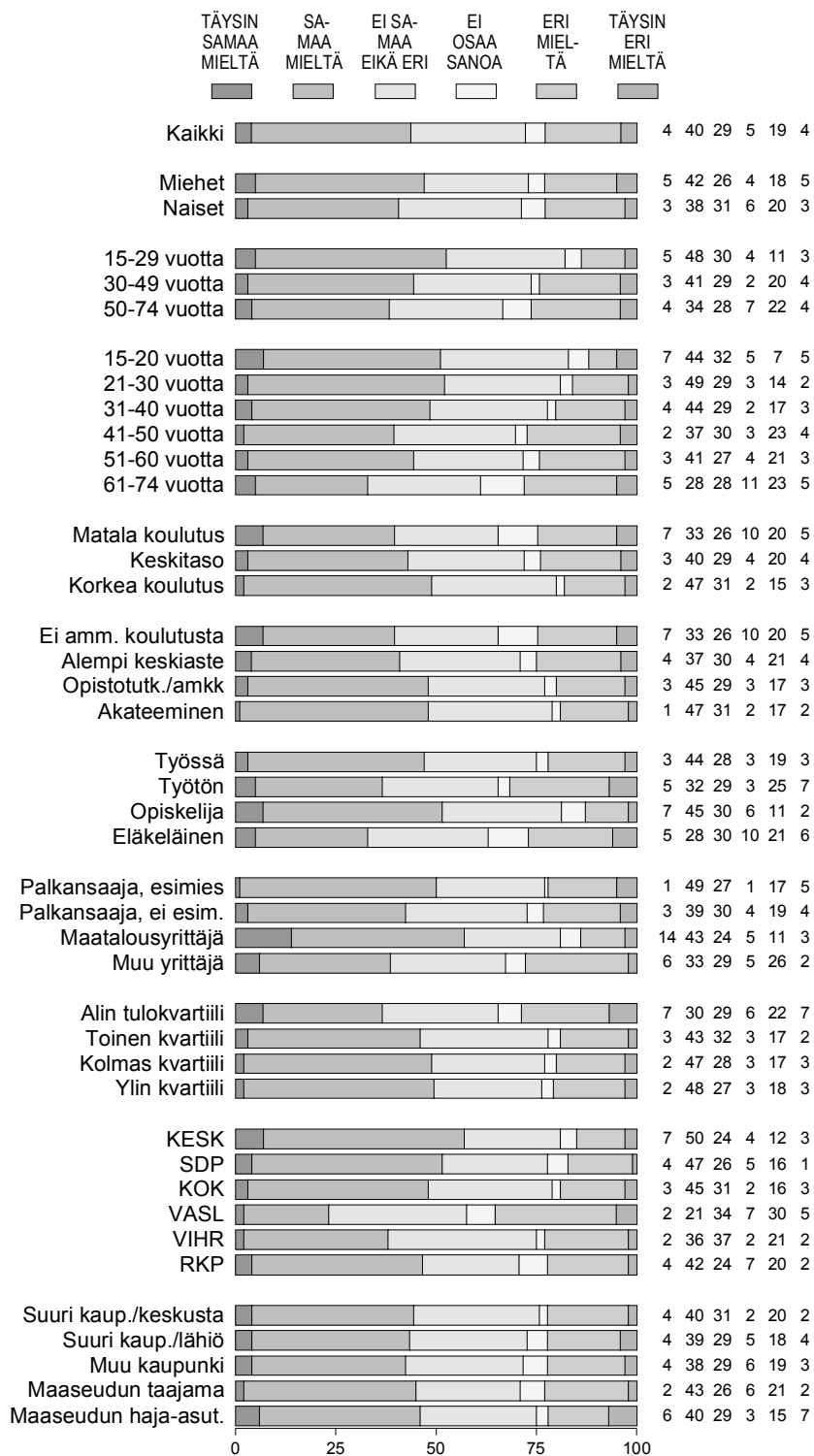
Kuvio 26. KUINKA SITOUTUNEITA SUOMEN JULKISELLA SEKTORILLA OLLAAN PALVELEMAAN KANSALAISIA (%).

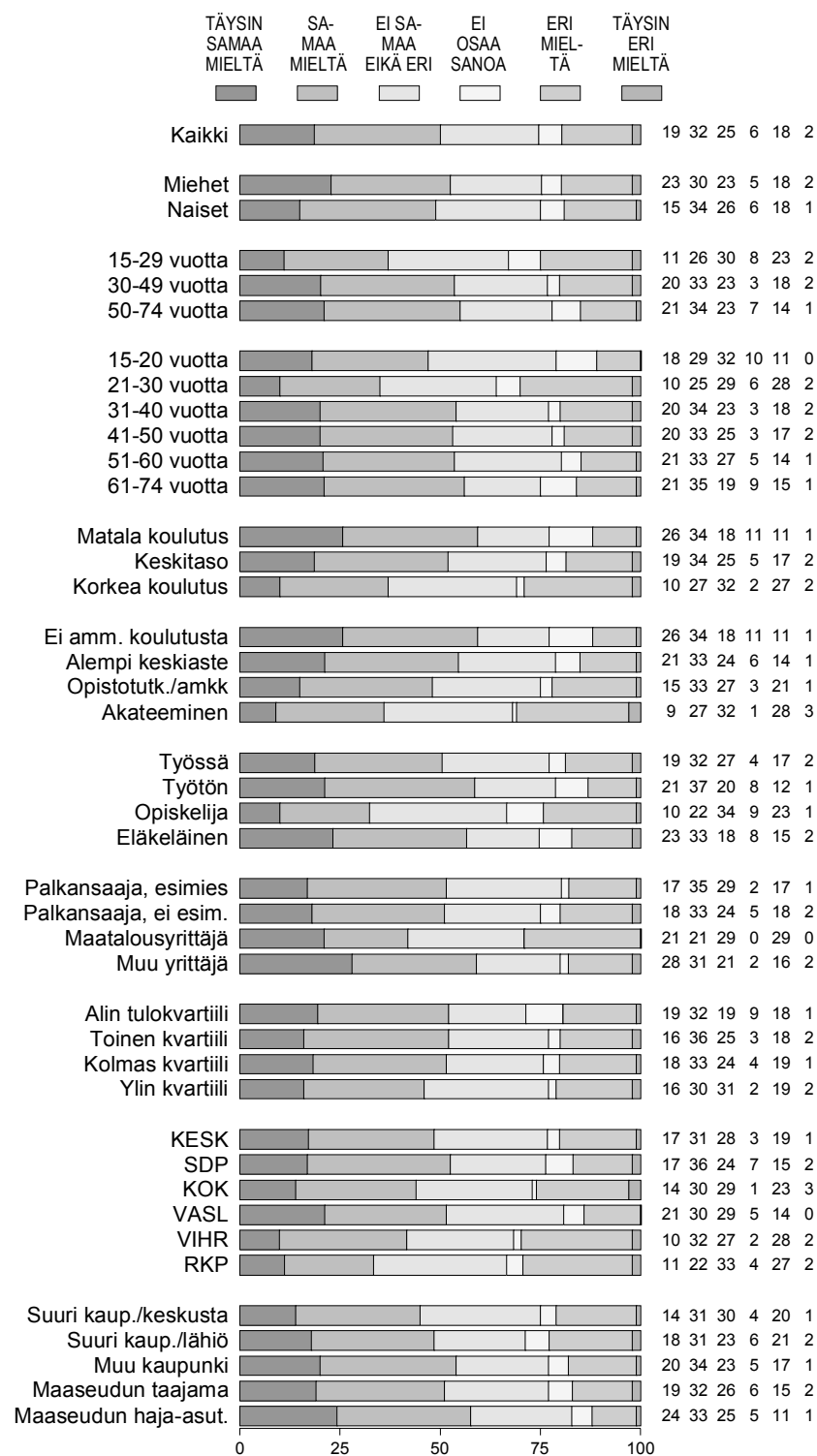
Kuvio 27. KUINKA YLEISTÄ KORRUPTIO ON SUOMEN JULKISELLA SEKTORILLA (%).

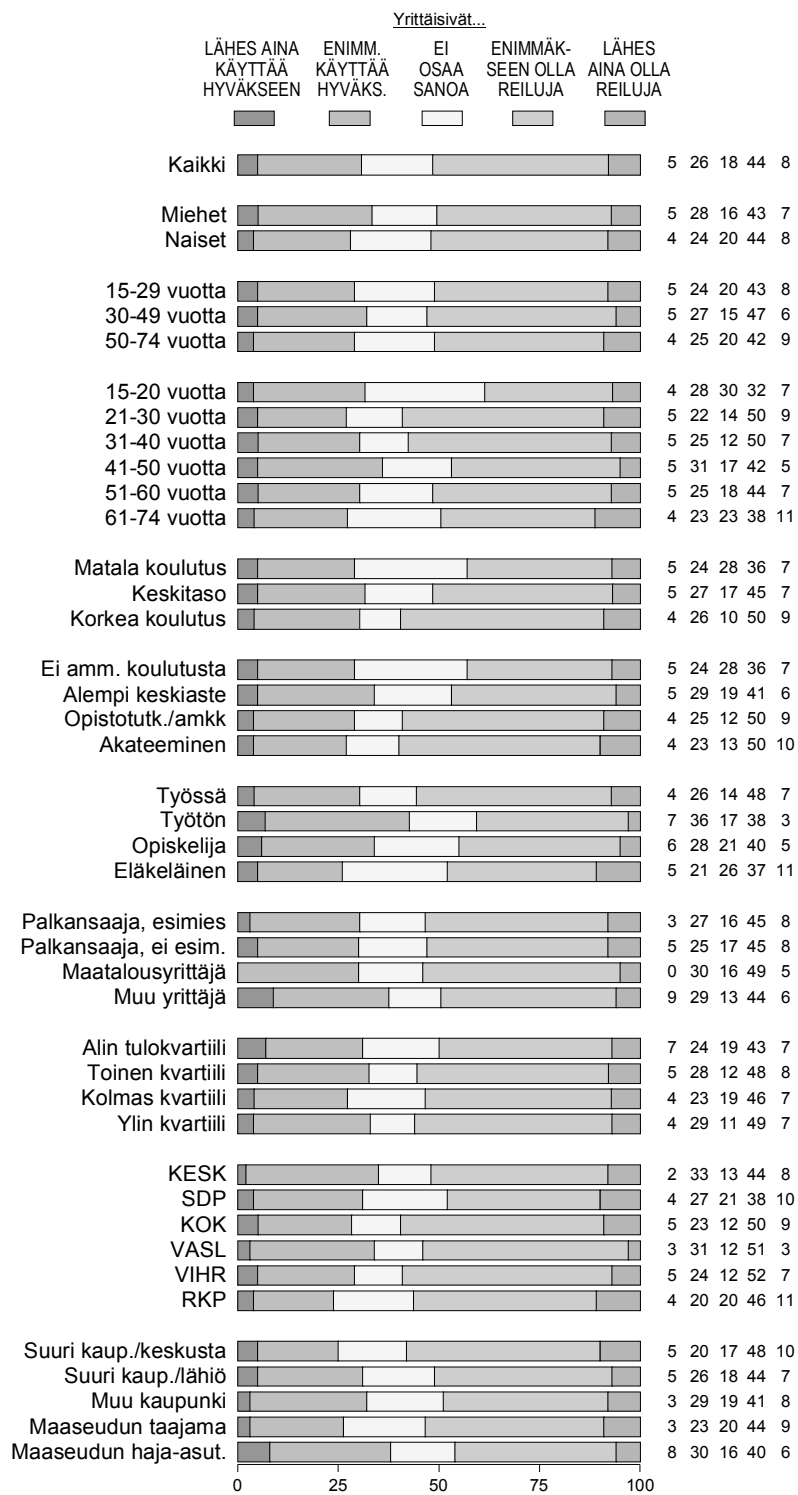
Kuvio 28. "Voimme enimmäkseen luottaa siihen, että hallitus tekee oikeita ratkaisuja" (%).

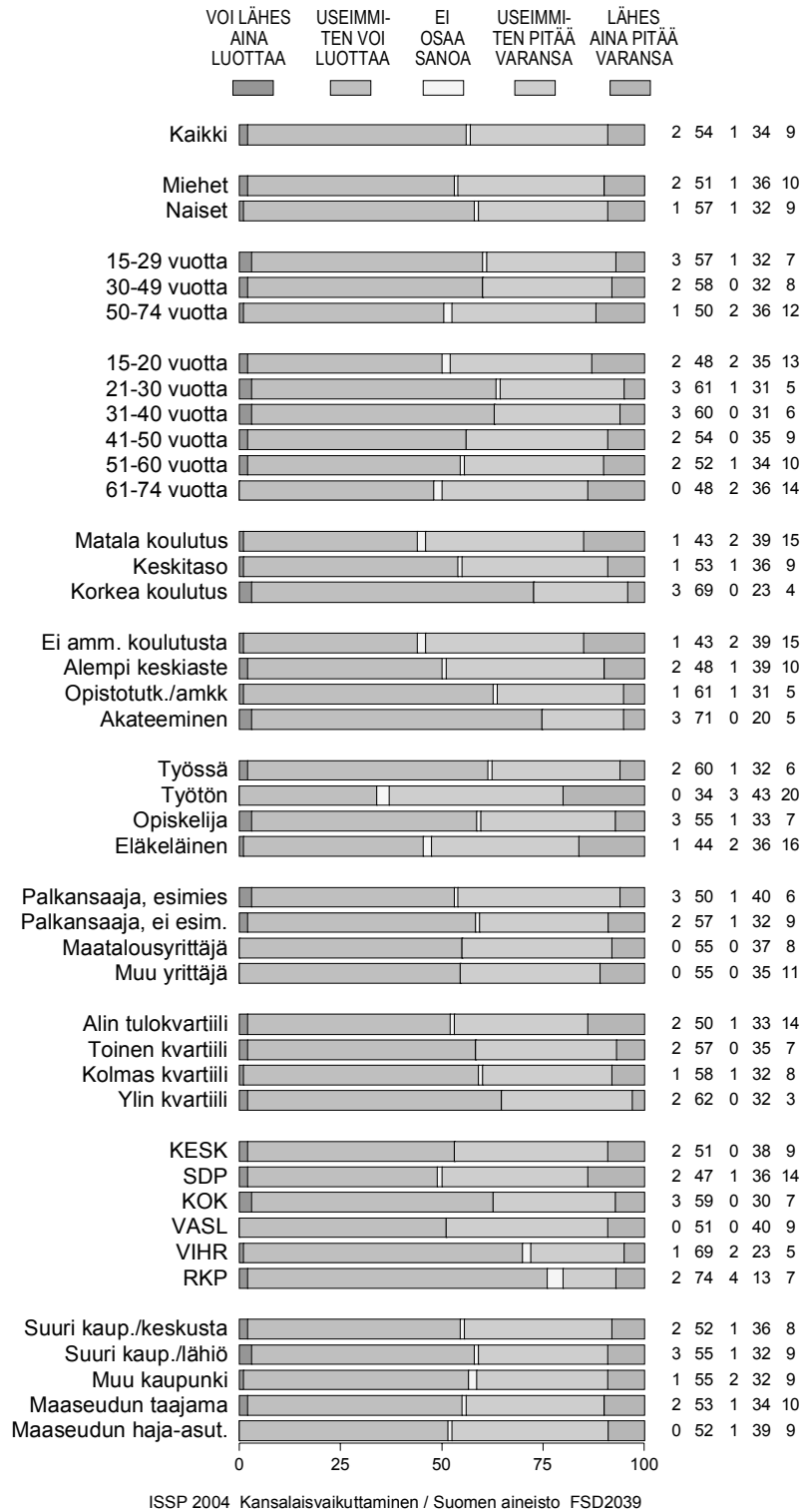
Kuvio 29. "Useimmat poliitikot ovat mukana politiikassa vain hyötyäkseen siitä henkilökohtaisesti" (%).

Kuvio 30. JOS IHMISILLÄ OLISI MAHDOLLISUUS KÄYTTÄÄ TEITÄ HYVÄKSEEN, KUINKA USEIN LUULISITTE HEIDÄN TEKEVÄN NIIN TAI KUINKA USEIN HE YRITTÄISIVÄT OLLA REILUJA (%).

Kuvio 31. SANOISITTEKO, ETTÄ IHMISIIN VOI YLEENSÄ LUOTTAA VAI ETTÄ YLEENSÄ KANNATTAA PITÄÄ VARANSA MUIDEN IHMISTEN KANSSA? (%).

6. SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTAJIIN JA ETNISIIN VÄHEMMISTÖIHIN

Suomen EU-jäsenyyden myötä, ja etenkin Schengen-sopimuksen solmimisen jälkeen julkisuudessa on maalailtu kuvaa siitä, kuinka ulkomaalaisten määrä Suomessa kasvaa räjähdysmäisesti. Erityisen huolestuneita on oltu siitä, että vapaan liikkuvuuden myötä ulkomalaiset rikollisliigat ja muu ei-toivottu aines asettuu Suomeen. Vaikka suomalaiset arvostavat omaa maataan ja pitävät sitä muita maita parempana paikkana elää ja asua, ihmiset muissa maissa eivät välttämättä koe Suomea yhtä houkuttelevana ja vetovoimaisena maana. Vuonna 2003 maahanmuuttajien osuus koko väestöstä oli vain 2 prosenttia, mikä tarkoittaa, että Suomessa asui 107003 ulkomaan kansalaista. Eniten maahanmuuttajia on tullut Venäjältä, Virossa ja Ruotsista. Seuraavaksi suurimmat ryhmät muodostuvat Somalian, entisen Jugoslavian, Irakin, Britannian, Saksan, Iranin, Kiinan, Turkin, USA:n ja Thaimaan kansalaisista (Tilastokeskus: Suomi lukuina 2005). Suomessa asuvista ulkomaiden kansalaisista kaikkiaan 17,4 prosenttia oli muiden EU-maiden kansalaisia. Muihin Pohjoismaihin ja EU-maihin³ verrattuna maahanmuuttajien määrä Suomessa on ollut ja on hyvin pieni. Vuonna 2002 maahanmuuttajaväestön osuus koko väestöstä oli Ruotsissa 5,3 prosenttia, Norjassa 4,3 ja Tanskassa 4,9 prosenttia. EU-maissa keskimäärin maahanmuuttajien osuus oli 5,2 prosenttia väestöstä vuonna 2000. (Tilastokeskus: Maailma numeroina 2005.)

Maahanmuuttajista puhuttaessa tarkoitetaan kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat syystä tai toisesta muuttaneet pysyvästi maahan. Maahanmuuton syyt ovat hyvin erilaisia. Toiset ovat lähteneet kotimaastaan vapaaehtoisesti työn, perheen tai rakkauden perässä. Toiset taas ovat olleet pakotettuja lähtemään kotimaastaan poliittisen tilanteen, sodan tai vainon vuoksi. Pysyvästi maassamme asuvien ulkomaalaisten lisäksi maassamme oleskelee suuri joukko ihmisiä määräaikaikaisella oleskeluluvalla tai turistiviisumilla, kuten siirtotyöväkeä, turvapaikanhakijoita, opiskelijoita ja turisteja.

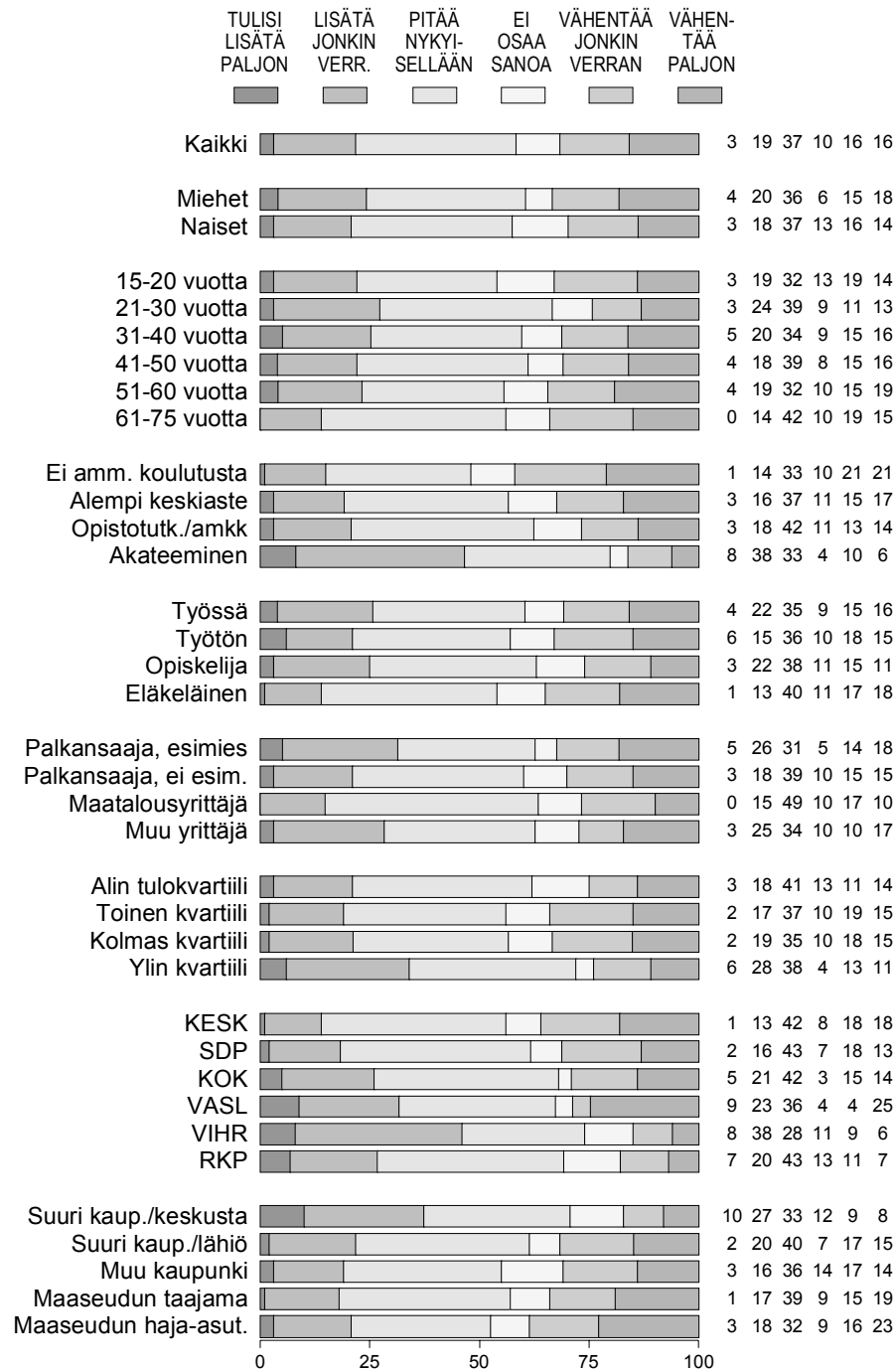
Maahanmuuttajien määrä on Suomessa pieni moneen muuhun maahan verrattuna ja ISSP 2003-kyselyn tulokset viittaavat siihen, ettei ulkomaalaisten määrän toivota ainakaan kasvavan. Vastaajat näyttävät olevan sangen yksimielisiä siitä, että maahanmuuttajien määrä Suomessa tulisi pitää ennallaan (37 % kaikista vastaajista) tai mieluummin vähentää (32 %) kuin lisätä (22 %). Ainoastaan akateemisesti koulutetut ja vihreiden kannattajat ovat selkeimmin jonkinasteisen lisäämisen kannalla. (Kuvio 32.)

Yleisesti ottaen Suomessa tehdyn kyselyn tulokset ovat yhteneväiset muiden kyselyyn osallistuneiden maiden tulosten kanssa. Minkään kyselyssä mukana olleen maan vastaajat eivät kannata maahanmuuttajien määrän lisäämistä. Aivan kuten Suomessakin, vastaajat kannattavat joko nykyisen määrän ylläpitämistä tai maahanmuuttajien määrän vähentämistä. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa maahanmuuttajien määrän lisäämisen vastustajia on

³ Tässä yhteydessä EU-maat eivät sisällä 1.5.2004 Euroopan unioniin liittyneitä uusia jäsenmaita.

enemmän kuin Suomessa. Tulosten valossa voimakkaimmin maahanmuuton rajoittamista kannatetaan maissa, joissa maahanmuuttajaväestö on suuri kuten Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa. (Liitekuvio 14.)

Kuvio 32. TULISIKO MAAHANMUUTTAJIEN MÄÄRÄÄ SUOMESSA LISÄTÄ TAI VÄHENTÄÄ (%).

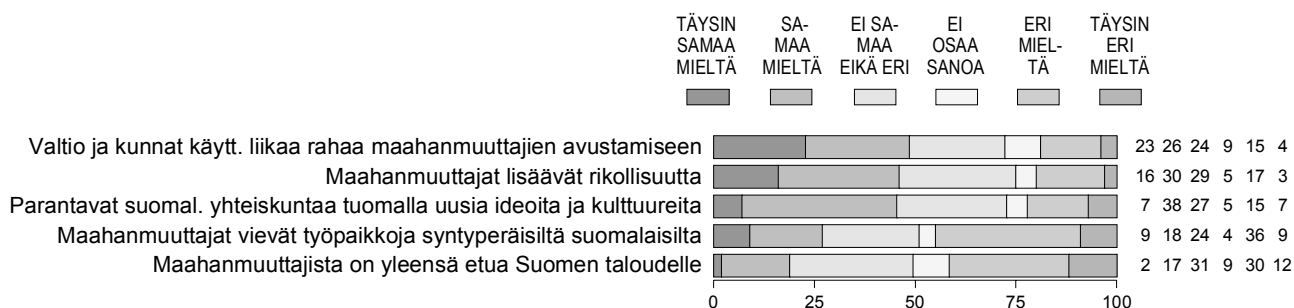
Maahanmuuttajien rooli suomalaisessa yhteiskunnassa

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien mielipiteitä erilaisten maahanmuuttajia koskevien väittämien suhteen. Lähes puolet (49 %) kaikista vastaajista on sitä mieltä, että valtio ja kunnat käyttävät liikaa rahaa maahanmuuttajien avustamiseen (Kuvio 33). Työttömät, eläkeläiset ja vailla ammatillista koulutusta olevat ovat voimakkaimmin täysin samaa mieltä väittämän kanssa (Kuvio 34). Heidän näkemyksensä saattaa perustua siihen käsitykseen, että maahanmuuttajille suunnatut julkiset varat ovat pois heille suunnatuista julkisin varoin tuetuista palveluista ja etuuksista.

Tässäkään suhteessa suomalaisten vastaajien näkemykset eivät poikkea pohjoismaalaisten ja kaikkien EU-maiden vastaajien näkemyksistä. Pohjoismaalaisista kuitenkin suomalaiset ja norjalaiset ovat ruotsalaisia ja tanskalaisia voimakkaammin sitä mieltä, että maahanmuuttajien avustamiseen käytetään liikaa julkisia varoja. (Liitekuvio 15.)

Muualta Suomeen muuttaneita ei koeta kovin uhkaaviksi kilpailijoiksi työmarkkinoilla, sillä 45 % kaikista vastaajista ei usko maahanmuuttajien vievän syntyperäisten suomalaisten työpaikkoja (Kuvio 33). Selkeimmin toista mieltä ollaan ryhmissä, joiden oma työmarkkina-asema on huono eli työttömät ja vailla ammattikoulutusta olevat sekä eläkeläiset (Kuvio 35). Muihin Pohjoismaihin verrattuna suomalaiset kuitenkin pitävät maahanmuuttajia kovempina kilpailijoina työmarkkinoilla (Liitekuvio 16). Yksi selittävä tekijä tälle erolle saattaa olla se, että vuonna 2003 työttömyysaste Suomessa oli korkeampi (9,0 %) kuin Tanskassa (5,6 %), Norjassa (4,5 %) ja Ruotsissa (5,6 %) ja pitkäaikaistyöttömien määrä oli suurempi (Tilastokeskus: Maailma numeroina 2005).

Kuvio 33. SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTAJIA KOSKEVIIN VÄITTÄMIIN (tekstejä osin lyhennetty, %).

Ulkomaalaisten tekemät rikokset ovat usein uutisotsikoissa ja sensaatiolehtien lööpeissä. Tiedotusvälineiden antama kuva rikollisuudesta ei välttämättä ole kovin totuudenmukainen, mutta se vaikuttaa ihmisten käsityksiin. Tähänkin kyselyyn vastanneista lähes puolet (46 %) uskoo rikollisuuden kasvavan maahanmuuttajien määrän kasvun myötä (Kuvio 33). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2002 vuosikatsauksen mukaan ulkomaalaisten tekemät rikokset ovat 1990-luvun alusta lisääntyneet, mutta rikollisuus Suomessa on edelleenkin pääosin kotoperäistä. Ulkomaalaisten tekemistä rikoksista puhuttaessa on myös muistettava, että suurin osa rikoksista on sellaisten ulkomaalaisten tekemiä, jotka eivät asu pysyvästi Suomessa (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 200/2003). Mielipiteet maahanmuuttajien määrän ja rikollisuuden kasvun välisestä yhteydestä jakautuvat varsin tasaisesti eri ryhmien kesken. Tuloksista on kuitenkin havaittavissa, että miehet uskovat maahanmuuttajien kasvattavan rikollisuutta enemmän kuin naiset. Samoin usko maahanmuuttajien määrän ja rikollisuuden yleistymisen korrelaatioon kasvaa, mitä alhaisempi on vastaajan koulutustaso. Vastaajan asuinpaikka näyttää myös vaikuttavan näkemyksiin, sillä suurien kaupunkien lähiöissä asuvat ja maaseudulla asuvat uskovat maahanmuuttajien määrän vaikuttavan rikosten määrään.

Suomalaiset eivät suinkaan ole ainoita, jotka uskovat rikollisuuden kasvavan maahanmuuttajien määrän kasvun myötä. Itse asiassa ainoat vertailussa mukana olevat maat, joissa suurempi osa vastaajista ei usko maahanmuuttajien määrän ja rikollisuuden kasvun väliseen korrelaatioon ovat Kanada ja Filippiinit. (Liitekuvio 17.)

Väestön ikääntyminen, eläkepommi ja työvoimapula ovat vilkkaan yhteiskunnallisen keskustelun aiheita ja todellisia lähitulevaisuuden haasteita. Suomalaiset eivät kuitenkaan tunnustavakaan maahanmuuttajien olevan kovin tärkeässä roolissa näiden haasteiden voittamiseksi. Yli 40 prosenttia kaikista vastaajista ei katso maahanmuuttajista olevan etua Suomen taloudelle (Kuvio 33). Eniten maahanmuuttajien tuottamaan taloudelliseen etuun uskovat akateemisesti koulutetut, esimiesasemassa olevat palkansaajat ja yrittäjät, ylimpään tulo-kvartiiliin kuuluvat ja suurissa kaupungeissa asuvat eli pääsääntöisesti ne, jotka oletettavimmin eivät koe maahanmuuttajien uhkaavan omaa sosio-ekonomista asemaansa.

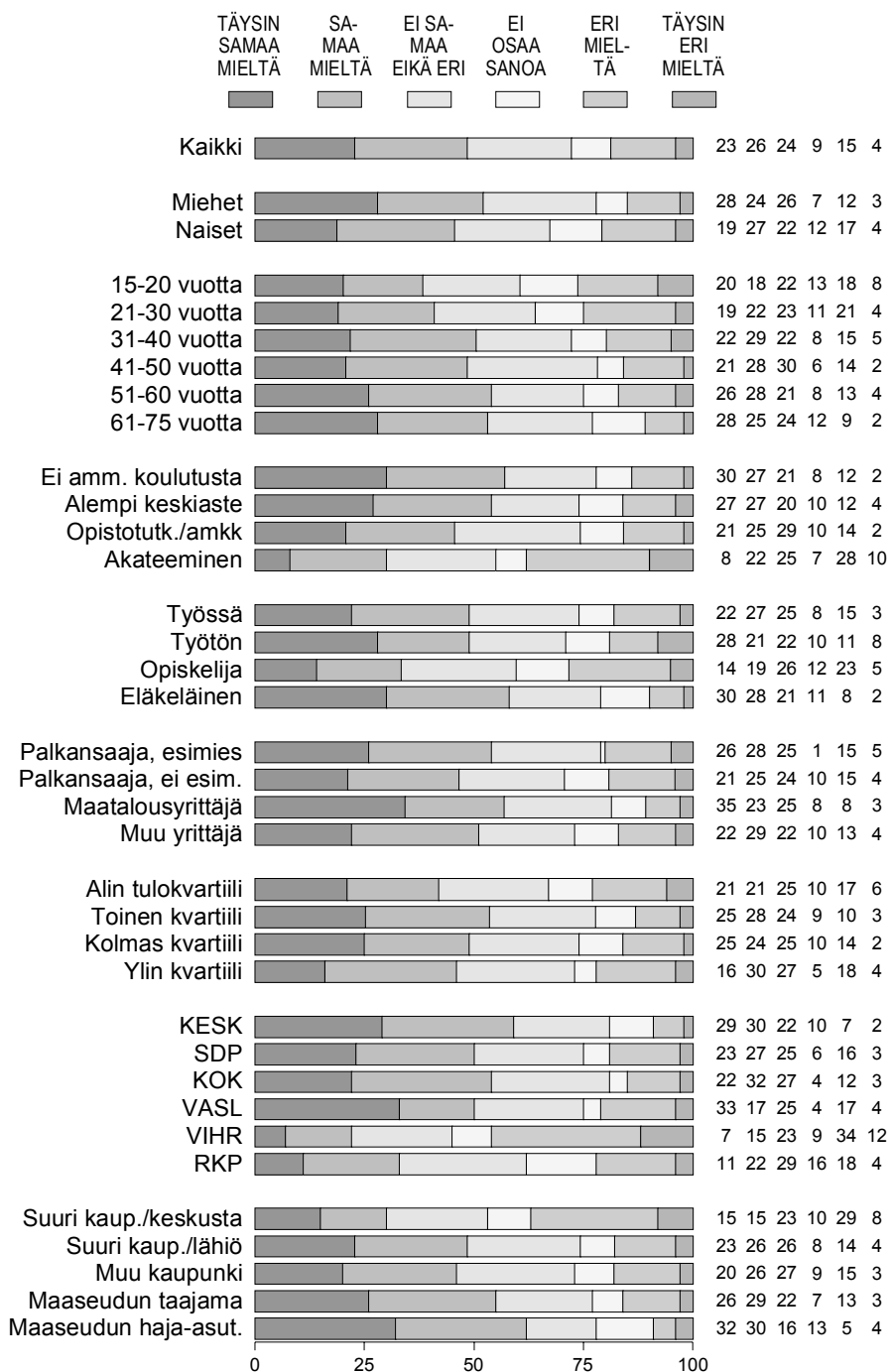
Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että vastaajat eivät ole osanneet arvioida maahanmuuttajien vaikutusta maan talouteen, sillä lähes kaikissa vertailumaissa huomattava osa arvioista asetuu neutraaliin ”ei samaa eikä eri mieltä” vastausvaihtoehtoon. Tulosten valossa vaikuttaa kuitenkin siltä, että niin Pohjoismaissa, EU-maissa kuin post-sosialistisissakin maissa vastaajat epäilevät maahanmuuttajien hyötyä maan taloudelle. Tässä suhteessa Pohjoismaista poikkeuksen tekee Ruotsi. (Liitekuvio 18.)

Vaikka suomalaisten yleistä suhtautumista maahanmuuttajiin voidaan kuvata nuivaksi, 45 prosenttia vastaajista kuitenkin katsoo maahanmuuttajien tuovan positiivisen lisänsä suomalaiseen yhteiskuntaan uusien ideoiden ja kulttuuristen vaikutteiden myötä. Vaikka suurempi osa vastaajista hyväksyy kuin kieltää väitteen siitä, että maahanmuuttajat parantavat

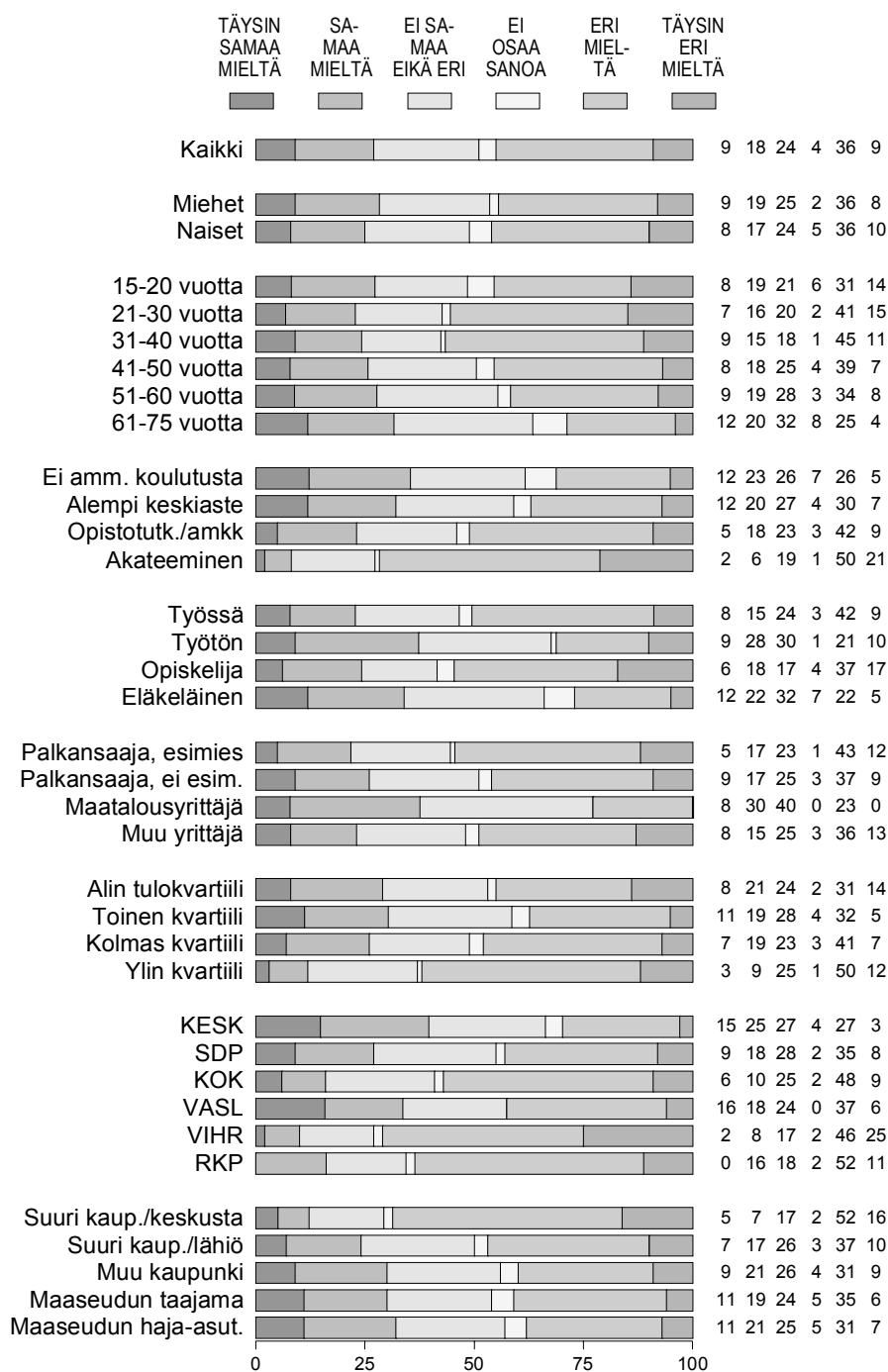
suomalaista yhteiskuntaa mukanaan tuomilla uusilla ideoilla ja kulttuureilla, ovat naiset miehiä useammin yhtä mieltä väittämän kanssa. Tuloryhmän mukaan tarkasteltuna pieni ja suurituloisimmat katsovat muualta tulleiden elähdyttävän suomalaista yhteiskuntaa samoin kuin suurissa kaupungeissa asuvat, akateemisesti koulutetut ja poliittiselta näkemykseltään vihreiden kannattajat. (Kuvio 36.)

Pohjoismaissa uudet ideat ja kulttuurivaikutteet otetaan avoimemmin vastaan kuin EU-maissa yleensä. Pohjoismaalaisista vastaajista puolet katsoo maahanmuuttajien ja heidän mukanaan tuomien uusien vaikutteiden parantavan yhteiskuntaa, kun kaikkien EU-maiden vastaajista saman näkemyksen jakaa 38 prosenttia. Entisissä sosialistisissa maissa ei olla yhtä valmiita vastaanottamaan uusia vaikutteita. (Liitekuvio 19.)

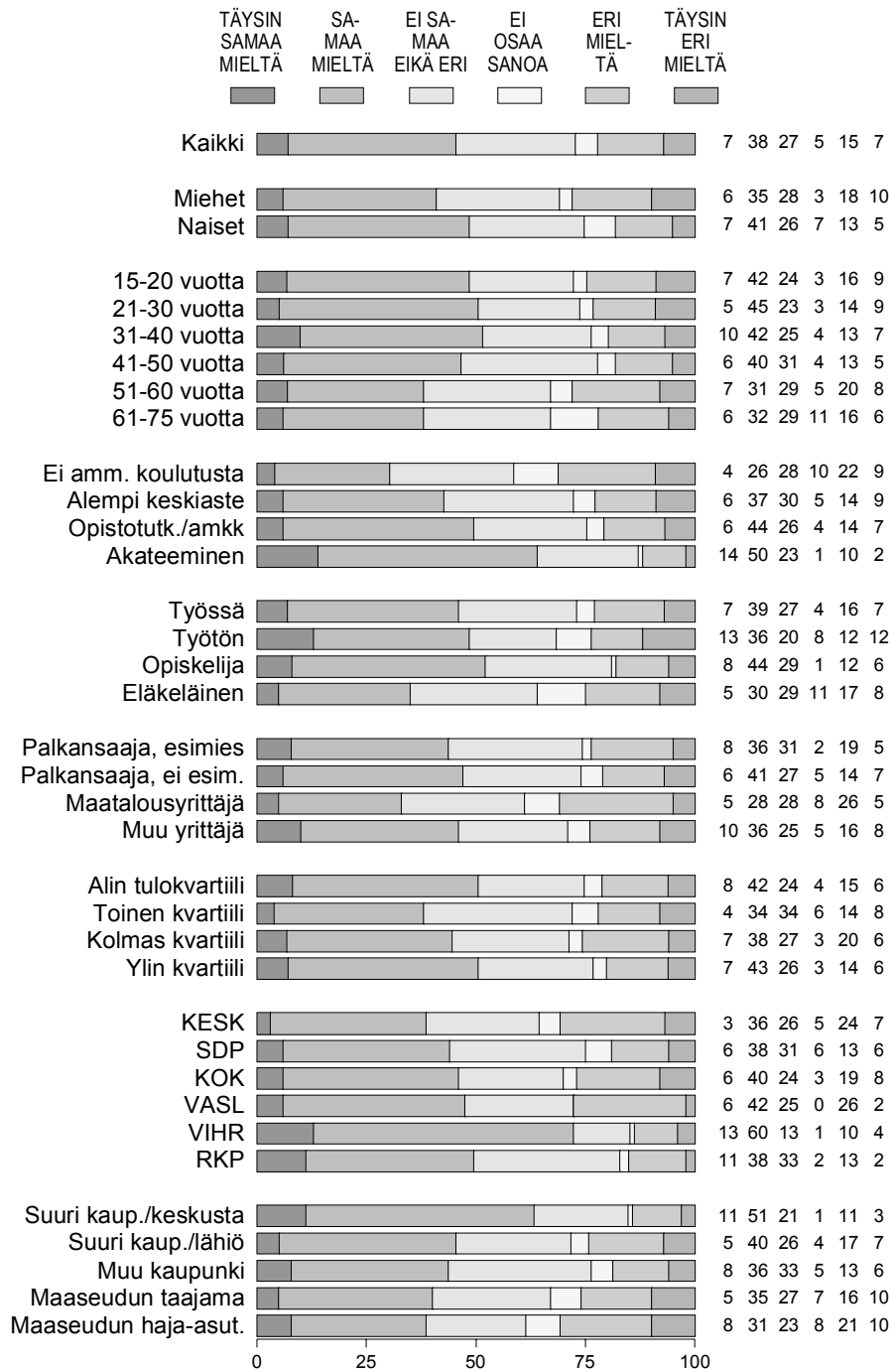
Kuvio 34. "Valtio ja kunnat käyttävät liian paljon rahaa maahanmuuttajien avustamiseen" (%).

Kuvio 35. "Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja syntyperäisiltä suomalaisilta" (%).

Kuvio 36. "Maahanmuuttajat parantavat suomalaista yhteiskuntaa tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita" (%).

Sopeutua vai sulautua?

Vuoden 2003 kansallista identiteettiä koskevan kyselyn tulokset paljastavat suomalaisten suhtautuvan maahanmuuttajiin ja etnisiin ryhmiin ristiriitaisesti. Maahanmuuttajien mukaan tuomista suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria elävöittävästä vaikutteista huolimatta, suomalaiset toivovat eri etnisten ryhmien sulautuvan valtaväestöön pikemmin kuin ylläpitävän omia tapojaan. Kaikista vastaajista 46 prosenttia oli sopeutumisen ja sulautumisen kannalla ja vastaavasti 28 prosenttia kannatti etnisten ryhmien ylläpitävän omia tapojaan. Opiskelijat ja vihreiden kannattajat ovat ainoat ryhmät joiden joukossa hieman suurempi osa on omien tapojen ylläpitämisen kuin sopeutumisen ja sulautumisen kannalla. (Kuvio 37.)

Sopeutumisen ja sulautumisen vaatimus ei Suomessa kuitenkaan ole yhtä vahva kuin muissa Pohjoismaissa, joissa yli 70 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että etnisten ryhmien sulautuminen valtaväestöön on maan edun mukaista. Yksi Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisen eron selitys saattaa löytyä maiden historioista. Suomi on ollut milloin osa Ruotsia ja milloin Venäjää, joten ehkäpä suomalaiset ovat historiallisesti tottuneempia vastaanottamaan erilaisia kulttuurivaikutteita kuin pohjoismaiset naapurit, jotka ovat pikemminkin levittäneet omia kulttuurisia tapojaan ja perinteitään muille kuin olleet vastaanottavana osapuolena. Toinen selittävä tekijä sille, että muut pohjoismaalaiset kannattavat sopeutumista ja sulautumista suomalaisia voimakkaammin, on ulkomaalaisten ja eri etnisten ryhmien suurempi määrä muissa Pohjoismaissa.

Vertailussa mukana olleista maista Japanissa, Venäjällä, Etelä-Afrikassa ja post-sosialistisissa maissa keskimäärin suurin osa vastaajista kannattaa valtaväestön tavoista poikkeavien etnisten tapojen ja perinteiden ylläpitämistä. Näissä maissa, Japania lukuun ottamatta, väestö onkin perinteisesti koostunut useista erilaisista etnisistä ja kulttuurisista ryhmistä. (Liitekuvio 20.)

Etnisten ryhmien valtaväestöön sopeutumisen ja sulautumisen laaja kannatus on linjassa suomalaisten kannattaman maassa maan tavalla ajatuksen kanssa. Reilusti yli puolet kyselyyn vastanneista on täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että suomalaiseksi tuleminen vaatii suomalaisten tapojen ja perinteiden omaksumista. Suomalaisten tapojen ja perinteiden omaksumista suomalaiseksi lukeutumisen kriteerinä korostavat erityisesti miehet, yli 60-vuotiaat, vähemmän kouluttautuneet ja eläkeläiset. Myös esimiesasemassa olevat työntekijät, suurimpien puolueiden (Kesk., SDP, Kok.) kannattajat ja suurien kaupunkien lähiöissä ja maaseudun haja-asutusalueilla asuvat korostavat suomalaisten tapojen ja perinteiden omaksumista suomalaiseen yhteiskuntaan kelpuuttamisen ehtoina. Kaikkiaan eri ryhmiin kuuluvien vastaajien näkemyserot tästä kysymyksestä ovat hyvin pienet. (Kuvio 38.)

Kansalaisuus- ja kansalaisoikeuskysymykset liittyvät kiinteästi suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen. Enemmistö vastaajista (46 %) pitää Suomessa syntymistä riittävänä edelly-

tyksenä Suomen kansalaisuudelle vanhempien kansalaisuudesta riippumatta (Kuvio 39). Selvä enemmistö vastaajista (67 %) on sitä mieltä, että ulkomailla syntyneiden lasten tulisi saada Suomen kansalaisuus, mikäli ainakin toinen vanhemmista on Suomen kansalainen (Kuvio 40).

Entä tulisiko laillisesti maahan muuttaneella ulkomaalaisella olla samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla, vaikka he eivät olisi Suomen kansalaisia? Tämän kysymyksen suhteen vastaajat jakautuvat kolmeen lähes yhtä suureen leiriin. Noin kolmannes kaikista vastaajista myöntäisi samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla, reilu kolmannes ei, ja vajaa kolmannes ei ole puolesta eikä vastaan. (Kuvio 41.)

Kuten edellä on käynyt ilmi, suomalaiset eivät toivo maahanmuuttajien määrän lisääntyvän. Laillisesti maahan tulleiden ulkomaalaisten odotetaan sopeutuvan suomalaiseen yhteiskuntaan, vaikka he eivät samoja oikeuksia nauttisikaan kuin Suomen kansalaisuuden saaneet tai kansalaisiksi syntyneet. Kysely myös osoittaa, että yli 70 prosenttia vastaajista toivoo Suomen ryhtyvän voimakkaampiin toimiin laittoman maahanmuuton estämiseksi, eikä eri ryhmiin kuuluvien vastaajien välillä ole mainittavia näkemyseroja.

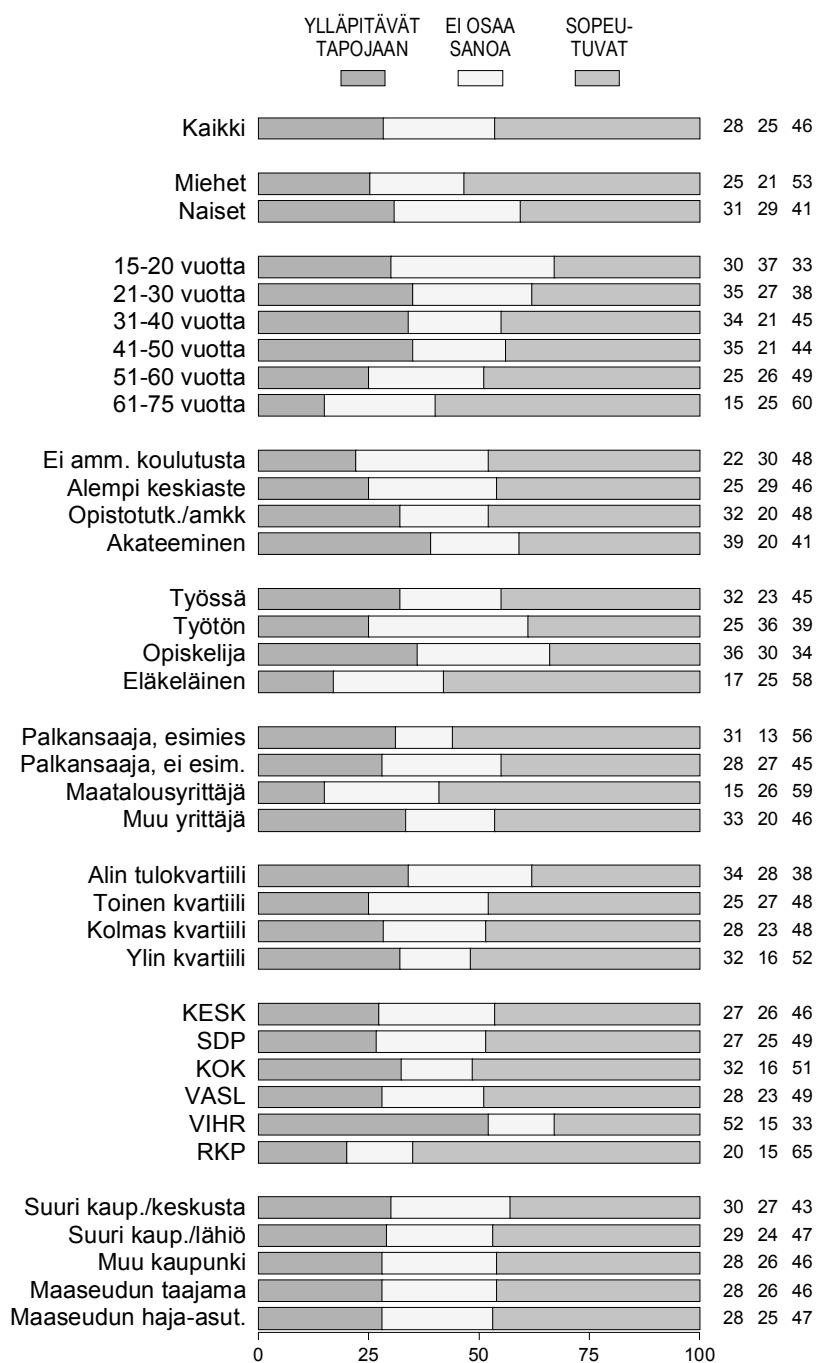
Tarkasteltaessa maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä koskevia tuloksia, huomionarvoista on, että maahanmuuttajia koskeviin väittämiin suurehko joukko vastaajista on valinnut neutraalin ”ei samaa eikä eri mieltä” vastausvaihtoehdon. Se onko kyse todellakin siitä, että vastaajilla ei ole omaa mielipidettä asiasta vai pikemmin yrityksestä olla poliittisesti korrekti, jää avoimeksi.

Kyselyssä esitettyjen väittämien ja niihin annettujen arvioiden suhteen on syytä tehdä muutama huomautus. Kyselylomakkeessa ei selitetä käytettyjen termien merkitystä, mikä vaikuttaa siihen, millaisia tulkintoja ja johtopäätöksiä kyselyn tuloksista voidaan tehdä. Kyselyssä oletetaan, että vastaajat ymmärtävät mitä maahanmuuttajalla tarkoitetaan, että he tietävät maahanmuuttajaväestön koostuvan erilaisista ryhmistä kuten siirtolaisista, paluumuuttajista, pakolaisista, turvapaikanhakijoista ja että he ymmärtävät näiden ryhmien erot. Esimerkiksi tulosten osoittama vankka ja sangen yksimielinen käsitys, että valtio ja kunnat käyttävät liikaa rahaa maahanmuuttajien avustamiseen saattaa osaltaan johtua siitä, ettei vastaajilla ole kovinkaan selvää kuvaa, keitä maassa asuvat ulkomaalaiset itse asiassa ovat, miksi he ovat saapuneet ja mitä he tekevät. Tämän väittämän kohdalla on todennäköistä, että vastaajat samastavat maahanmuuttaja-termin käsitteisiin pakolainen ja turvapaikanhakija, joiden aiheuttamista kuluista on julkisuudessa puhuttu eniten.

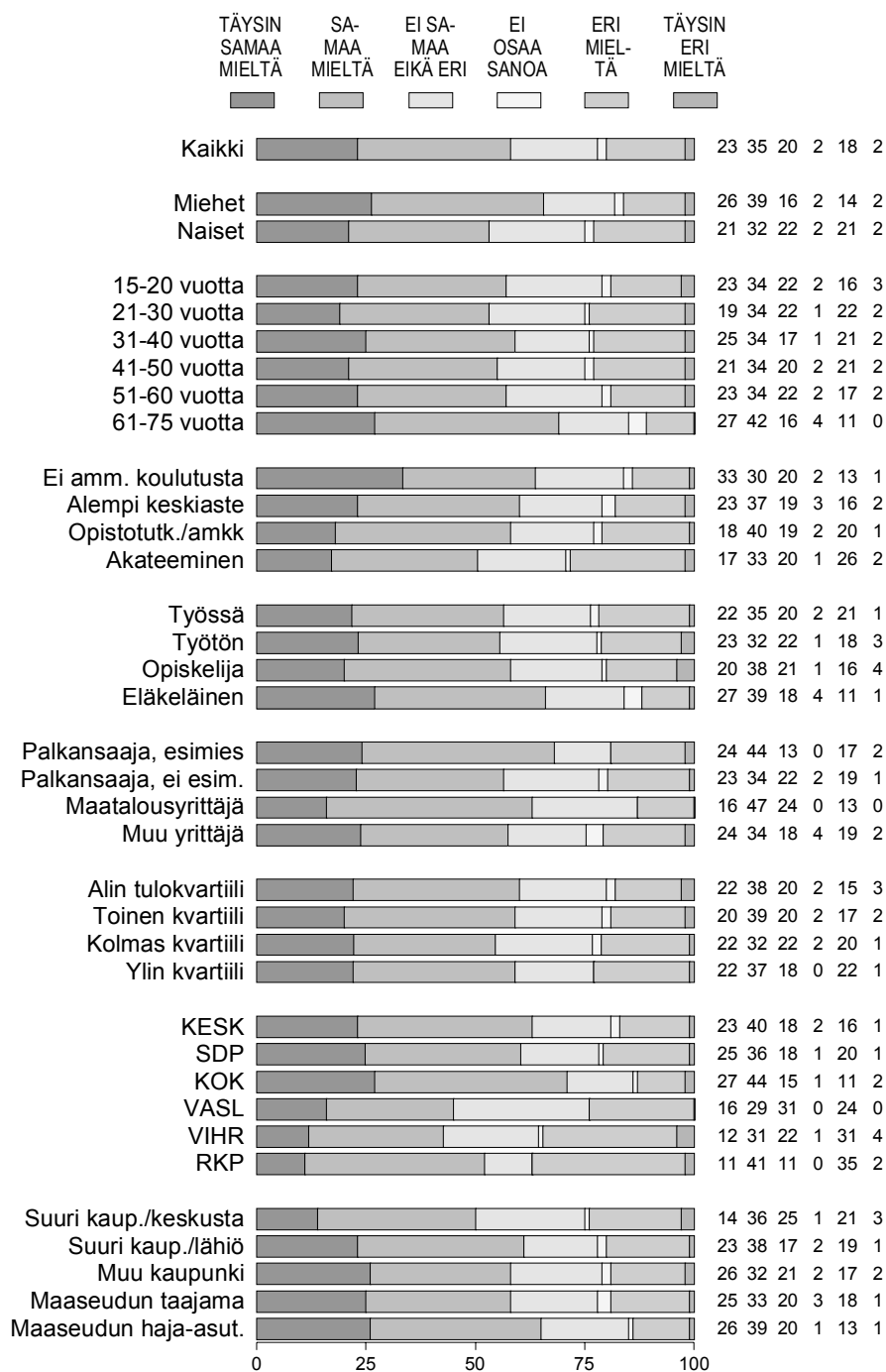
Toinen ongelma koskee kysymystä, tuleeko etnisten ryhmien ylläpitää omia tapojaan vai sopeutua ja sulautua valtaväestöön ja sen tapoihin. Kyselyn tuloksia pohdittaessa on syytä pitää mielessä, että sopeutuminen ja sulautuminen eivät ole rinnastettavia asioita, eikä niitä tulisi väittämien asettelussakaan rinnastaa toisiinsa. Sopeutuminen ei sulje pois omien tapojen ja perinteiden ylläpitämistä, vaan pikemminkin kyse on perinteisten ja uusien tapojen

yhteensovittamisesta. Sulautuminen puolestaan pitää sisällään ajatuksen omien tapojen ja perinteiden hylkäämisestä ja niiden korvaamisesta valtaväestön tavoilla ja perinteillä. Tämän kyselylomakkeessa esiintyvän sopeutumisen ja sulautumisen rinnastamisen vuoksi vastauksista ei voi päätellä, mitä vastaajat itse asiassa ajattelevat ja mikä heidän näkemyksensä on.

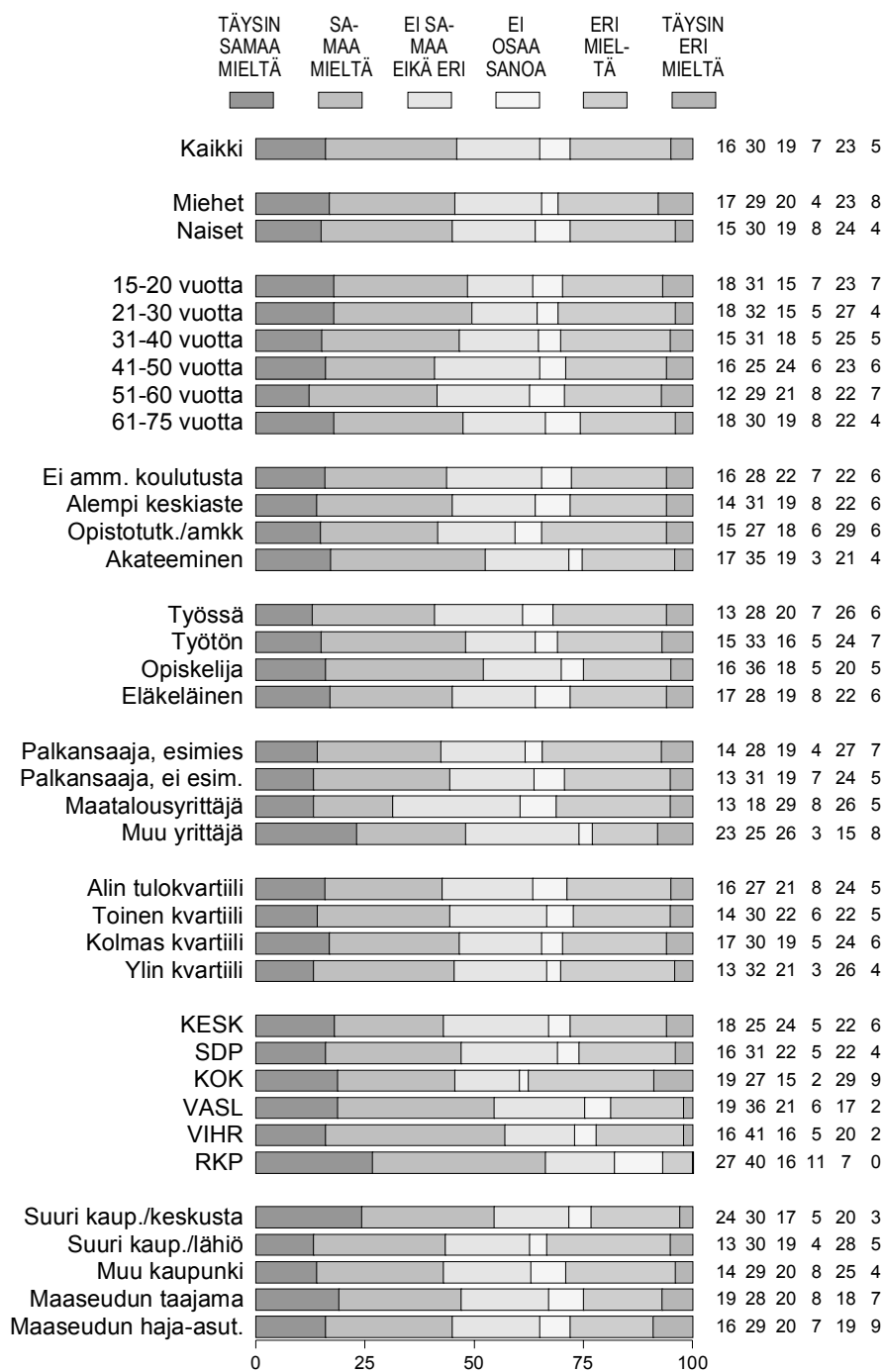
Kuvio 37. KUMPI ON MAALLE PAREMPI, SE ETTÄ ETNISET RYHMÄT YLLÄPITÄVÄT OMIA TAPOJAAN JA PERINTEITÄÄN VAI SE, ETTÄ NE SOPEUTUVAT JA SULAUTUVAT VALTAVÄESTÖÖN (%).

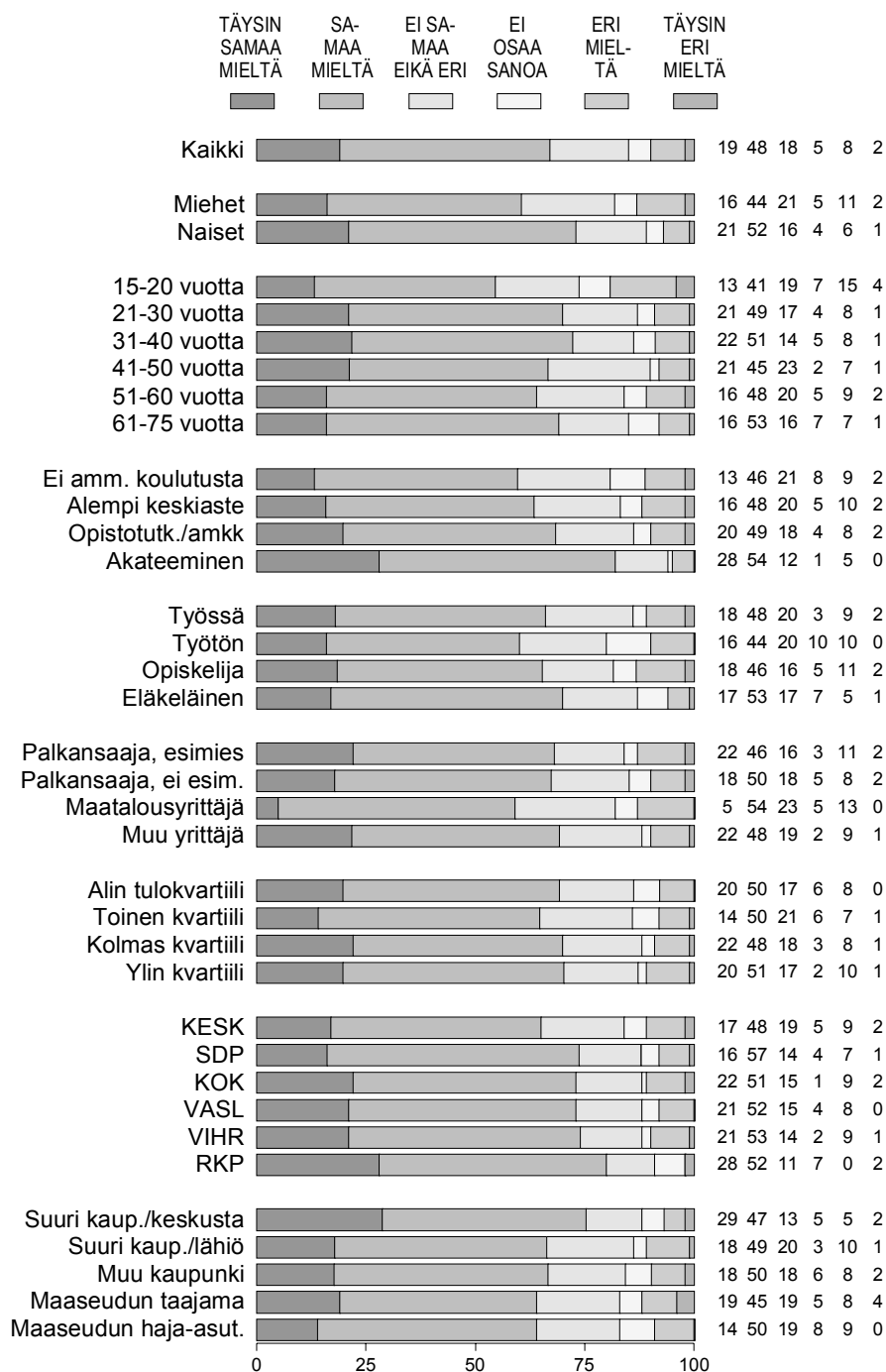
Kuvio 38. "On mahdotonta tulla täysin suomalaiseksi, jos ei omak-su suomalaisia tapoja ja perinteitä" (%).

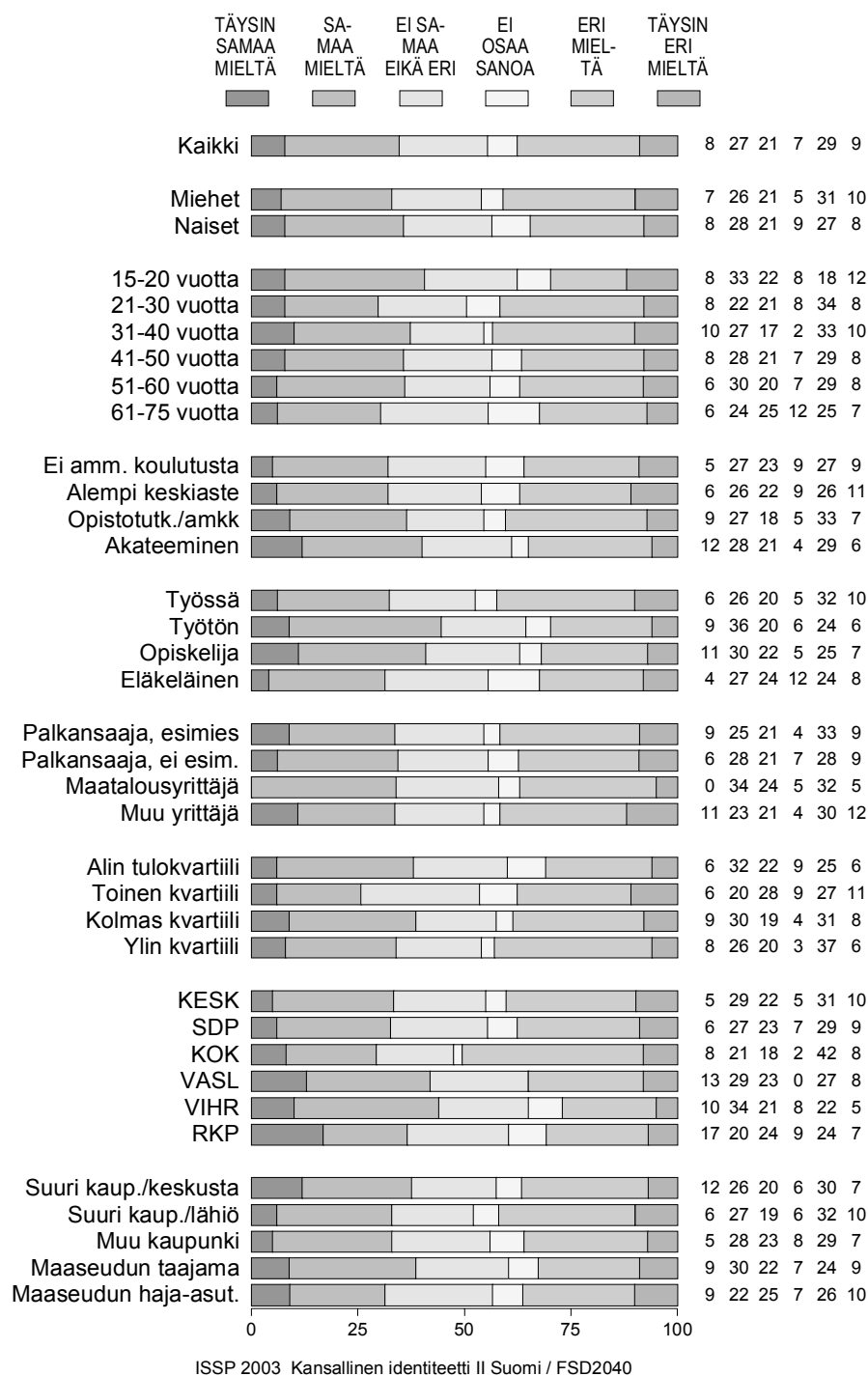
Kuvio 39. "Suomessa syntyneiden lasten tulisi saada Suomen kansalaisuus, vaikka vanhemmat eivät olisi Suomen kansalaisia" (%).

Kuvio 40. "Ulkomailla syntyneiden lasten tulisi saada Suomen kansalaisuus, mikäli ainakin toinen vanhemmista on Suomen kansalainen" (%).

Kuvio 41. "Suomeen laillisesti muuttaneiden ulkomaalaisten tulisi saada samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla on, vaikka he eivät olisi Suomen kansalaisia" (%).

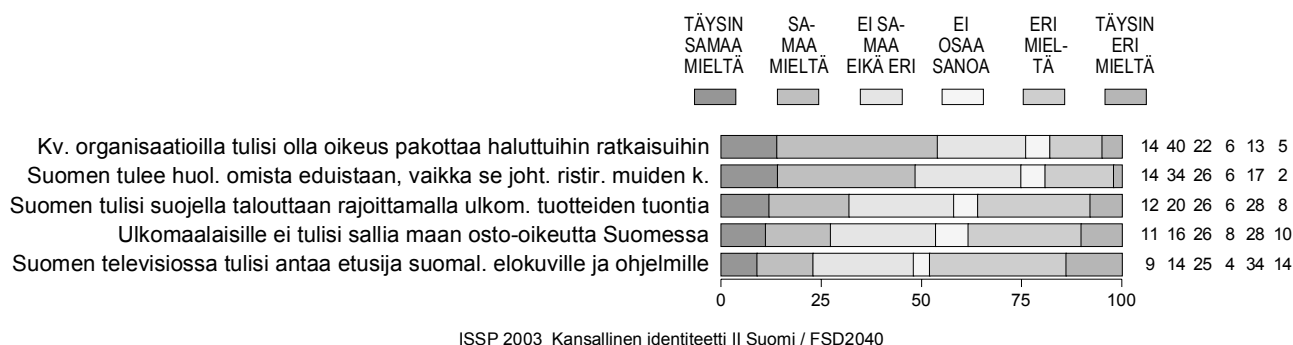
7. SUOMI JA GLOBALISAATIO

Globalisaatiosta on viime vuosina keskusteltu paljon niin tutkijoiden piirissä kuin mediasakin. Globalisaation yhteydessä on pohdittu muun muassa kansallisten kulttuurien kohta-
loa, Yhdistyneiden kansakuntien asemaa, maailmantaloutta ja sen tulevaisuutta, paikallisen
ja alueellisen politiikan mahdollisuuksia ja rajoituksia, globalisaation vaikutuksia tilan ja
paikan käsitteisiin sekä kansallisiin identiteetteihin (Albrow 1997; Alasuutari & Ruuska
1999; Held & McGrew 2005).

Miten suomalaiset asennoituvat globalisaation mukanaan tuomiin ilmiöihin ja haasteisiin?
Hyötyvätkö Suomi ja suomalaiset pääoman, tavaroiden, ajatusten ja ideoiden vapaasta liik-
kumisesta vai koetaanko ne uhkana? Miten suomalaiset vastaajat hahmottavat Suomen ase-
man maailmassa? Näitä kysymyksiä ja niihin liittyviä asenteita on vuoden 2003 kyselyssä
pyritty kartoittamaan niin poliittisen, taloudellisen kuin kulttuurisenkin globalisaation nä-
kökulmista.

Suomalaiset ovat enimmäkseen (48 %) sitä mieltä, että Suomen tulee ensisijaisesti huoleh-
tia omista eduistaan, vaikka se johtaisikin ristiriitoihin muiden maiden kanssa (Kuvio 42).
Kun mielipiteiden jakautumista tarkastellaan eri taustamuuttujien suhteen, kansallisen edun
tavoittelun vankimmat kannattajat löytyvät yli 60-vuotiaiden, eläkeläisten, ammatillista
koulutusta vailla olevien, maatalousyrittäjien ja keskustapuolueen kannattajien ja maaseu-
dulla asuvien parista.

Kuvio 42. SUOMI JA ULKOISET VAIKUTUKSET - SUHTAUTUMINEN VÄITTÄMIIN (tekstejä lyhennetty, %).

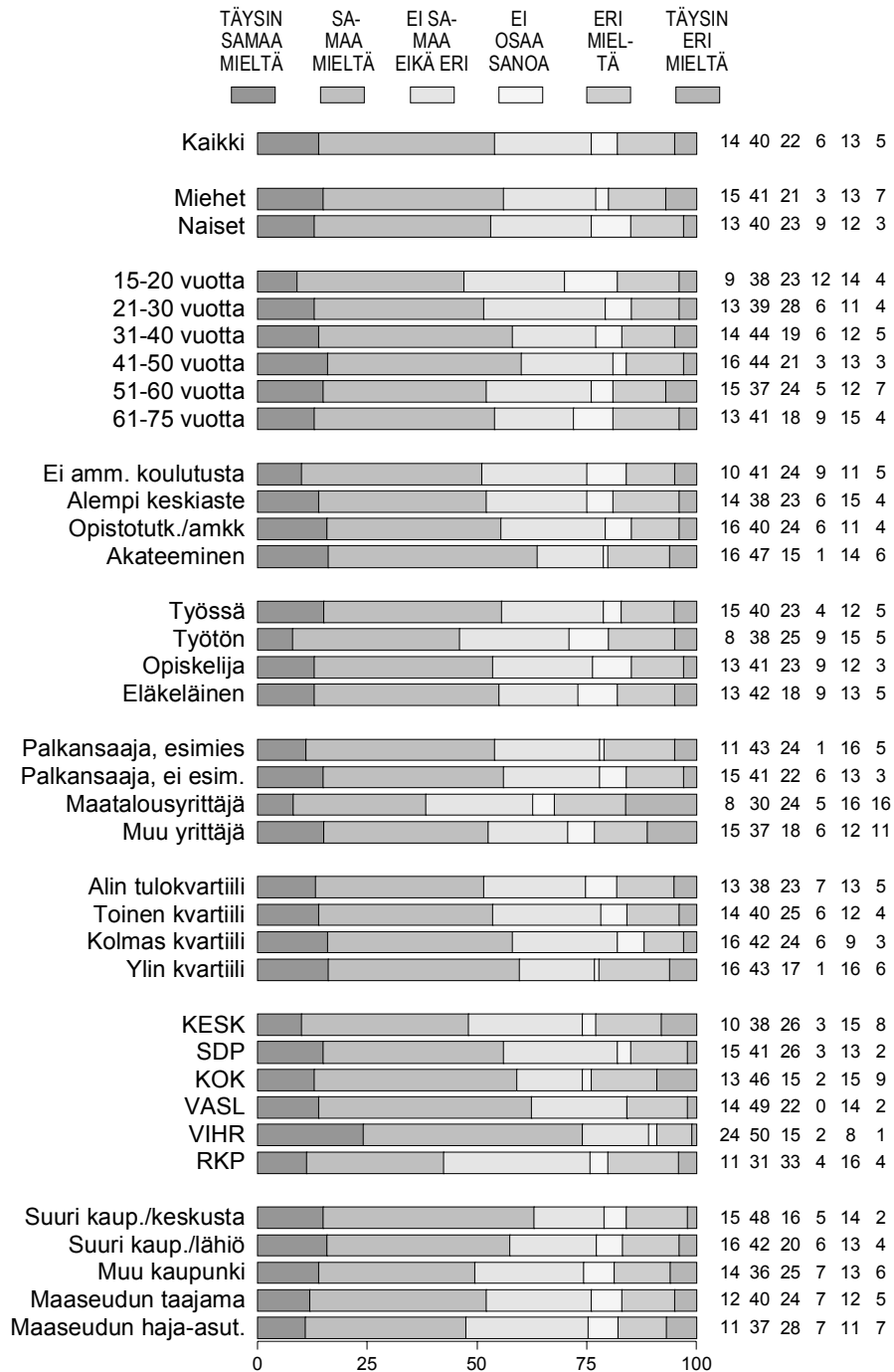
Vaikka kansallisen edun ajamista ja itsemääräämisoikeutta pidetään tärkeänä, tiettyjen, ku-
ten ympäristön saastumisen ja muiden tavalla tai toisella koko maailmaa koskettavien asi-
oiden suhteen enemmistö vastaajista (54 %) kannattaa kansainvälisten organisaatioiden

oikeutta pakottaa haluttuihin ratkaisuihin. Kansainvälisten organisaatioiden pakottamisval-
lasta eri ryhmiin kuuluvat vastaajat ovat sangen yksimielisiä (Kuvio 43). Samaan aikaan
kuitenkin jopa 40 prosenttia vastaajista yhtyy näkemykseen, että kansainväliset organisaati-
ot ja järjestöt vievät liikaa valtaa Suomelta. Tosin on huomautettava, että tämän väittämän
kohdalla suuri osa vastaajista on valinnut neutraalin ”ei samaa eikä eri mieltä” tai ”ei osaa
sanoa” vastausvaihtoehdon. Yleisesti miehet, yli 50-vuotiaat, vähän kouluttautuneet, työt-
tömät, eläkeläiset, maatalousyrittäjät ja maaseudulla asuvat ovat selkeimmin väittämän
kanssa samaa mieltä (Kuvio 44). Kysymykseen siitä, tuleeko Suomen jonkin kansainvälisen
organisaation jäsenenä noudattaa sellaisia päätöksiä, joista hallitus on eri mieltä, vastataan
pääosin neutraalisti (Kuvio 45).

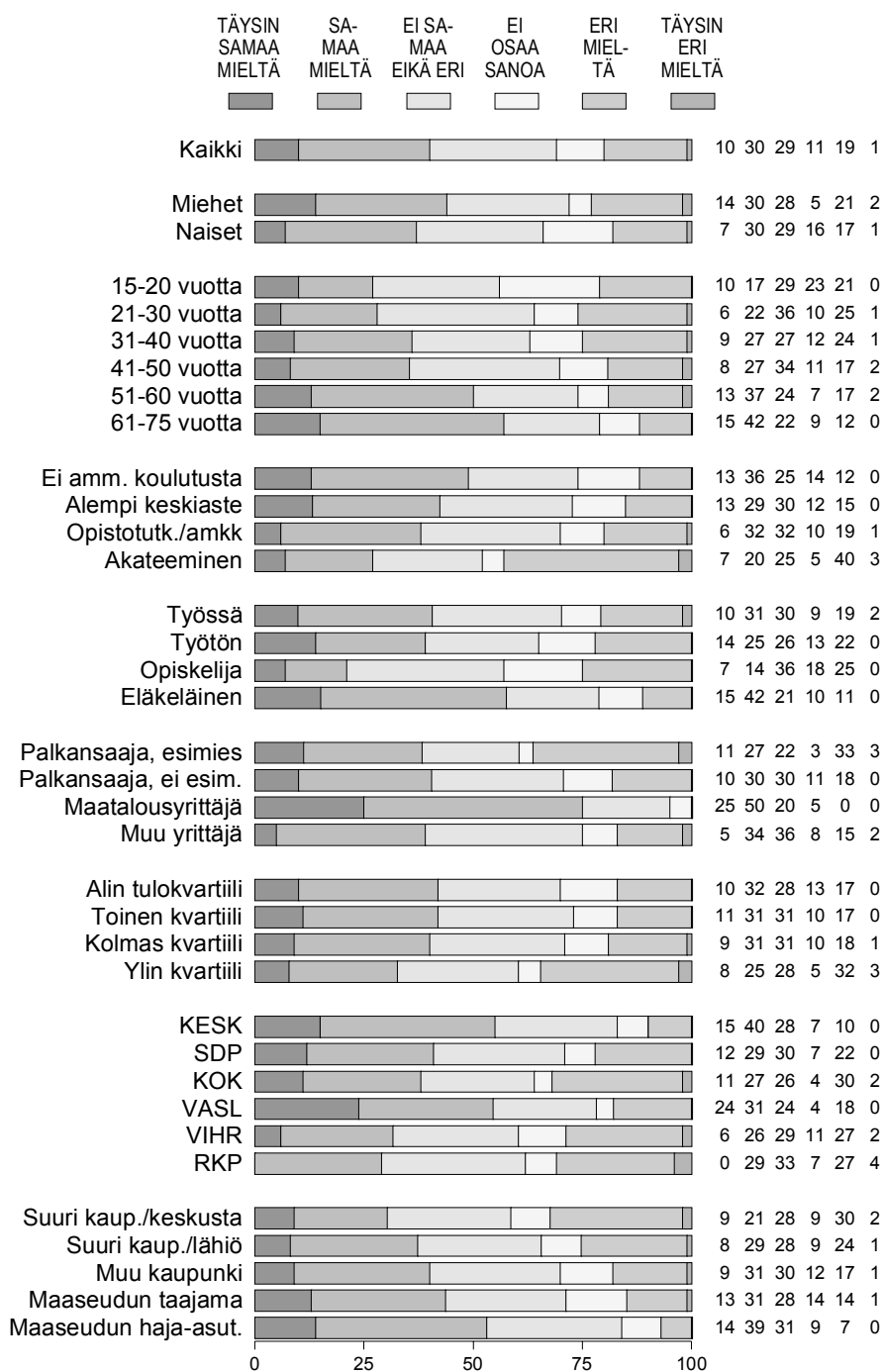
Kansainvälisiä organisaatioita ja järjestöjä koskevat kysymyksenasettelut eivät tee eroa
erilaisten organisaatioiden ja järjestöjen välillä. Esimerkiksi Euroopan unioni ja Yhdisty-
neet kansakunnat (YK) edustavat kahta hyvin erilaista organisaatiota, joiden vaikutukset
yksittäisiin jäsenmaihin ovat hyvin erilaiset. Koska vastaajia on pyydetty arvioimaan kan-
sainvälisiä organisaatioita yleensä, emme voi tietää, millaista organisaatiota vastaaja on
ajatellut kuhunkin kysymykseen vastatessaan. Se, millaista organisaatiota vastaaja minkin
kysymyksen kohdalla ajattelee, vaikuttaa varmasti hänen arvionsa.

Kansainvälinen vertailu paljastaa, että kyselyssä mukana olleiden maiden vastaajista enem-
mistö puoltaa kansainvälisten organisaatioiden oikeutta ottaa ohjat käsiinsä kansainvälisen
edun niin vaatiessa (Liitekuvio 21). Irakin sodan yhteydessä eurooppalaisten ja suomalais-
ten osoittama kritiikki Yhdysvaltoja kohtaan ja sodan tuomitseminen laittomaksi ilman
YK:n mandaattia, on osoitus siitä, että eurooppalaiset ja suomalaiset arvostavat sellaisten
kansainvälisten organisaatioiden arvovaltaa ja toimintaa, jotka pyrkivät kansainvälisen oi-
keudenmukaisuuden toteuttamiseen, rauhan ylläpitämiseen, ristiriitojen rauhanmukaiseen
sovitteluun ja ihmisoikeuksien turvaamiseen.

Kuvio 43. "Joissakin ongelmissa (esim. ympäristön saastumisessa) kansainvälisillä organisaatioilla ja järjestöillä tulisi olla oikeus pakottaa haluttuihin ratkaisuihin" (%).

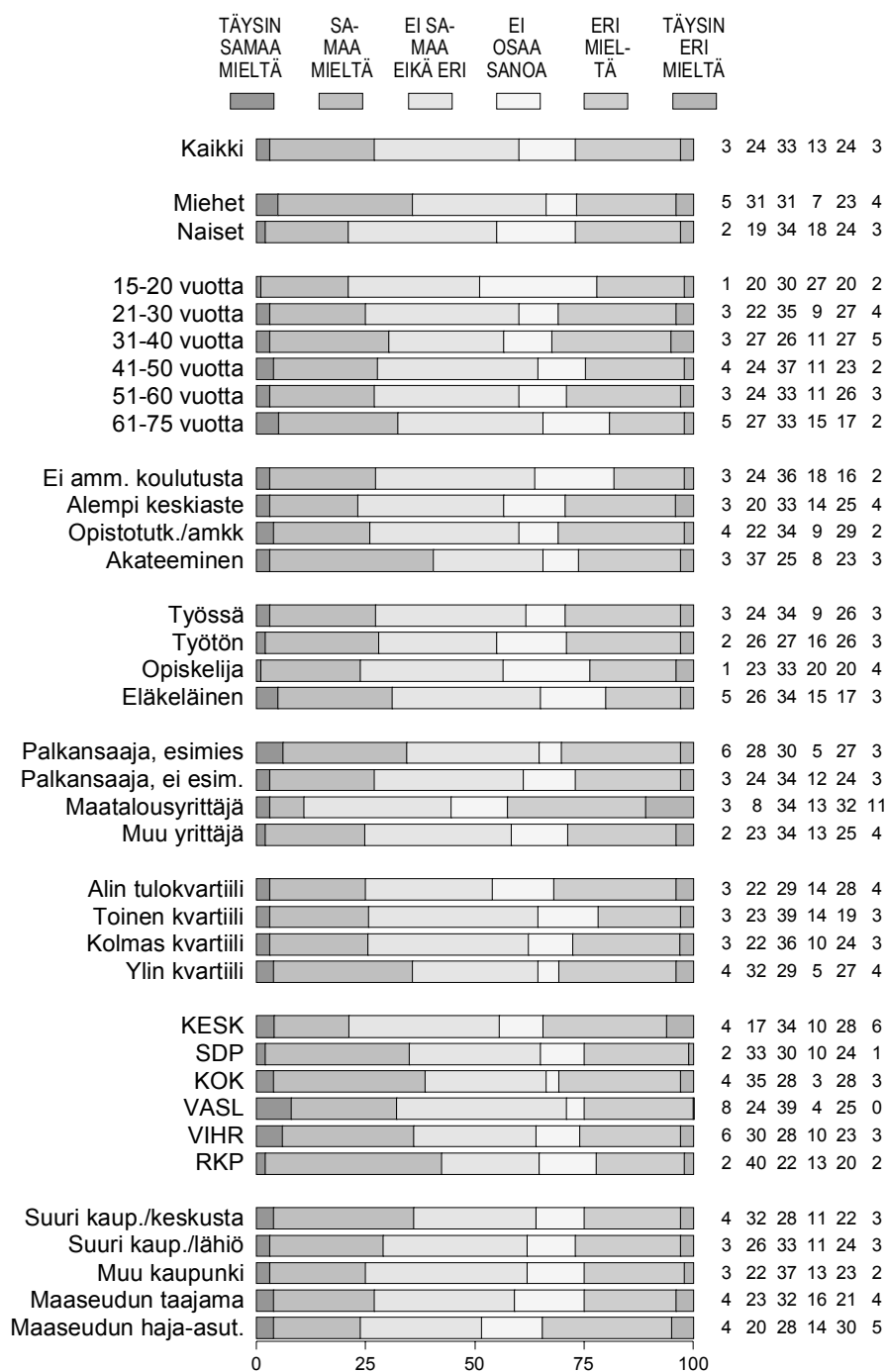

Kuvio 44. "Kansainväliset organisaatiot ja järjestöt vievät liikaa valtaa Suomelta" (%).

Kuvio 45.

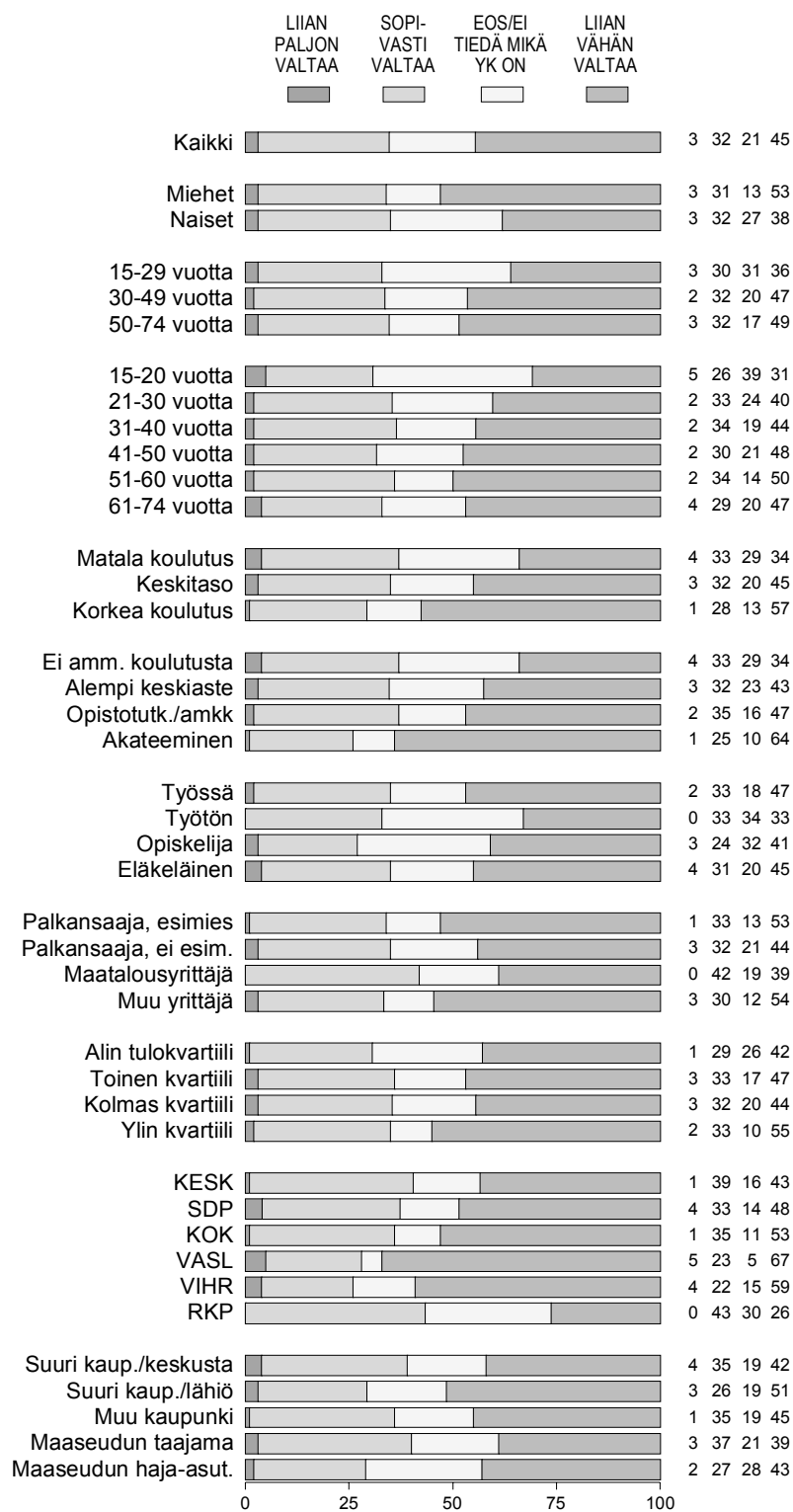
"Suomen tulisi yleensä noudattaa sellaisten kansainvälisten organisaatioiden ja järjestöjen tekemiä päätöksiä, joissa se on jäsenenä, vaikka maan hallitus olisikin eri mieltä tehdyistä päätöksistä" (%).

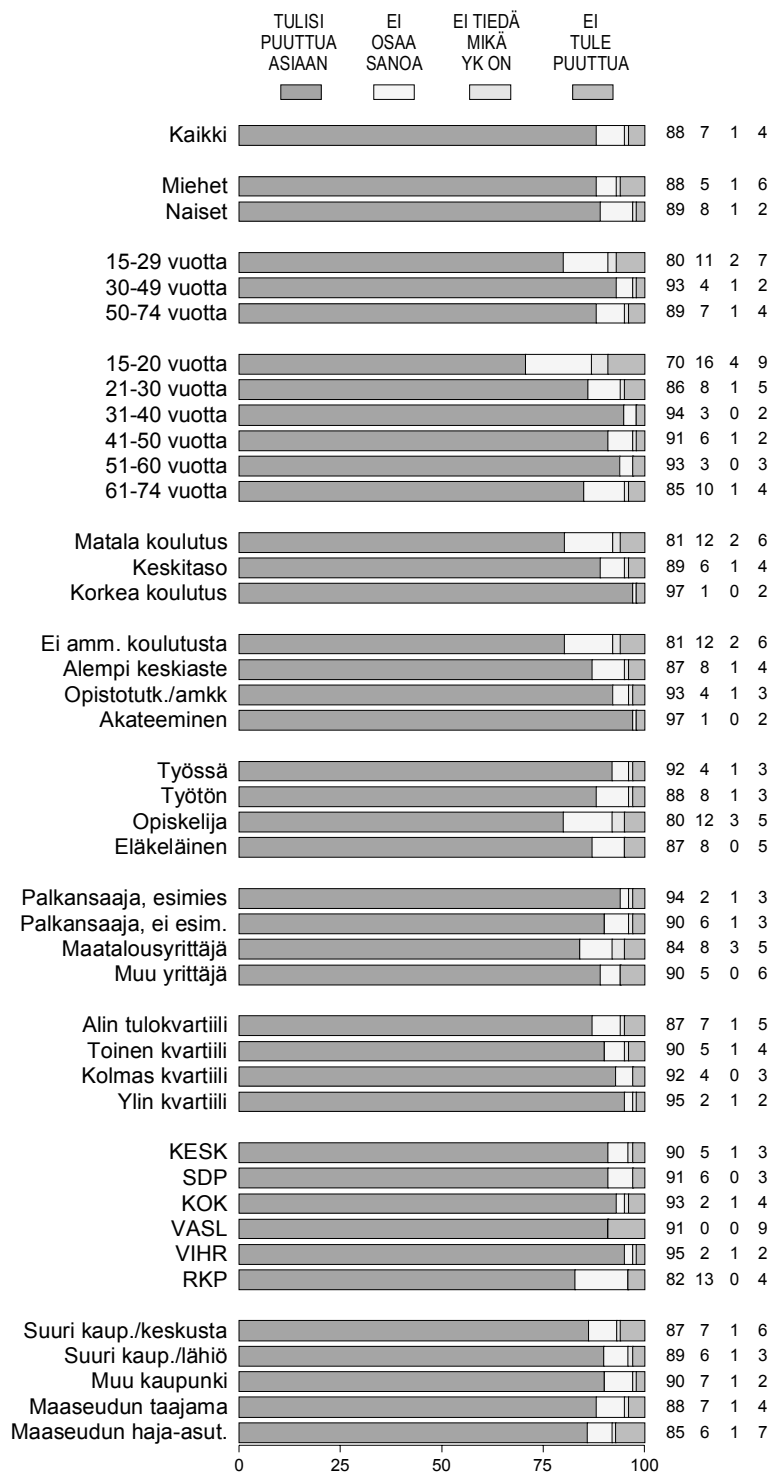
ISSP 2004-kyselyn mukaan valtaosa suomalaisista vastaajista (45 %) arvioi YK:n vallan liian vähäiseksi (Kuvio 46). Tähän näkemykseen varmasti vaikuttaa YK:n sivuuttaminen Irakin sodan yhteydessä. Lähestulkoon kaikki vastaajat (88 %) ovat myös sitä mieltä, että YK:n tulee puuttua asiaan, mikäli jokin maa selkeästi rikkoo ihmisoikeuksia (Kuvio 47).

Sen sijaan näkemykset siitä, tulisiko päätöksenteko kansainvälisissä organisaatioissa jättää kansallisten hallitusten edustajille vai tulisiko kansalaisjärjestöjen osallistua päätöksentekoon, jakautuvat tasan. Kolmannes vastaajista jättäisi päätöksentekoon osallistumisen hallitusten edustajille, kolmannes toivoisi kansalaisjärjestöjen osallistumista ja kolmannes ei osaa sanoa. Miehet kallistuvat hallitusten edustajien kannalle ja naiset kansalaisjärjestöjen. Kansalaisjärjestöjen voimakkaampaa roolia kansainvälisessä päätöksenteossa kannattavat myös nuorimmat ikäluokat, opiskelijat, pienituloisimmat ja suurissa kaupungeissa elävät. Puoluekannan mukaan tarkasteluna vihreiden ja Vasemmistoliiton kannattajat puoltavat kansalaisjärjestöjen suurempaa roolia, kun taas kokoomuksen, keskustan ja RKP:n linjoilla olevat jättäisivät päätöksenteon mieluummin hallitusten edustajille (Kuvio 48).

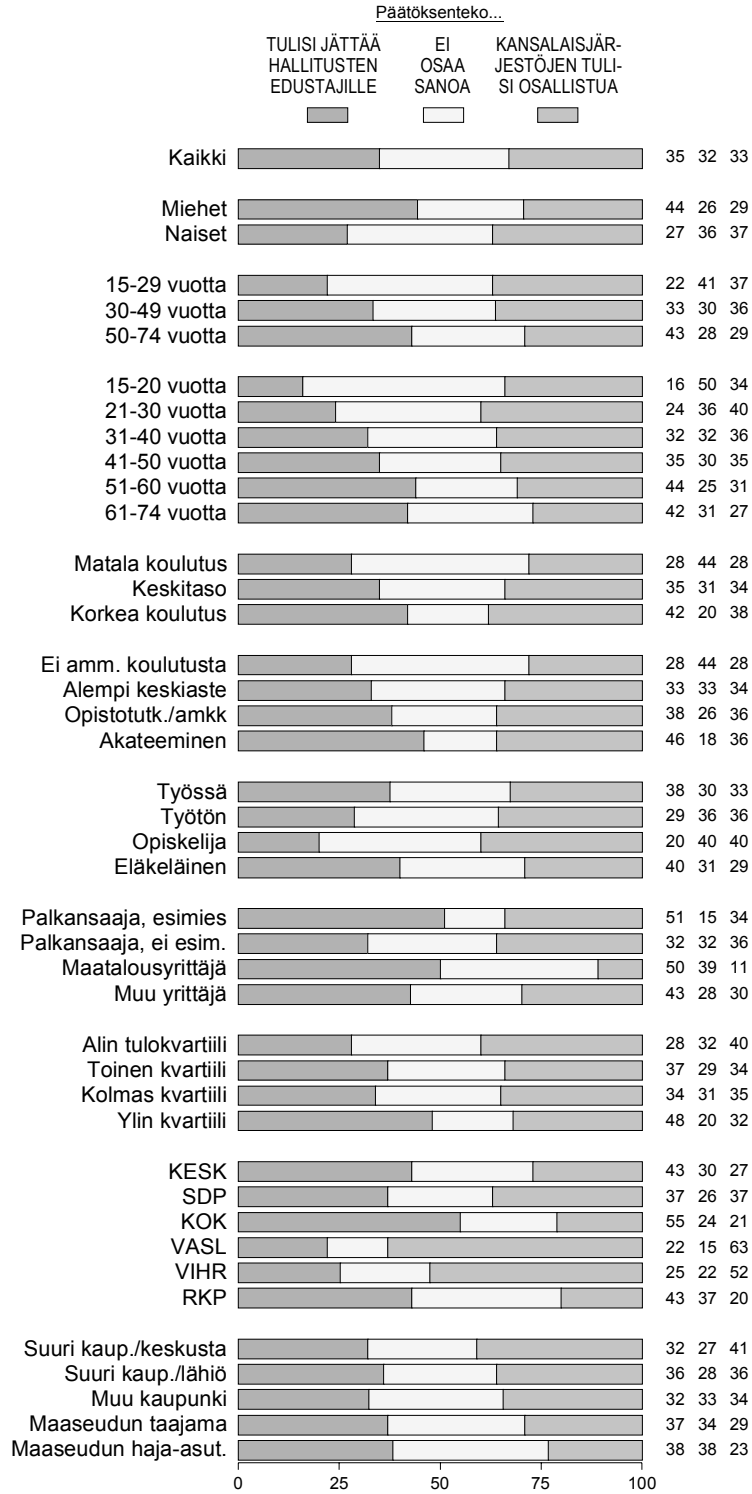
Kuvio 46. NÄKEMYKSET YKn NYKYISESTÄ VALTA-ASEMASTA (%).

Kuvio 47. JOS JOKIN MAA SELKEÄSTI RIKKOO IHMISOIKEUKSIA, TULISIKO YKⁿ PUUTTUA ASIAAN, VAI MAAN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTTA KUNNIOITTAEN OLLA PUUTTUMATTA (kysymys täydellisenä, ks. teksti;%).

Kuvio 48. NÄKEMYKSET KANSALLISTEN HALLITUSTEN vs. KANSALAI SJÄRJESTÖJEN ASEMASTA KANSAINVÄLISTEN ORGANISAATIOIDEN PÄÄTÖKSENTEOSSA (kysymys täydellisenä, ks. teksti; %).

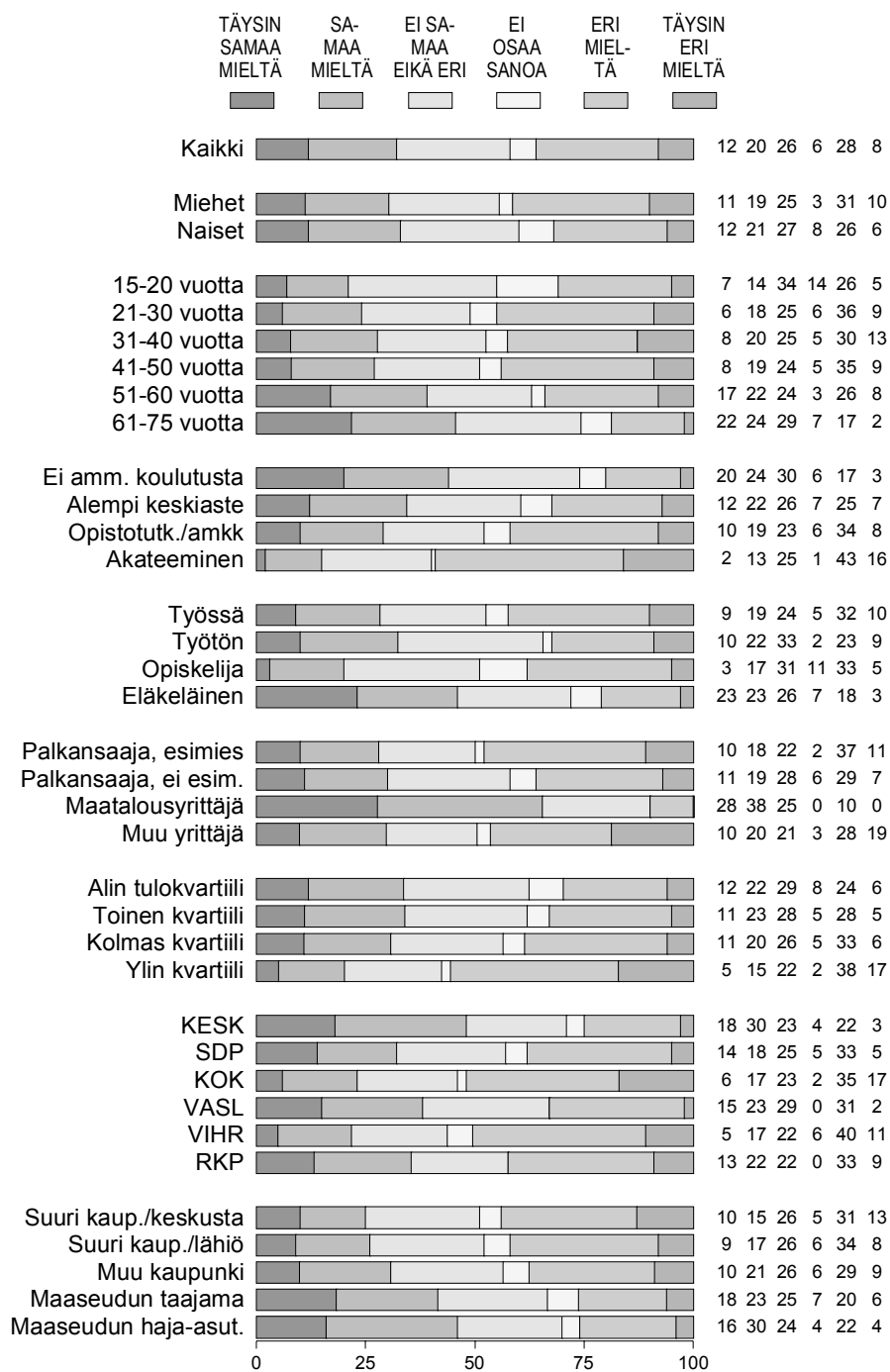
Taloutta koskevien väittämien suhteen vastaajilla ei näytä olevan selvää kantaa. Ulkomaisten tuotteiden tuonnin rajoittaminen kotimaan talouden suojelemiseksi jakaa vastaajat josta-kuinkin tasan rajoittamisen kannattajiin, vastustajiin ja niihin, jotka eivät ota kantaa (Kuvio 49). Myöskään ulkomaalaisten maanosto-oikeuden kieltämisen suhteen mielipiteet eivät jakaudu vahvasti puoleen tai toiseen. Tosin niukka enemmistö ei kannata kieltämistä. Sen sijaan suuret monikansalliset yhtiöt nähdään uhkana suomalaisten yritysten toiminnalle. Tämän näkemyksen jakaa lähes puolet kaikista vastaajista eikä suuria näkemyseroja eri ryhmien välillä ole (Kuvio 50).

Globalisaation myötä myös erilaiset kulttuurivaikutteet liikkuvat enenevässä määrin paikasta toiseen. Suomalaisen elokuvan ja musiikin viimeaikainen menestys maailmalla on saat-
tanut osaltaan kohottaa suomalaisten uskoa oman kulttuurin elinvoimaisuuteen uusien ja erilaisten kulttuurivaikutteiden tulvasta huolimatta. Vuoden 2003 kyselyn perusteella suomalaiset näyttävät pitävän kansallista ja paikallista kulttuuriamme vahvana, nimittäin yli puolet kaikista vastaajista on sitä mieltä, ettei ulkomaalaisten elokuvien, musiikin ja kirjallisuuden kasvava tulva vahingoita omaa kulttuuriamme (Kuvio 51). Lähes puolet kaikista vastaajista ei kannata kotimaisten elokuvien ja ohjelmien asettamista etusijalle Suomen televisiossa. Vanhemmat ikäryhmät ovat odotetusti nuoria useammin kotimaisuusasteen kohottamisen kannalla (Kuvio 52). Näkemyseroja on myös eritasoisesti kouluttautuneiden välillä. Televisio-ohjelmien kotimaisuusasteen nostamisen kannatus vähenee sitä enemmän, mitä korkeampi on vastaajan koulutus. Näiden näkemyserojen taustalla saattaa olla kielitaito. Nuoremmat ja koulutetummat ovat yleensä kielitaitoisempia kuin vanhemmat ja vähemmän koulutetut.

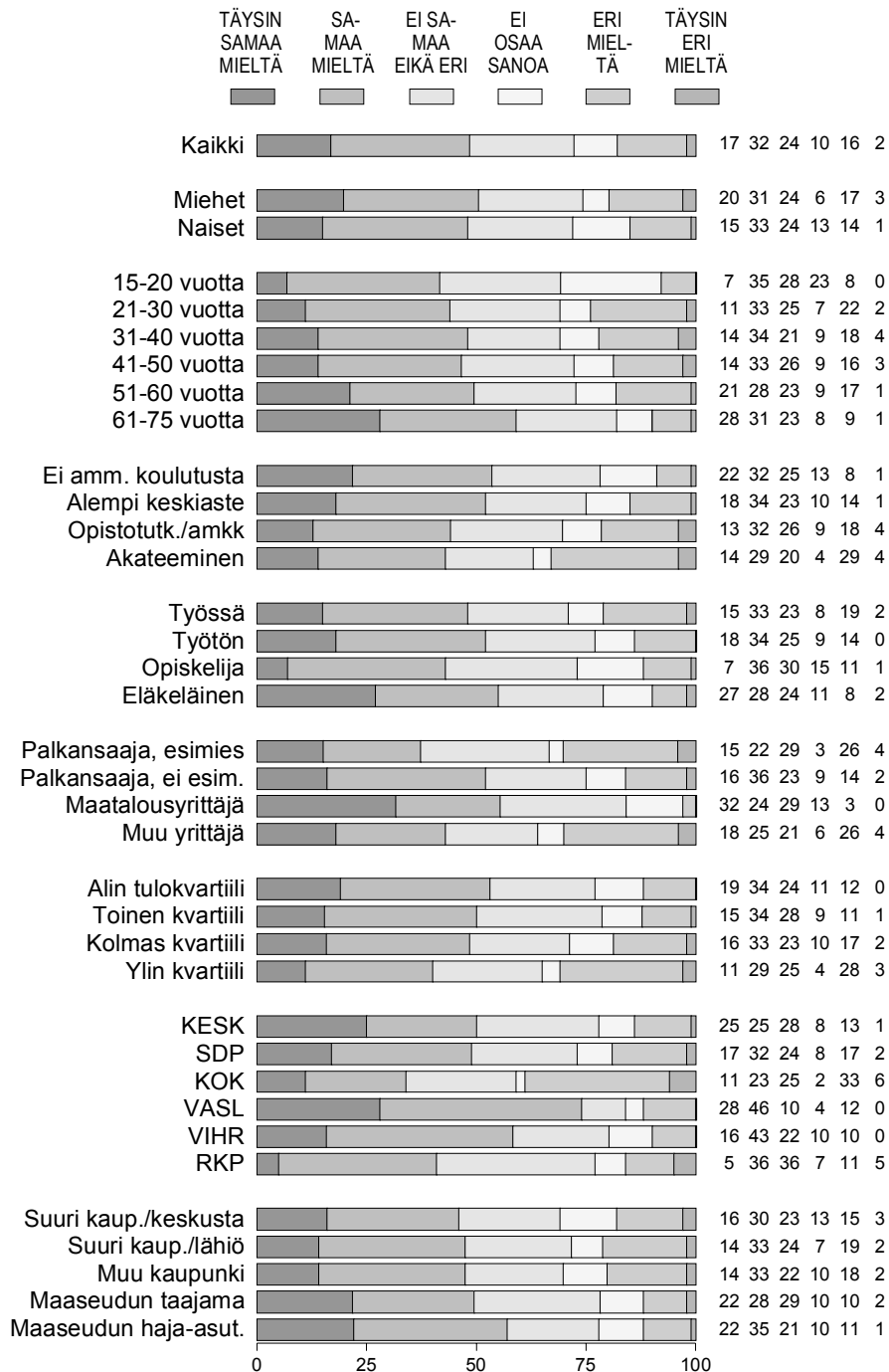
Internet on yksi tehokkaimmista globaalin tiedon- ja vaikutteiden leviämisen väylistä. Suomalaiset tuntuvat yksissä tuumin (86 %) puoltavan Internetin suomaa mahdollisuutta tiedon laajaan leviämiseen ympäri maailmaa.

Verrattaessa kyselyssä mukana olleita maita edellä mainittujen väittämien suhteen, post-sosialististen maiden oman kansallisen politiikan, talouden ja kulttuurin suojelun tarve vaikuttaa voimakkaammalta kuin Pohjoismaissa tai EU-maissa yleensä. Tämä johtune siitä, että kommunistisen järjestelmän hajoamisen jälkeen näissä maissa on käynnissä paitsi uuden yhteiskunta- ja talousjärjestyksen vakiinnuttaminen, myös kansallisen identiteetin uudelleen rakentaminen ja kulttuurin elvyttäminen. (Liitekuviot 22-25.)

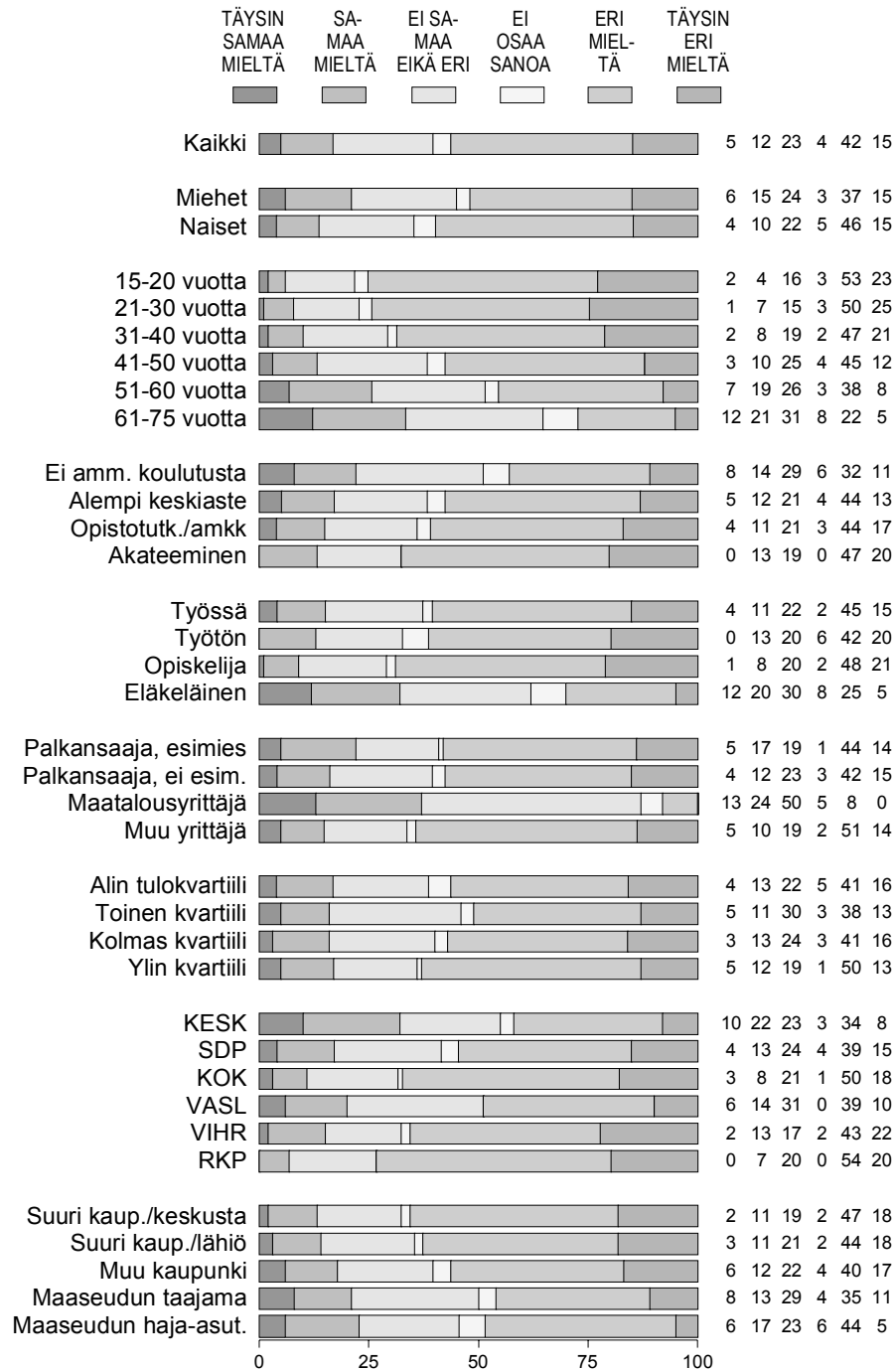
Kuvio 49. "Suomen tulisi suojella talouttaan rajoittamalla ulkomaa-
laisten tuotteiden maahantuontia" (%).

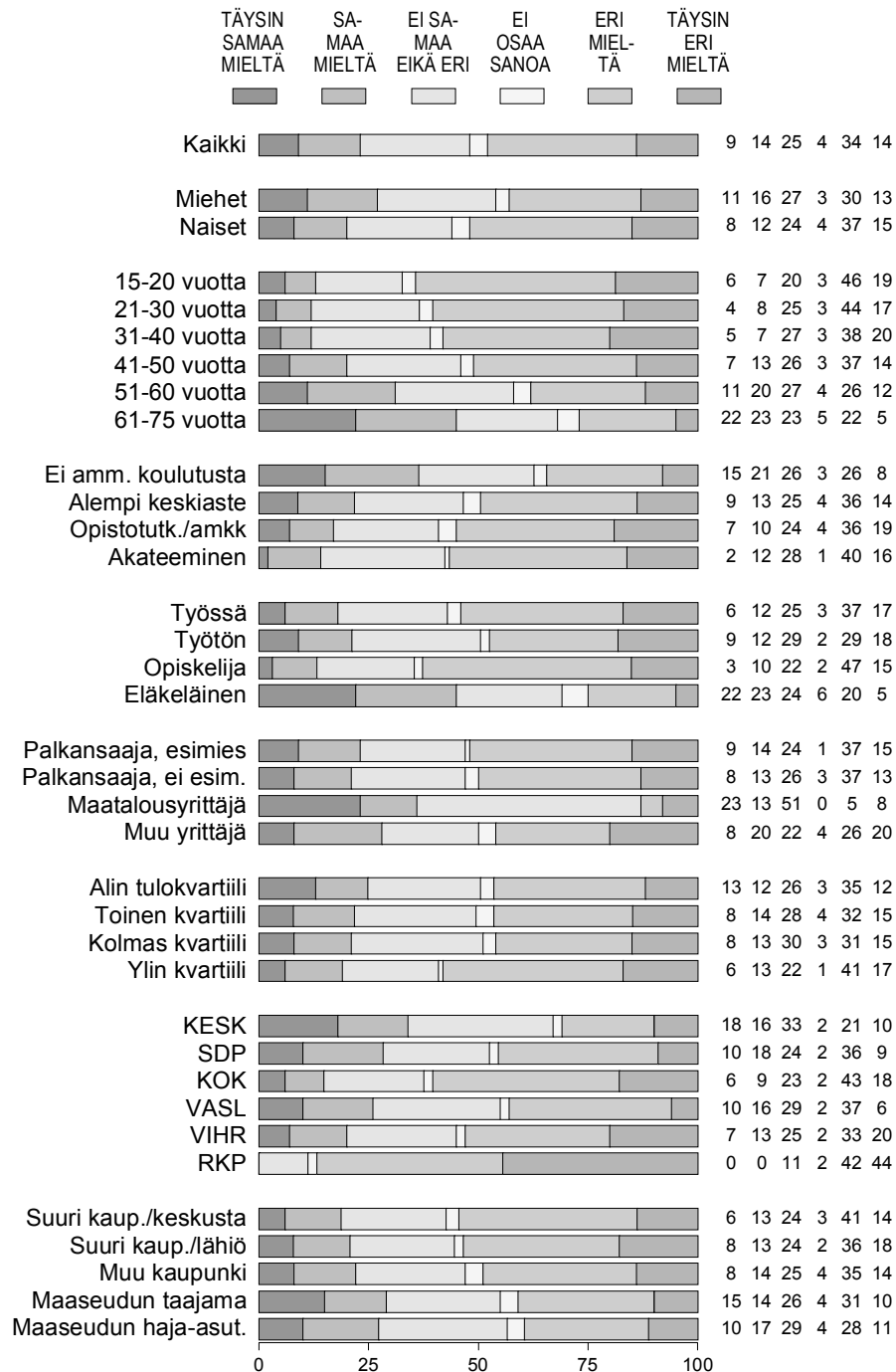
Kuvio 50. "Suuret monikansalliset yhtiöt vahingoittavat yhä lisääntyvässä määrin paikallisten suomalaisten yritysten toimintaa" (%).

Kuvio 51. "Ulkomaalaisten elokuvien, musiikin ja kirjallisuuden tulva vahingoittaa kansallista ja paikallista kulttuuriamme" (%).

Kuvio 52. "Suomen televisiossa tulisi antaa etusija suomalaisille elokuville ja ohjelmille" (%).

8. SUOMI JA EUROOPAN UNIONI

Suomi on ollut Euroopan unionin jäsen jo kymmenen vuotta. Sen vuoksi kyselyyn vastaajien näkemykset ja suhtautuminen unioniin perustunevat pitkälti kokemuksiin unionin jäsenyydestä tai ainakin median välittämään kuvaan unionista ja Suomen asemasta siinä. Tutkimusten mukaan suomalaiset ovat alkaneet kotoutua unioniin, mikä näkyy siinä, että neutraali suhtautuminen unioniin on lisääntynyt (Torvi & Kiljunen 2005).

Vuoden 2003 ISSP-kyselyn tulokset ovat samansuuntaisia. Vastaajien arvion mukaan Suomi hyötyy Euroopan unionin jäsenyydestä jonkin verran. Kaikista vastaajista 42 prosenttia oli tätä mieltä. Tarkasteltaessa arvioita taustamuuttujien valossa, käy ilmi, että kaikissa ryhmissä arviot painottuvat neutraaliin vastausvaihtoehtoon ”hyötyy jonkin verran”. (Kuvio 53.)

Suomalaisten kotoutuminen unionin jäseniksi ja EU:n arkipäiväistyminen, ilmenee myös siitä, että puolet (51 %) kaikista vastaajista äänestäisi jäsenyyden puolesta, mikäli Suomessa järjestettäisiin kansanäänestys EU:ssa pysymisestä tai siitä irtautumisesta. Miehet äänestäsivät naisia useammin jäsenyyden puolesta. Odotetusti nuoremmat ikäryhmät tuntevat EU:n omakseen, sillä heille EU-jäsenyys on jo itsestäänselvyys. Koulutustason mukaan tarkasteltuna, korkeimmin koulutetut kannattavat EU:n jäsenyyttä huomattavasti useammin kuin alhaisemman koulutustason omaavat. Akateemisesti koulutetuista jopa 76 prosenttia äänestäisi unionissa pysymisen puolesta, kun taas vailla ammattikoulutusta olevista vain 39 prosenttia antaisi äänensä jäsenyyden puolesta. (Kuvio 54.)

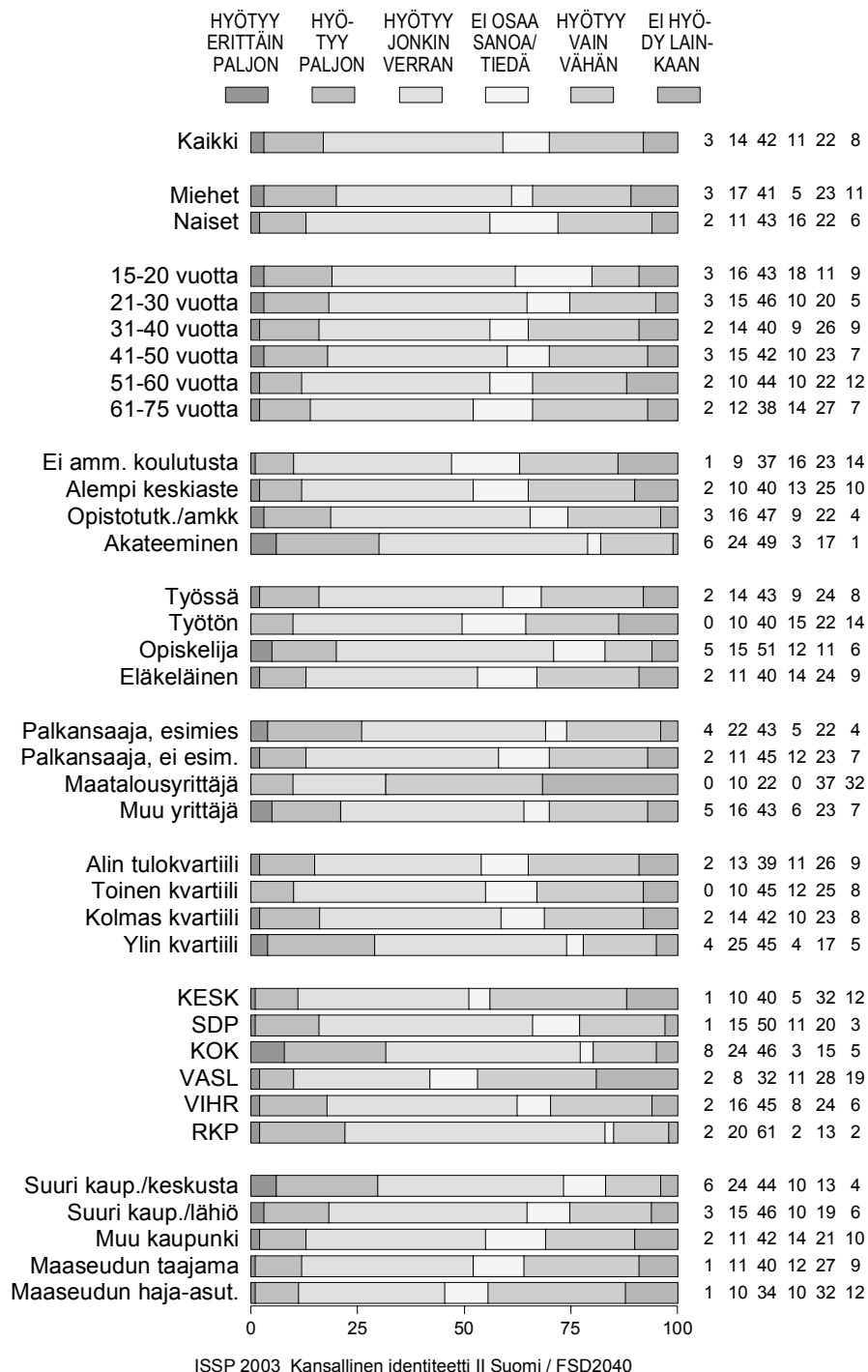
Opiskelijat ovat yksi EU:n vahva kannattajaryhmä. Opiskelijat ja nuoret ylimalkaan kokevat EU:n jäsenyyden lisäävän mahdollisuuksia liikkua, opiskella ja työskennellä ulkomaille. Selkeimmin Suomen EU-jäsenyyttä vastustavat maatalousyrittäjät. Yli puolet heistä äänestäisi jäsenyyttä vastaan kuvitellussa kansanäänestyksessä. Euroopan unionin maatalouspolitiikka ja sen mukanaan tuomat ongelmat ja haasteet ovat ymmärrettävästi maatalousyrittäjien ja ylimalkaan maaseudulla asuvien negatiivisten arvioiden taustalla. Kun asiaa tarkastellaan poliittisen suuntautumisen näkökulmasta, keskustan ja Vasemmistoliiton kannattajat suhtautuvat EU-jäsenyyteen varauksellisimmin. (Kuvio 54.)

Ehkäpä Euroopan unionin arkipäiväistymistä kuvaa myös se, että suomalaiset eivät purematta niele unionin päätöksiä. Lähes kaikissa ryhmissä vastaajat kallistuvat hienoisesti sille kannalle, ettei EU:n päätöksiä tule noudattaa, mikäli Suomi on asiasta eri mieltä. Tosin on huomautettava, että arvioiden jakautuminen samaa mieltä, eri mieltä ja neutraalisti vastaajien välillä on varsin tasaista. (Kuvio 55.)

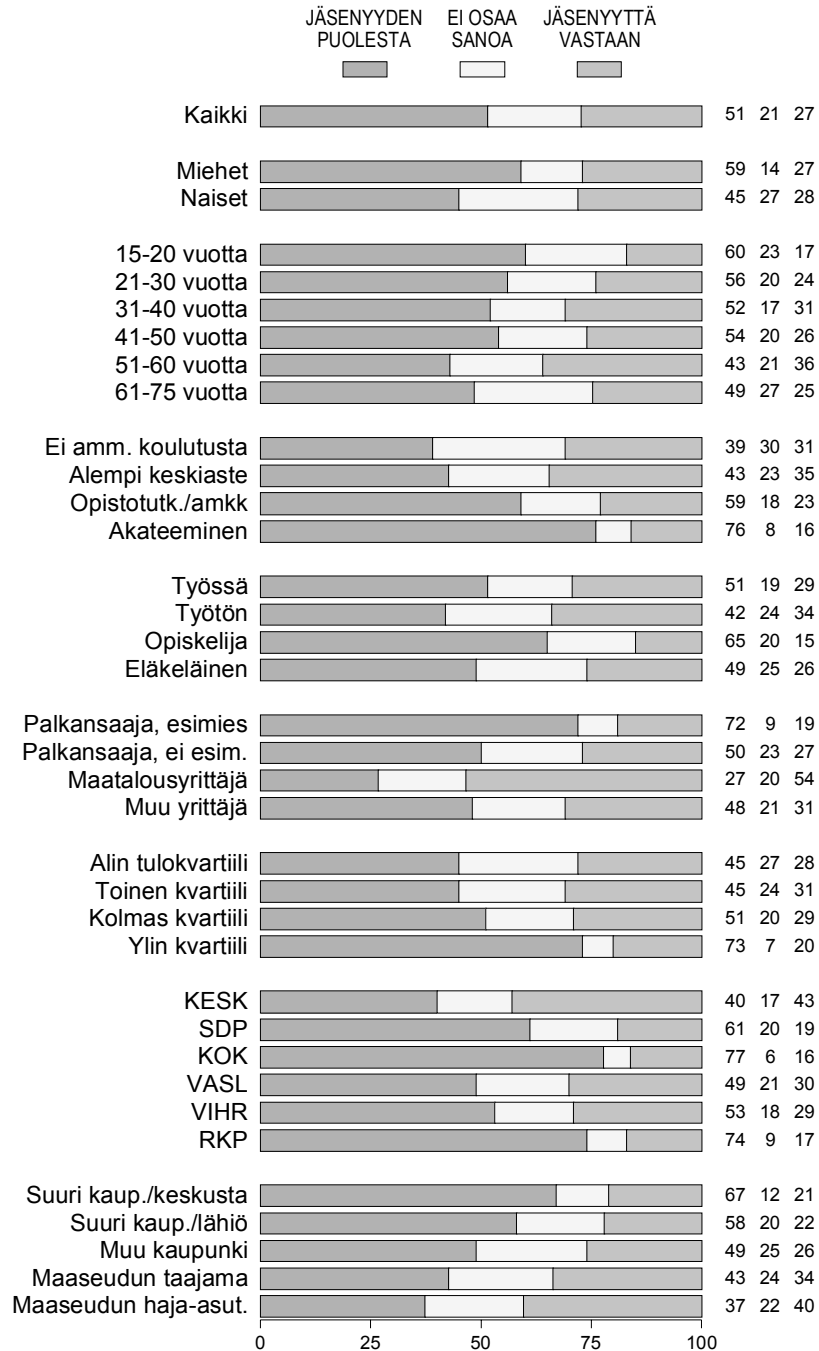
Vaikka suomalaiset vastaajat näyttävät olevan kohtuullisen tyytyväisiä Euroopan unionin jäsenyyteen, valta haluttaisiin kuitenkin pitää omissa ohjissa. Valtaosa vastaajista (55 %) on sitä mieltä, että Euroopan unionilla tulisi olla vähemmän valtaa kuin jäsenmaiden kansallisilla hallituksilla. Tämän käsityksen jakavat käytännöllisesti katsoen kaikki vastaajat ikään, sukupuoleen, koulutustasoon, sosio-ekonomiseen asemaan, tulotasoon, puoluekantaan ja asuinpaikkaan katsomatta. (Kuvio 56.)

Suomalaisten ja ruotsalaisten asennoituminen Euroopan unioniin ja sen jäsenyyteen eroaa hieman toisistaan. Ruotsissa jäsenyyden vastustajia olisi kuvitellussa kansanäänestyksessä enemmän kuin Suomessa ja toisaalta ruotsalaiset ovat suomalaisia taipuvaisempia noudattamaan unionin päätöksiä, vaikka kansallinen näkemys olisi päätösten vastainen (kts. Hansen & Wæver 2002). Samaa mieltä ruotsalaiset ja suomalaiset ovat kuitenkin siitä, että kansallisella hallituksella tulisi olla enemmän valtaa kuin EU:lla. (Liitekuviot 26-28.)

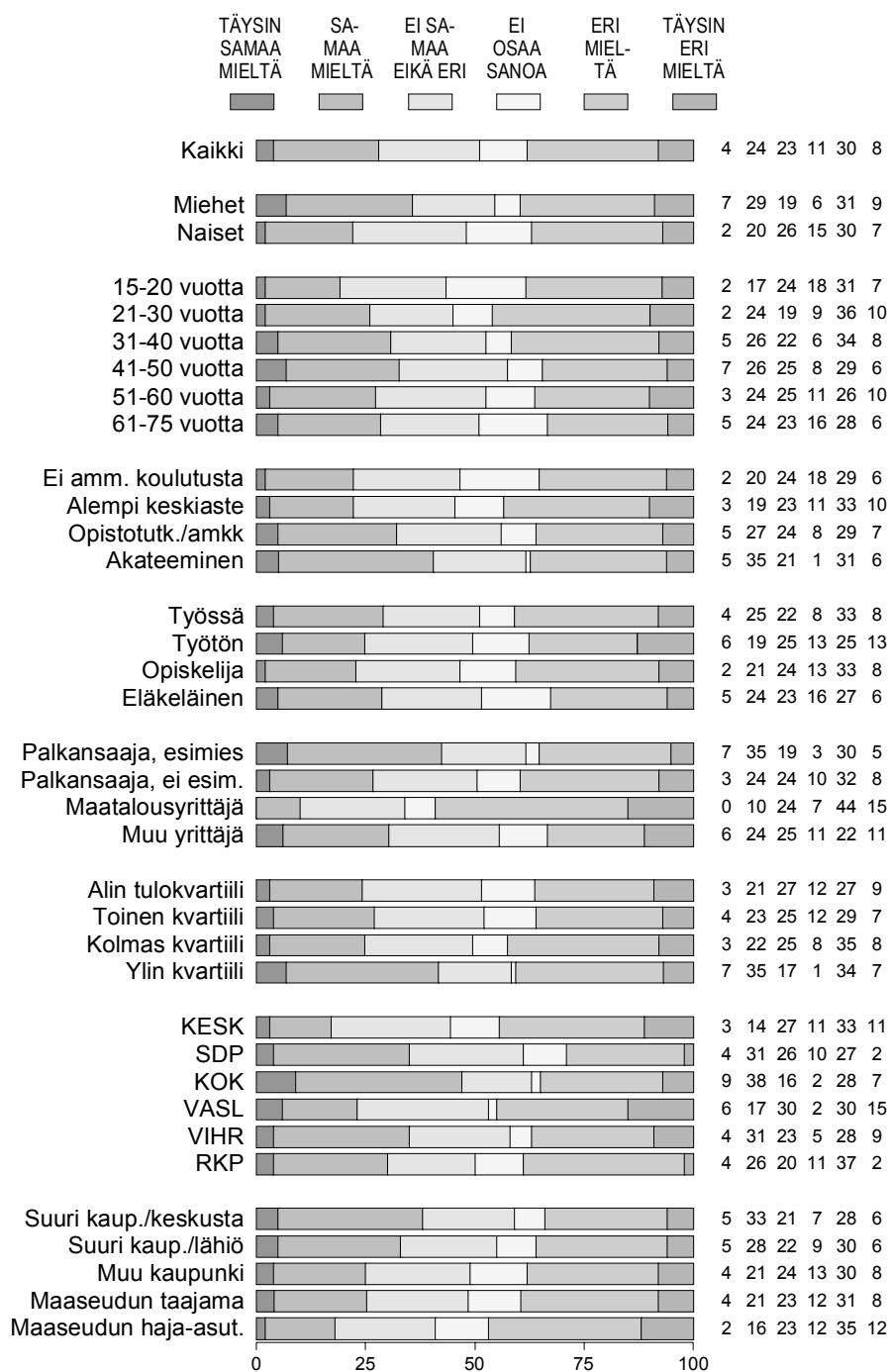
Kuvio 53. HYÖTYKÖ SUOMI YLEISESTI OTTAEN EUROOPAN UNIONIN JÄSENYYDESTÄ (%).

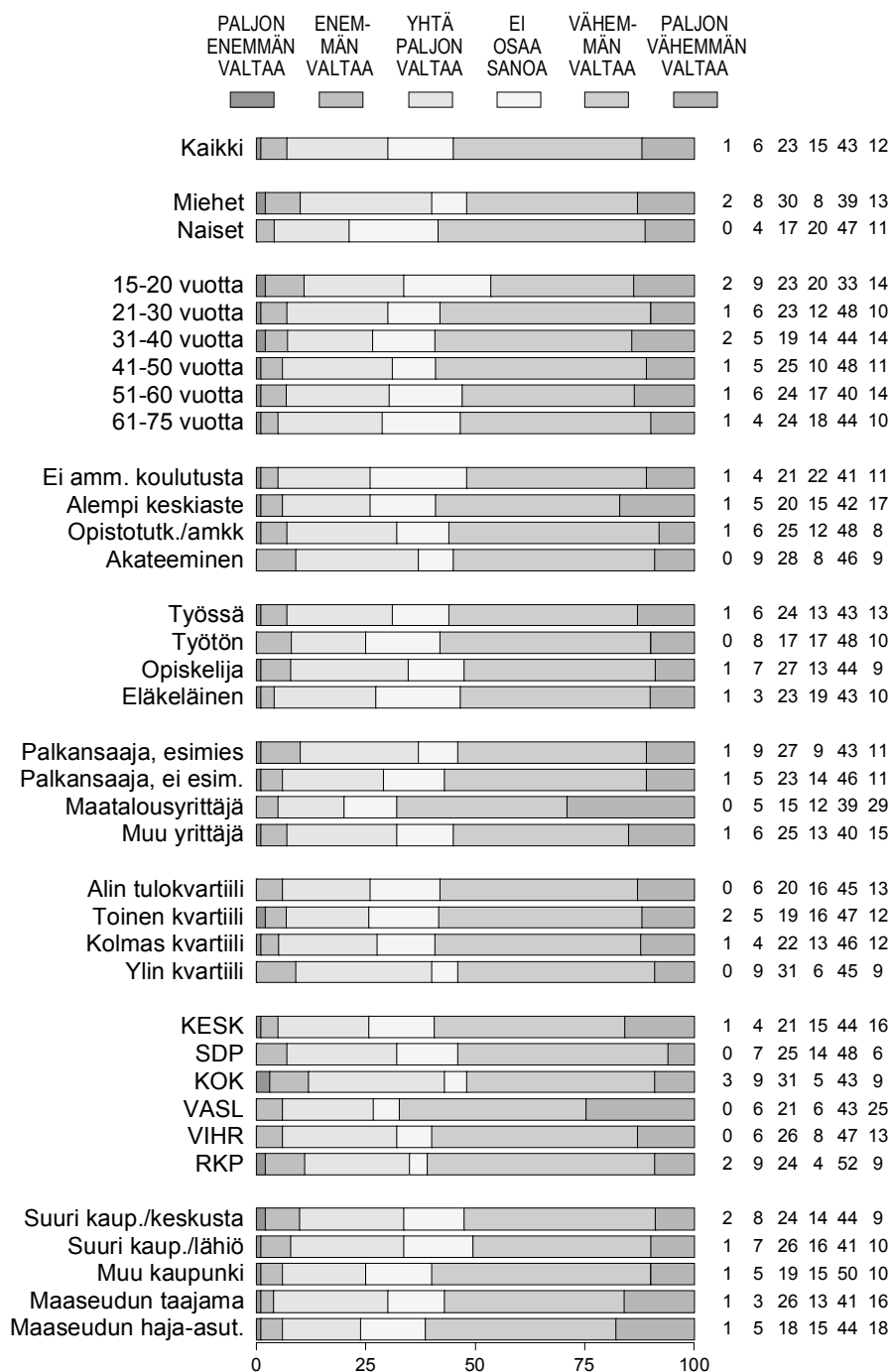
**Kuvio 54. JOS SUOMESSA JÄRJESTETTÄISIIN NYT KANSANÄÄ-
NESTYS SIITÄ, TULISIKO SUOMEN PYSYÄ EUROOPAN
UNIONIN JÄSENEENÄ VAI EROTA SIITÄ, ÄÄNESTÄISIKÖ
JÄSENYYPDEN PUOLESTA VAI VASTAAN (%).**

Kuvio 55. "Suomen tulee noudattaa Euroopan unionin päätöksiä, vaikka olisikin niistä eri mieltä" (%).

Kuvio 56. PITÄISIKÖ EUROOPAN UNIONILLA OLLA ENEMMÄN VAI VÄHEMMÄN VALTAA KUIN JÄSENMAIDEN KANSALLISILLA HALLITUKSILLA (%).

9. YHTEENVETO

Elämme nopeasti globalisoituvassa maailmassa, missä kansallisvaltion ja kansallisen identiteetin sanotaan menettävän merkitystään. Tämä raportti osoittaa, että ihmiset rakentavat edelleen kuvaa itsestään ja paikastaan maailmassa myös kansallisuuden avulla. Suomea kohtaan tunnetaan edelleen varsin suurta läheisyyttä. Kaikkein tyypillisimmin samastuminen tapahtuu kuitenkin sen mukaan, mitä ihmiset työssään tekevät, sillä ammatti koetaan kaikkein tärkeimmäksi oman itsen kuvaajaksi.

Suomalaiset ovat edelleen suomalaisia. Suomalaisiksi tullaan osaamalla suomen kieltä ja olemalla Suomen kansalaisia. Valtaosa vastaajista on ylpeitä suomalaisuudestaan. Suomea pidetään yleisesti parempana kuin muita maita. Jäsenyys Euroopan unionissa ei ole merkinnyt vahvan eurooppalaisen identiteetin kasvua. Itse asiassa kaikkein nuorimmat ikäluokat eivät miellä itseään sen paremmin eurooppalaisiksi kuin suomalaisiksikaan. Heidän identiteettinsä rakentuu ennen muuta ystävyys- ja kaverisuhteiden varaan.

Kansallinen ylpeys muodostuu monien tekijöiden summana. Suomalaiset ovat ylpeitä ennen muuta historiastaan, etenkin nuoret näyttävät arvostavan historiaa. Ei siis ole mikään ihme, että suomalaiset ovat ylpeitä myös puolustusvoimistaan. Sodista selviytymisen lisäksi kollektiivista suomalaista identiteettiä rakentavat nopea talouskasvu ja yhteiskunnan modernisoituminen toisen maailmansodan jälkeen sekä hyvinvointivaltio. Erityisesti sosiaaliturvajärjestelmää pidetään suuressa arvossa. Myös tietoyhteiskunnan ripeä edistyminen nostattaa suomalaisissa ylpeyttä. Lopulta kansallisen identiteetin kruunaavat saavutukset urheilussa.

Kansallisen identiteetin ja kansallisen ylpeyden rakentuminen eroaa maittain. Suomalaiset arvostavat historian, sosiaaliturvajärjestelmän ja tekniikan saavutuksia enemmän kuin esimerkiksi muut pohjoismaalaiset tai post-sosialististen maiden kansalaiset. Entisissä sosialisissa maissa puolestaan taiteella ja kulttuurilla näyttää olevan poikkeuksellisen suuri merkitys kansallisen identiteetin rakentajana.

Suomi on väestöllisesti yksi Euroopan homogeenisimmista maista. Maahanmuuttajia on vain kaksi prosenttia koko väestöstä. Monet suomalaiset haluavat jatkossakin pitää ulkomaalaisten osuuden pienenä. Maahanmuuttajien on pelätty vievän suomalaisten työpaikat tai nauttivan vastikkeettomasti sosiaalietuuksista. Väestön nopea ikääntyminen ja huoli työvoiman riittävyydestä on kuitenkin hitaasti muuttamassa asenteita.

Runsas kolmannes kaikista vastaajista haluaa pitää maahanmuuttajien määrän nykyisellään. Melkein yhtä moni haluaisi vähentää heidän määräänsä. Vain neljännes haluaisi Suomeen lisää maahanmuuttajia. Tässä suhteessa suomalaisten suhtautuminen ei poikkea muista

maista. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa on Suomea vähemmän niitä, jotka haluavat kasvattaa ulkomaalaisten osuutta.

Suhtautuminen maahanmuuttajiin on ristiriitaista. Puolet katsoo, että kunnat ja valtio käyttävät liikaa rahaa maahanmuuttajien avustamiseen. Melkein yhtä moni on sitä mieltä, että rikollisuus kasvaa maahanmuuttajien määrän myötä. Tosin mitkään tilastot eivät tue tällaista näkemystä. Samaan aikaan puolet suomalaisista on sitä mieltä, että maahanmuuttajat tuovat positiivisen lisänsä suomalaiseen yhteiskuntaan uusien ideoiden ja uusien kulttuuristen vaikutteiden myötä. Selvä enemmistö suomalaisista kuitenkin toivoo nykyistä voimakkaampia toimia laittoman maahanmuuton ehkäisemiseksi. Maahanmuuttajien toivotaan sulautuvan (assimiloituvan) valtaväestöön ja suomalaiseen kulttuuriin. Vain neljännes oli sitä mieltä, että etnisten ryhmien tulisi ylläpitää omia tapojaan.

Suhtautuminen ulkomaalaisiin vaihtelee tuntuvasti iän, sukupuolen ja sosio-ekonomisen aseman mukaan. Eniten myönteisesti suhtautuvia on nuorten, hyvin koulutettujen, toimihenkilöiden ja naisten joukossa. Kriittisesti suhtautuvia on puolestaan ikääntyneiden, vailla koulutusta olevien, työntekijöiden ja miesten joukossa.

Globalisaatio muuttaa talouksien ja kansakuntien välisiä suhteita. Puolet vastaajista toivoo, että Suomi huolehtii ensisijaisesti omista eduistaan. Toisaalta kannatetaan sitä, että kansainväliset organisaatiot voivat pakottaa maita huolehtimaan paremmin esimerkiksi ympäristön suojelemisesta. YK:n valtaoikeuksia halutaan kasvattaa etenkin ihmisoikeuskysymyksissä.

Suomi on kuulunut Euroopan unioniin jo 10 vuotta. Unioniin ollaan pääosin tyytyväisiä. Enemmistö äänestäisi jäsenyyden puolesta, mikäli asiasta pidettäisiin kansanäänestys. Nuoremmat ikäluokat tuntevat EU:n omakseen selvästi useammin kuin vanhemmat ikäryhmät. Samalla kuitenkin katsotaan, että oman maan hallituksella tulisi olla enemmän valtaa kuin Euroopan unionilla.

Kaiken kaikkiaan tutkimus osoittaa, että puheet kansallistunteen rapautumisesta ovat vahvasti liioiteltuja. Suomi ja suomalaisuus ovat edelleen tärkeitä identiteetin rakennusaineita, ja Suomesta ollaan ylpeitä. Vastaajat suhtautuvat kriittisesti maahanmuuton lisäämiseen, mutta kokevat erilaiset kulttuurit rikkautena. Tällaiset tulokset kertovat ihmisten ajattelun ristiriitaisuudesta.

Aktiivinen kansalaisosallistuminen voidaan nähdä demokratian toimivuuden keskeiseksi edellytykseksi. Aktiiviset kansalaiset takaavat, että poliittinen järjestelmä toimii tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti. Tutkimustulokset kertovat suomalaisten olevan melko realistisia itsensä ja poliittisen järjestelmän arvioinnissa. Jos ihannekansalainen on aktiivisesti osallistuva, poliittisista asioista kiinnostunut ja hyvin politiikasta perillä oleva tiedostava yhteiskunnan jäsen, todellisuudessa useimmat suomalaiset eivät ole tätä. Kun puntariin vielä lisä-

tään kysymykset poliittisesta apatiasta ja vaikutusmahdollisuuksien arviosta, joudutaan yhä kauemmaksi ihannetapauksesta.

Suomalaisten mielestä kunnon kansalainen on ennen kaikkea lainkuuliainen. Samassa hengessä vastustetaan verovilppiä. Heikommassa asemassa olevia tulee auttaa, mikäli he ovat suomalaisia. Enemmistö suomalaisista edellyttää kunnon kansalaiselta myös äänioikeuden käyttöä. Aktiivinen toiminta yhteiskunnallisissa järjestöissä on sen sijaan vähiten tärkeä kysytyistä kansalaisvelvollisuuksista. Yleistäen voidaan todeta, että kansalaisvelvollisuuksien arvioinnin tasolla suomalaiset ovat varsin kelpollisia poliittisen järjestelmän tukijoita. Entäpä toiminnan tasolla?

Vuoden aikana suomalaiset eivät ole osallistuneet kovin runsaasti eri yhteiskunnallisen toiminnan muotoihin. Neljännes on kirjoittanut vetoomuksen, kuusi prosenttia on osallistunut poliittiseen kokoukseen tai tapahtumaan ja kaksi prosenttia on ollut mukana Internetin poliittisessa keskusteluryhmässä. Kun tähän lisätään aktiivinen osallistuminen eri tyyppisten järjestöjen tai yhdistysten toimintaan, liikutaan välillä 2–26 prosenttia. Eniten aktivoivat urheilun ja vapaa-ajan yhdistykset, vähiten poliittiset puolueet. Yleistäen: suomalaisen järjestökiinnittymisen perustyyppi on passiivinen jäsen.

Tutkimustulokset eivät voi täysin vastata siihen keskeiseen kysymykseen, onko vika meissä kansalaisissa, järjestöissä ja puolueissa, instituutioissa vai poliitikoissa ja poliittisessa järjestelmässä. Vai voitaisiinko tilanteesta syyttää vaikkapa globalisaatiota? Jotain tietoa tutkimustulokset kyllä tästäkin antavat. Äskettäin ilmestynyt vuoden 2002 European Social Survey tutkimukseen perustuva raportti *Kansalaisena Suomessa* (Borg 2005) valottaa kysymystä lisää pohjoismaisen vertailun näkökulmasta.

Enemmistö suomalaisista on poliittisesti apaattisia (tai realistisia). He ovat sitä mieltä että ”Minunlaisillani ihmisillä ei ole mitään sanavaltaa siihen mitä hallitus tekee”. He eivät myöskään usko, että poliitikoilla on todellisia mahdollisuuksia ottaa huomioon päätöksenteossaan kansalaisten mielipiteitä. Vastauksista ja alhaisesta osallistumisaktiivisuudesta piirtyvä kuva Suomen poliittisesta järjestelmästä on hyvin pitkälle eliittidemokratiateorian ajatuksen mukainen. Kyseisen teorian ääriversiossa kansalaisten merkitys demokratiassa kaventuu johtajien valintaan. Muuhun heitä ei tarvita. Tai ehkä sittenkin, he saavat myös legitimoida, oikeuttaa tuellaan vallitsevan järjestelmän. Suomalaiset tosin kannattavat osallistuvaa demokratiaa. He katsovat myös, että poliitikkojen pitäisi ottaa kansalaisten mielipiteet huomioon päätöksenteossa ja että kansalaisille pitäisi antaa enemmän mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon.

Edellä mainittu *Kansalaisena Suomessa* tutkimus vahvistaa sen yleisen päätelmän, että politiikka ja poliitikot ja erityisesti poliittiset puolueet ja puoluepolitiikka ovat etääntyneet kansasta. Suomessa tämä ”poliittinen vieraantuminen” on pidemmällä kuin muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi vain seitsemän prosenttia suomalaisista sanoo olevansa erittäin kiin-

nostunut politiikasta ja ainoastaan neljä prosenttia kokee olevansa erittäin lähellä jotain poliittista puoluetta. Sami Borgin (2005, 83) yleistys Suomen tilasta on, että poliittista osallistumista, poliittisia asenteita ja yhteiskunnallista kiinnittymistä koskevat pohjoismaiset vertailutulokset ovat Suomen kannalta ”kaikkea muuta kuin mairittelevia”.

Pohjoismainen vertailu vahvistaa myös sen tutkimustuloksen että ”neljän pohjoismaan kansalaiset jakautuvat kiinnittymisryhmiin merkittävästi toisistaan poikkeavalla tavalla”. Suomessa aktiivisin osallistujaryhmä ja ’politiikan kriittiset seuraajat’ ryhmä ovat pienempiä kuin muissa Pohjoismaissa. (Borg 2005, 80.)

Eri tutkimusten valossa on selvää, että vaikutusmahdollisuudet eivät jakaudu tasan poliittisessa elämässä. Esimerkiksi sosiaalisella asemalla, koulutuksella ja iällä on merkitystä. Sukupolvierot ovat olemassa. Eroja on varmasti myös mahdollisuuksissa. Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä ei ole yhtäläisesti aikaa ja voimia poliittiseen toimintaan ja politiikan seuraamiseen. On myös niin, että ne joiden pitäisi asemaansa parantaakseen olla poliittisesti aktiivisimpia, voivat olla sitä sosiaalisten edellytysten puuttumisen vuoksi kaikkein vähiten.

Kun siirrytään politiikan arvioinnista ja osallistumismahdollisuuksista kysymykseen eri asemissa olevien kansalaisten tarpeiden ja etujen ajamisesta, rakenteelliset tekijät ja poliittiseen järjestelmään liittyvät edellytykset ja esteet tulevat keskeisiksi ongelmiksi. Jatkotutkimuksissa olisikin oleellista seurata yksityiskohtaisesti eri väestöryhmien tarpeiden ja etujen toteutumista poliittisissa prosesseissa. Tämä edellyttäisi laaja monitieteistä ja monimetodista projektia. Teoreettisena lähtökohtana voisi olla yhteiskunnallisten ja poliittisten rakenteiden ja toiminnan ja toimintamahdollisuuksien moninainen suhde, rakenteen ja toiminnan dialektiikka.

Lähteet

Painetut lähteet:

Ahtiainen, Lasse (2003) *Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa vuonna 2001*. Työpoliittinen tutkimus 246. Helsinki: Työministeriö.

Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (1999) *Post-patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Albrow, Martin (1997) *The Global Age. State and Society Beyond Modernity*. Stanford, California: Stanford University Press.

Anderson, Benedict (1983) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London & New York: Verso.

Anttila, Jorma (1993) Käsitykset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus, teoksessa Teppo Korhonen (toim.) *Mitä on suomalaisuus*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura, s.108-134.

Beck, Ulrich and Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization. Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London: Sage Publications.

Borg, Sami (2005) *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:3. Helsinki: Oikeusministeriö.

Ganivet, Angel (1998) [1896-97] *Suomalaiskirjeitä*. Juva: WSOY.

Gordon, Tuula (2002) Kansallisuuden sukupuolittuneet tilat, teoksessa Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, s. 37-55.

Gordon, Tuula, Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti (2002) Johdanto, teoksessa Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, s.10-16.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hansen, Lene & Wæver, Ole (2002) *European Integration and National Identity. The Challenge of the Nordic States*. London & New York: Routledge.

Held, David & McGrew, Anthony (2005) *Globalisaatio – puolesta ja vastaan*. Tampere: Vastapaino.

Herrmann, Richard K., Risse, Thomas & Brewer, Marilyn B. (eds.) *Transnational Identities. Becoming European in the EU*. Oxford & New York: Rowman & Littlefield Publishers.

Hobsbawm, Eric (1990) *Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myths and Reality*. Melksham: Cambridge University Press.

Hobsbawm, Eric (1999) *Äärimmäisyyksien aika. Lyhyt 1900-luku, 1914-1991*. Tampere: Vastapaino.

Inglehart, Ronald (1997) *Modernization and Postmodernization. Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Isin, Engin F. & Wood, Patricia (1999) *Citizenship and Identity*. London: Sage.

Isin, Engin F. & Turner, Bryan S. (eds.) (2002) *Handbook of Citizenship Studies*. London: Sage.

Kirkon tutkimuskeskus (2004) *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000-2003*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuosikatsaus "Rikollisuustilanne 2002". Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 200/2003.

Oinonen, Eriikka (2004) *Finnish and Spanish Families in Converging Europe*. Studies in European Societies and Politics. Tampere: Tampere University Press.

Pantzar, Mika (2000) *Tulevaisuuden koti*. Helsinki: Otava.

Mohler, Peter Ph. (1999) Testing for Equivalence and Bias, teoksessa N. Toš, P. Ph. Mohler & B. Malnar (toim.) *Modern Society and Values. A Comparative Analysis Based on ISSP Project*. Ljubljana: FSS, University of Ljubljana & ZUMA Mannheim, s. 15-39.

Nurmela, Juha, Parjo, Lea & Ylitalo, Marko (2002) *Suuri muutto tietoyhteiskuntaan? Katsauksia 2002/4*. Helsinki: Tilastokeskus.

Svallfors, Stefan (1999) National Differences in National Identities? An Introduction to the International Social Survey Program, teoksessa N. Toš, P. Ph. Mohler & B. Malnar (toim.) *Modern Society and Values. A Comparative Analysis Based on ISSP Project*. Ljubljana: FSS, University of Ljubljana & ZUMA Mannheim, s. 3-13.

Torvi, Kari & Kiljunen, Pentti (2005) *Onnellisuuden vaikea yhtälö. EVAn kansallinen arvoja asennetutkimus 2005*. Helsinki: Taloustieto.

Sähköiset lähteet:

European Social Survey (ESS), kotisivut: <http://www.europeansocialsurvey.org> (18.4.2005).

International Social Survey Programme (ISSP), kotisivut: <http://www.issp.prg/home-page.htm> (18.4.2005).

Tilastokeskus: Maaailma numeroina (2005). <http://www.stat.fi/tup/maanum/hakemisto.html> (19.3.2005).

Tilastokeskus: Suomi lukuina (2005). http://www.stat.fi/tup/suoluk/taskus_vaesto.html (19.3.2005).

Transparency International (2004) *Global Corruption Barometer 2004*. Germany: Transparency International – International Secretariat, <http://www.transparency.org> (18.4.2005).

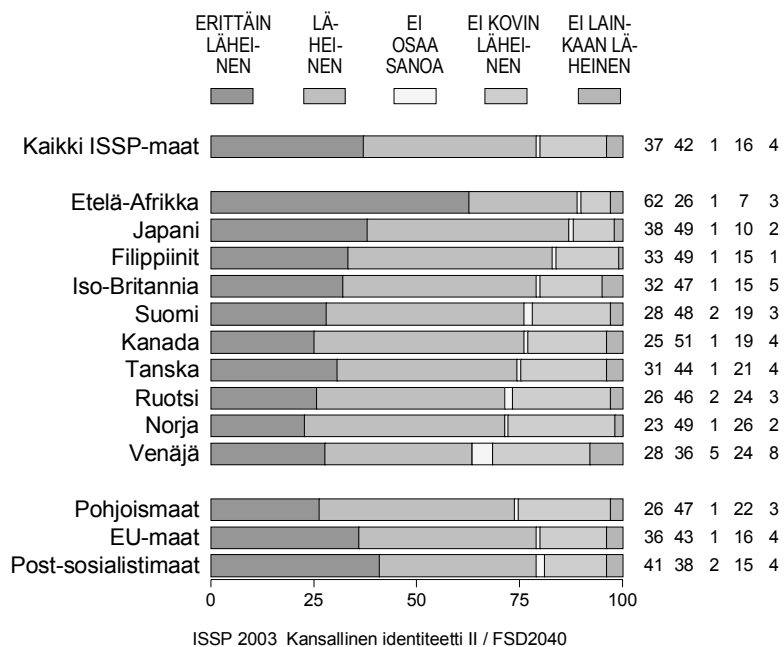
Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, kotisivut: <http://www.fsd.uta.fi> (18.4.2005).

Yleisradio – Suuret suomalaiset <http://www.yle.fi/suuretsuomalaiset/tiedotteet/index.php?id=17> (24.3.2005).

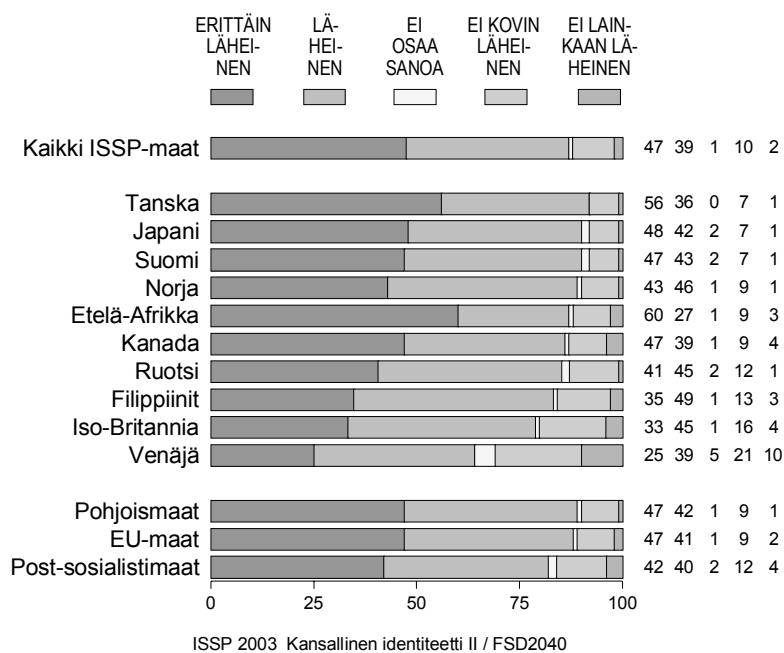
Liitteet

Liitekuviot 1-28

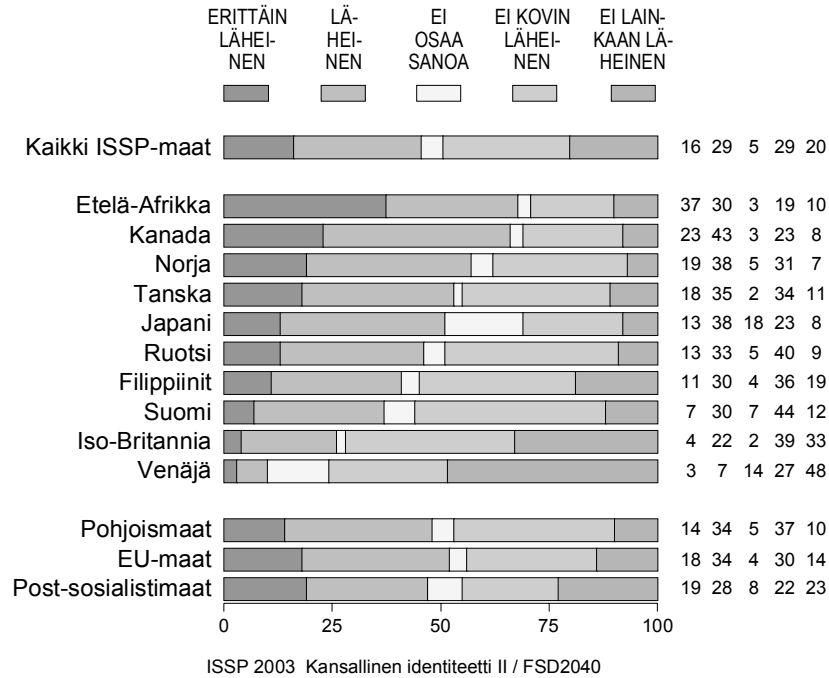
Kuvio L-1. KUINKA LÄHEISEKSI ITSELLEEN TUNTEE: ASUINKUNTANSA (%).

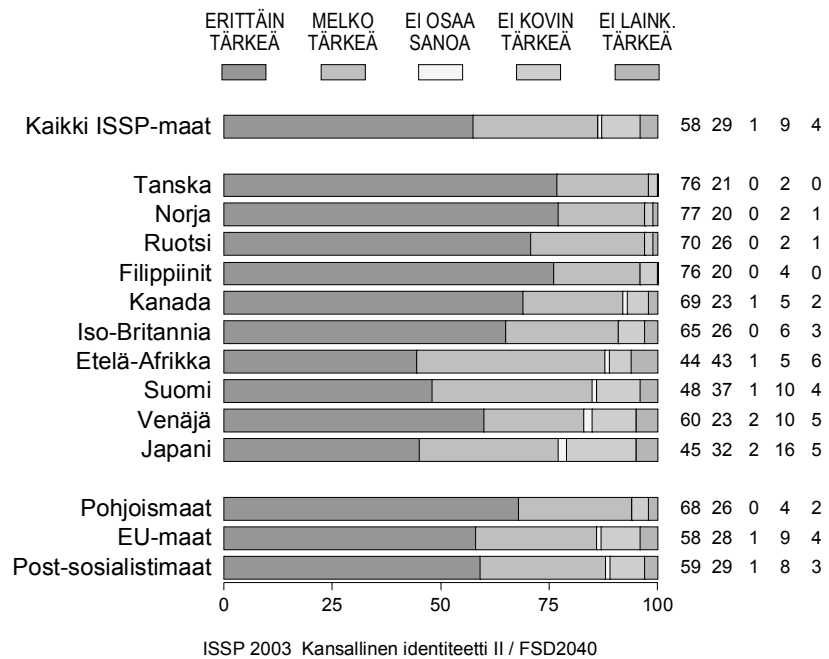
Kuvio L-2. KUINKA LÄHEISEKSI ITSELLEEN TUNTEE: *MAAN* (%).

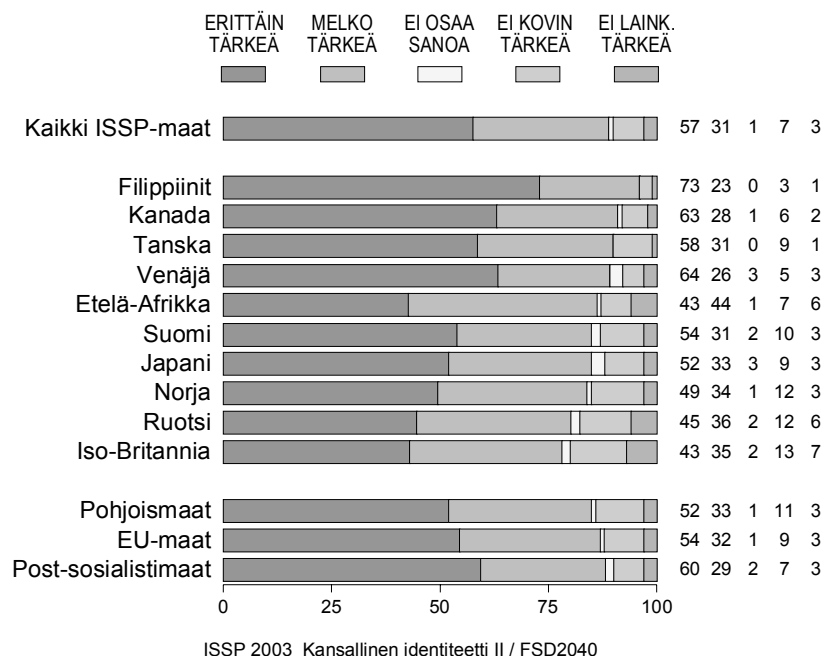
Kuvio L-3. KUINKA LÄHEISEKSI ITSELLEEN TUNTEE: *MAAN-OSAN* (%).

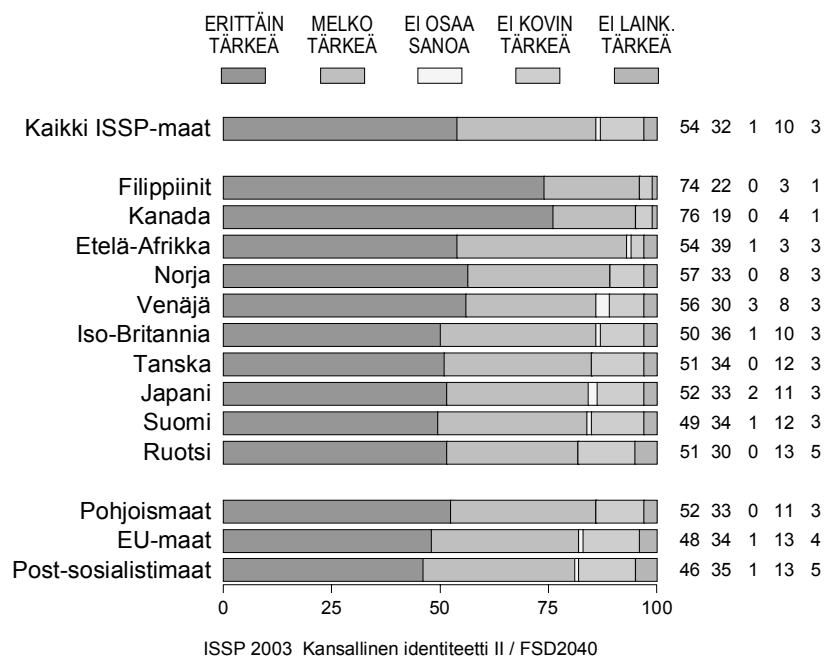
Kuvio L-4. TODELLISEN *MAA*LAISEN KRITEERIT: OSAA PUHUA MAAN KIELTÄ (%).

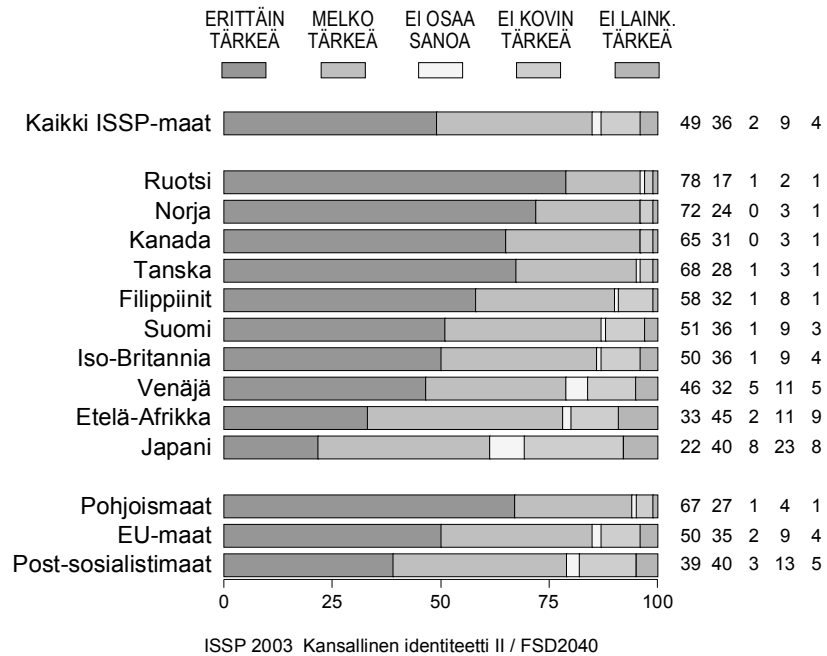
Kuvio L-5. TODELLISEN *MAA*LAISEN KRITERIT: KOKEE ITSENSÄ MAAN KANSALAISEKSI (%).

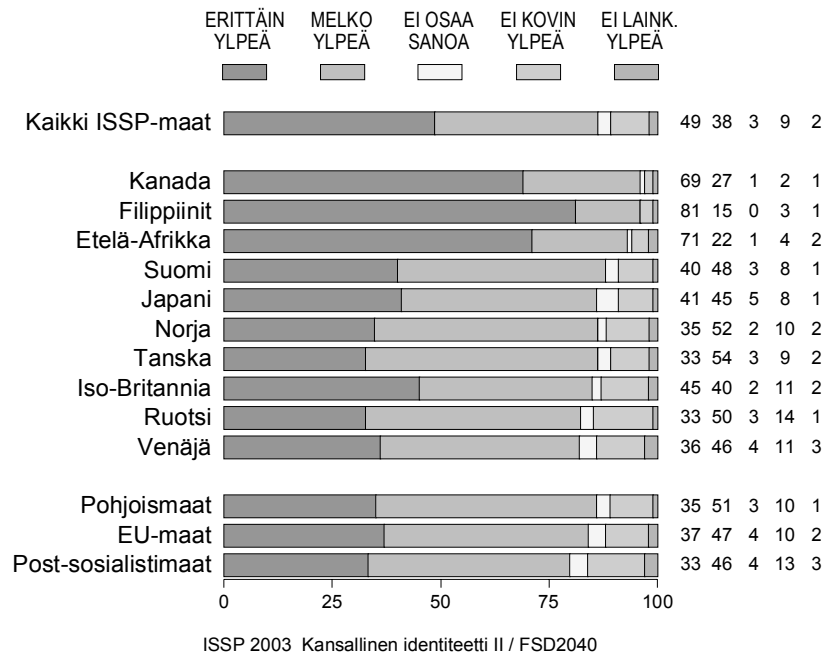
Kuvio L-6. TODELLISEN *MAA*LAISEN KRITERIT: ON MAAN KANSALAINEN (%).

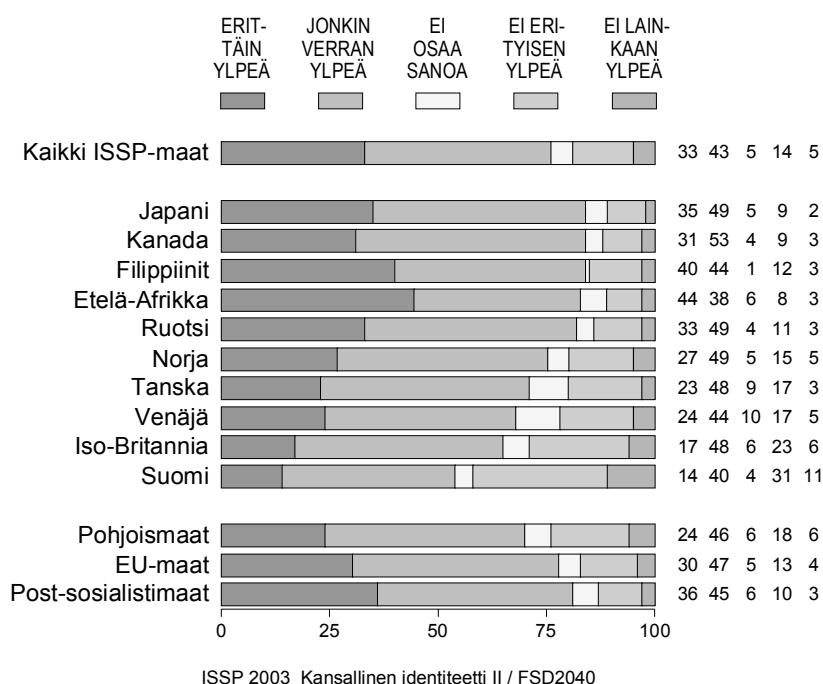
Kuvio L-7. TODELLISEN *MAA*LAISEN KRITERIT: KUNNIOITTAA MAAN POLIITTISIA INSTITUUTIOITA JA LAKEJA (%).

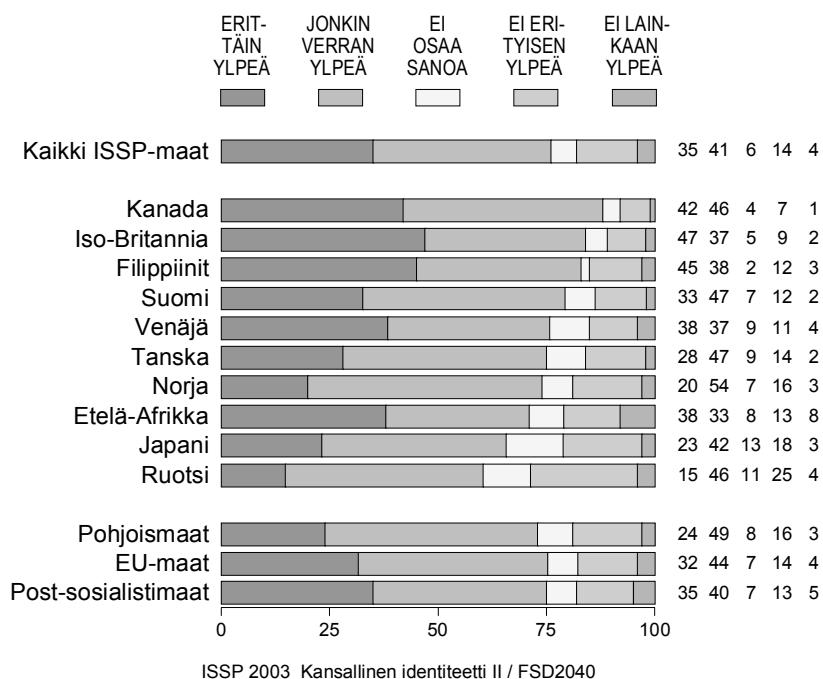
Kuvio L-8. KUINKA YLPEÄ ON SIITÄ, ETTÄ ON *MAA*LAINEN (%).

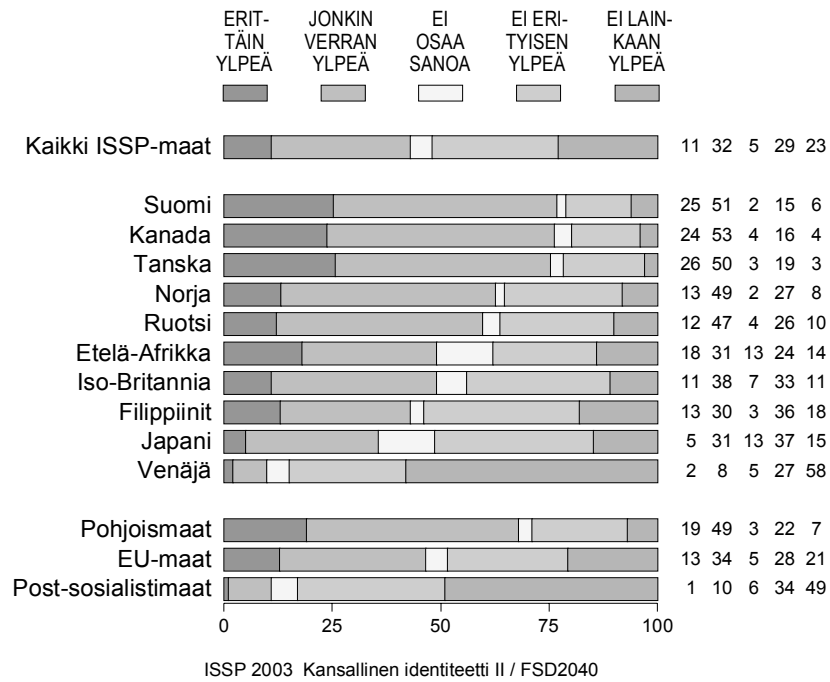
Kuvio L-9. KANSALLISET YLPEYDENAIHEET: MAAN SAAVUTUKSISTA URHEILUSSA (%).

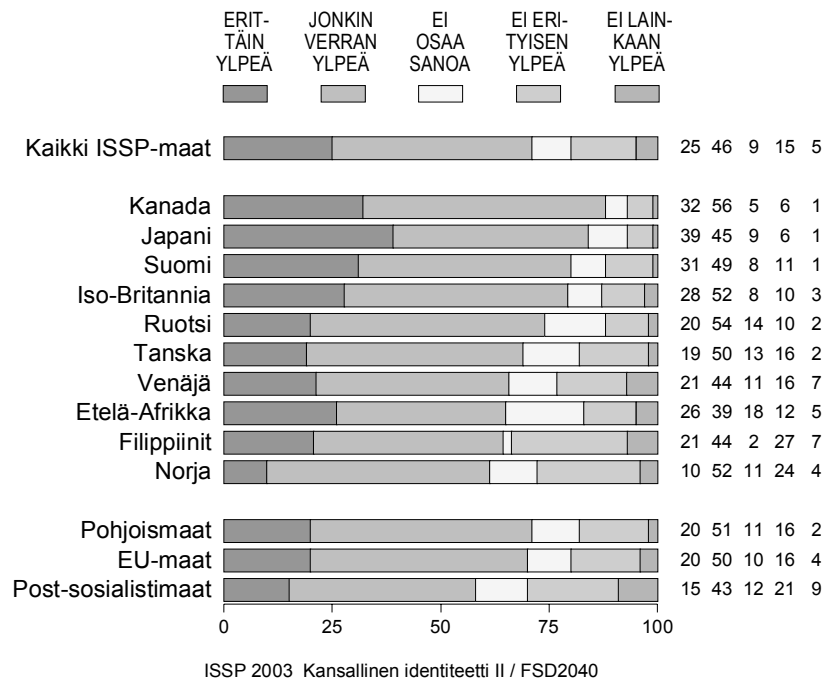
Kuvio L-10. KANSALLISET YLPEYDENAIHEET: MAAN HISTORIASTA (%).

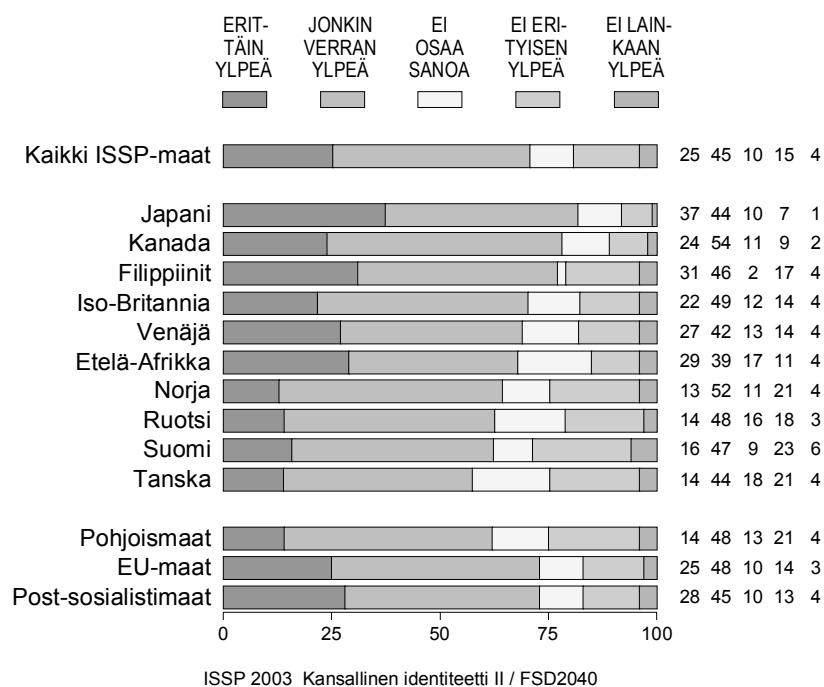
Kuvio L-11. KANSALLISET YLPEYDENAIHEET: MAAN SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄSTÄ (%).

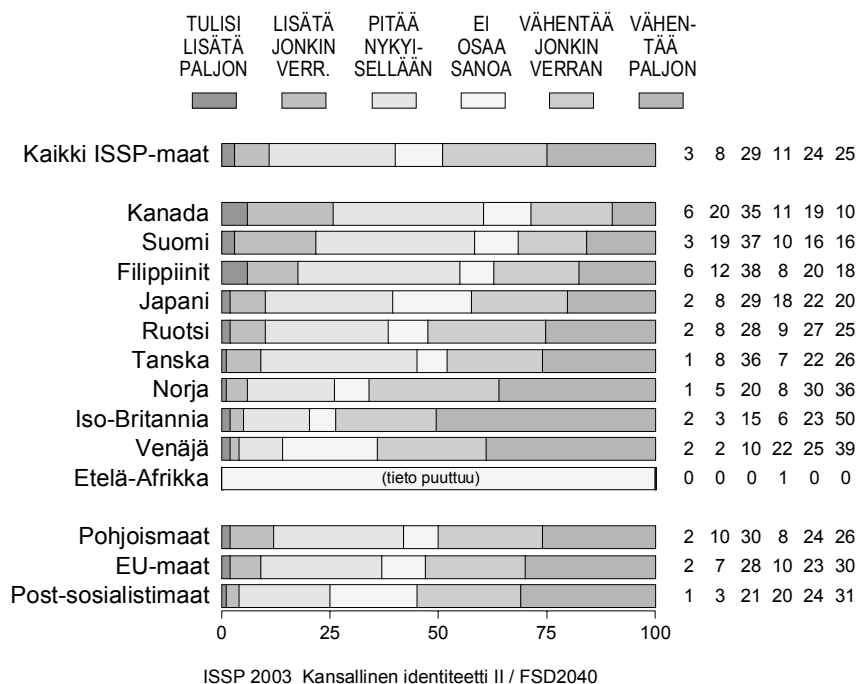
Kuvio L-12. KANSALLISET YLPEYDENAIHEET: MAAN TIETEELLIS-TEKNOLOGISISTA SAAVUTUKSISTA (%).

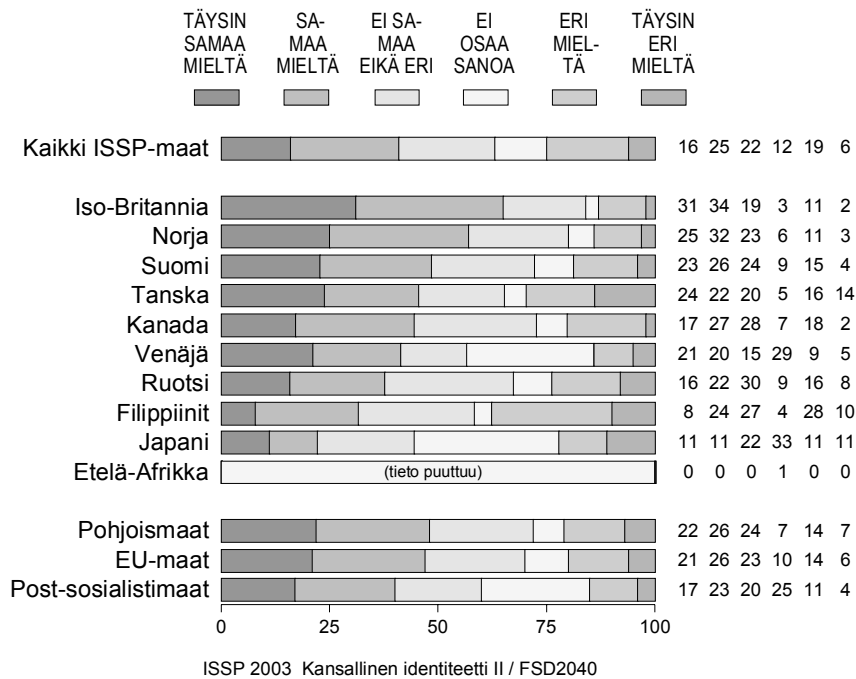
Kuvio L-13. KANSALLISET YLPEYDENAIHEET: MAAN SAAVUTUKSISTA TAITEESSA JA KIRJALLISUUDESSA (%).

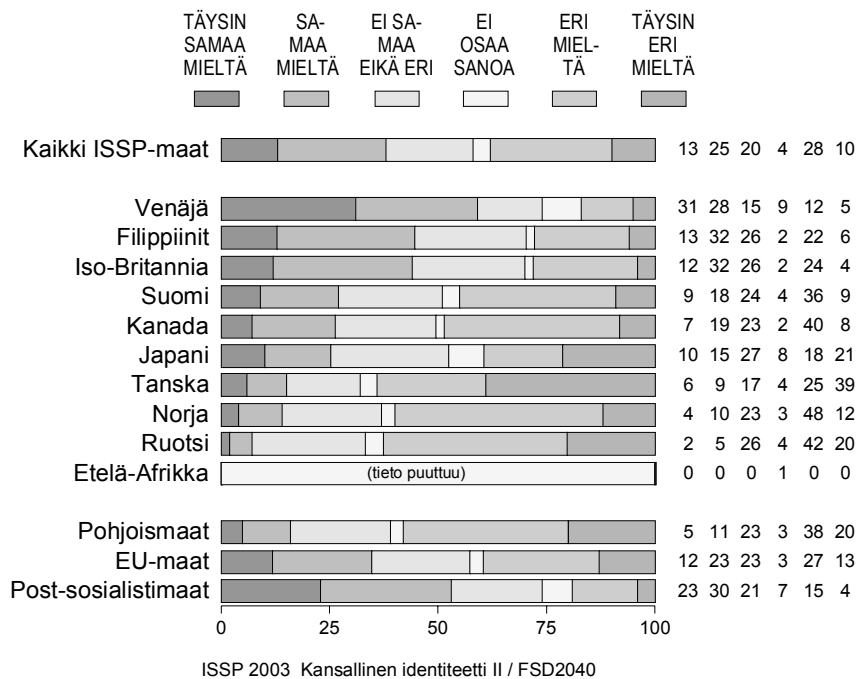
Kuvio L-14. TULISIKO MAAHANMUUTTAJIEN MÄÄRÄÄ *MAASSA* LISÄTÄ TAI VÄHENTÄÄ (%).

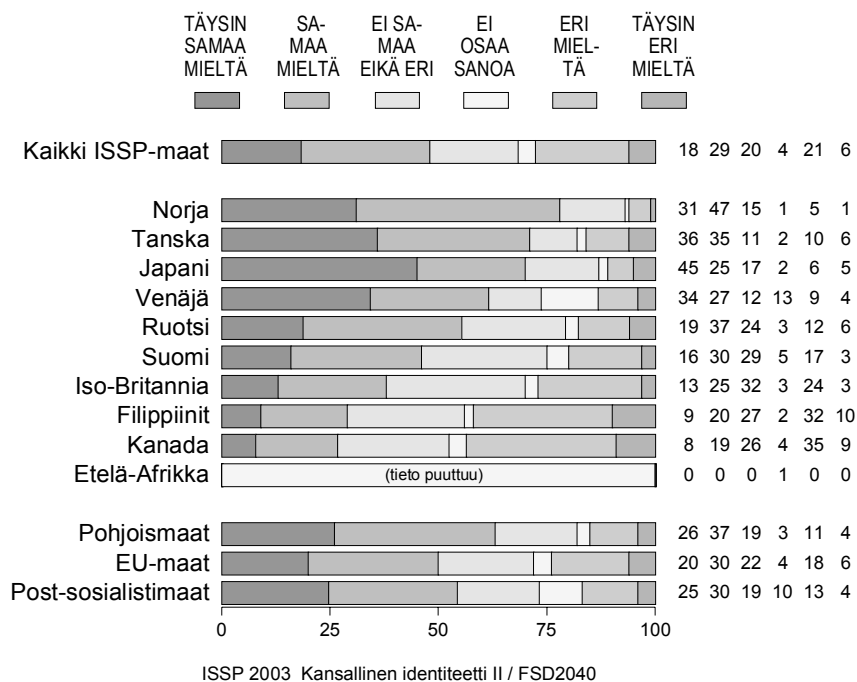
Kuvio L-15. "Valtio ja kunnat käyttävät liian paljon rahaa maahanmuuttajien avustamiseen" (%).

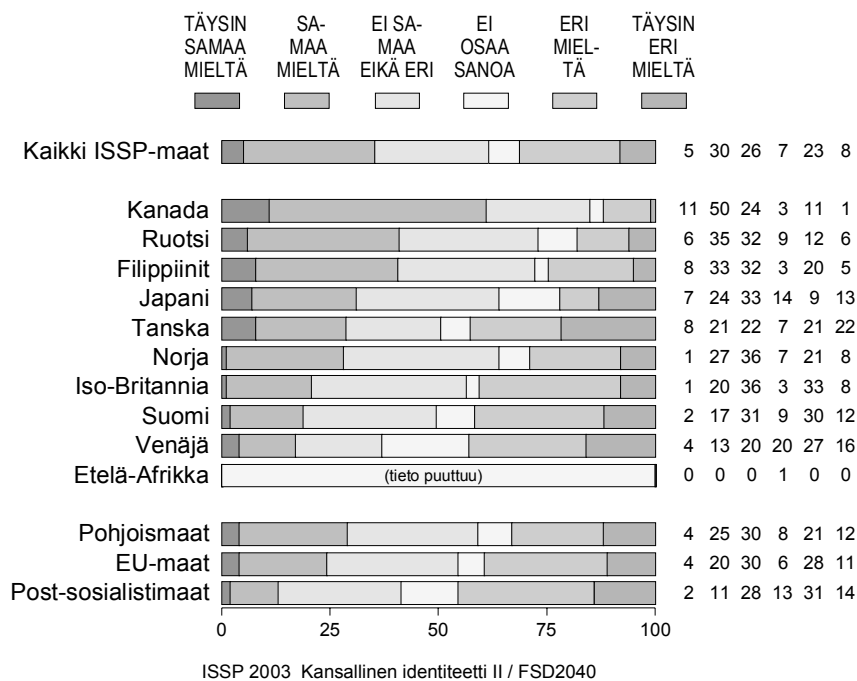
Kuvio L-16. "Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja syntyperäisiltä *maa*-laisilta" (%).

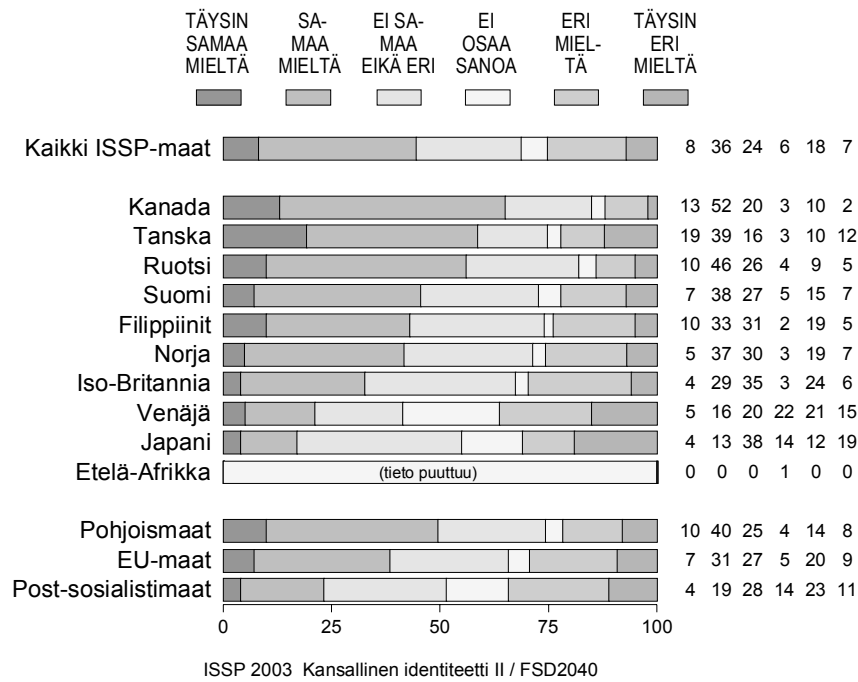
Kuvio L-17. "Maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta" (%).

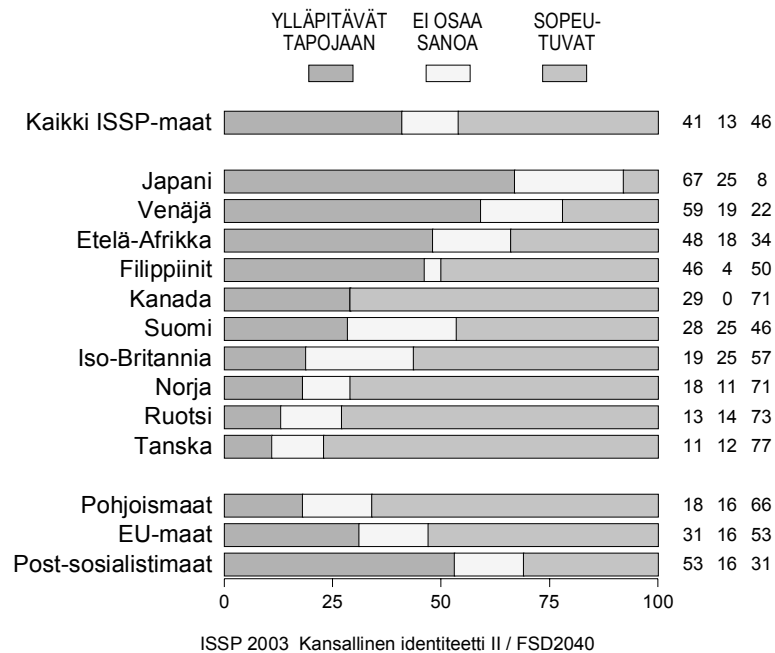
Kuvio L-18. "Maahanmuuttajista on yleensä etua *maan* taloudelle" (%).

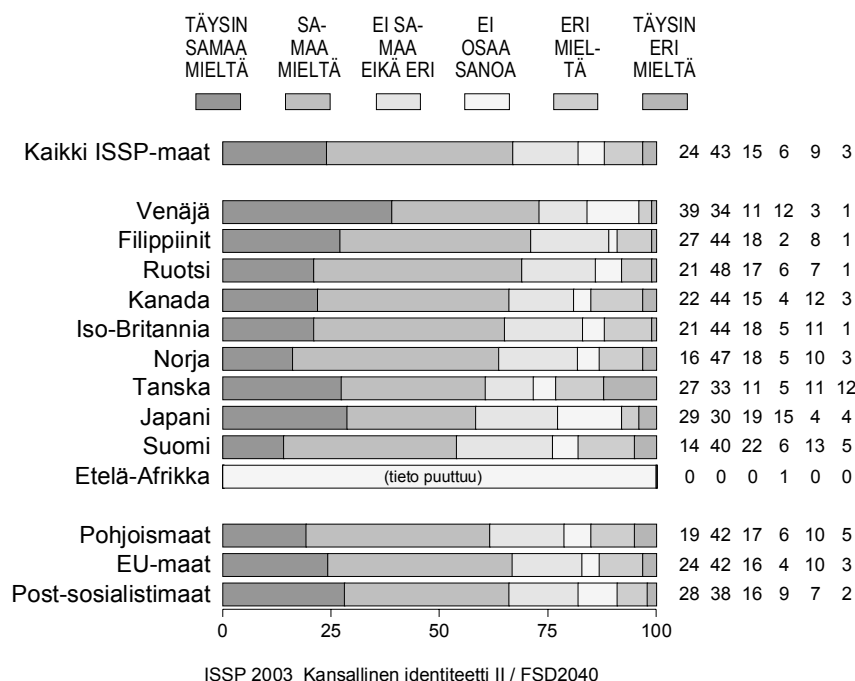
Kuvio L-19. "Maahanmuuttajat parantavat *maa*-laista yhteiskuntaa tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita" (%).

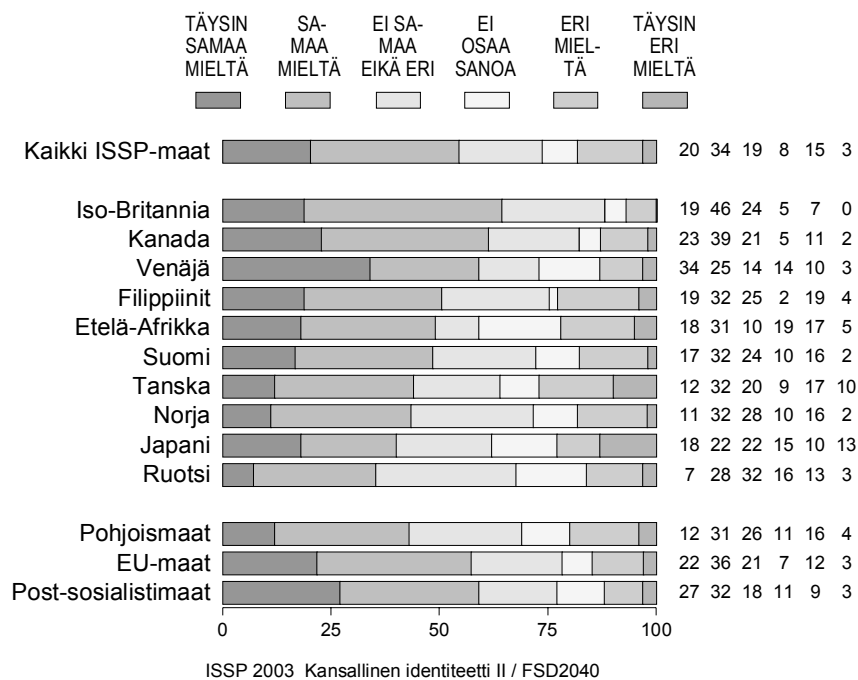
Kuvio L-20. KUMPI ON MAALLE PAREMPI, SE ETTÄ ETNISET RYHMÄT YLLÄPITÄVÄT OMIA TAPOJAAN JA PERINTEITÄÄN VAI SE, ETTÄ NE SOPEUTUVAT JA SULAUTUVAT VALTAVÄESTÖÖN (%).

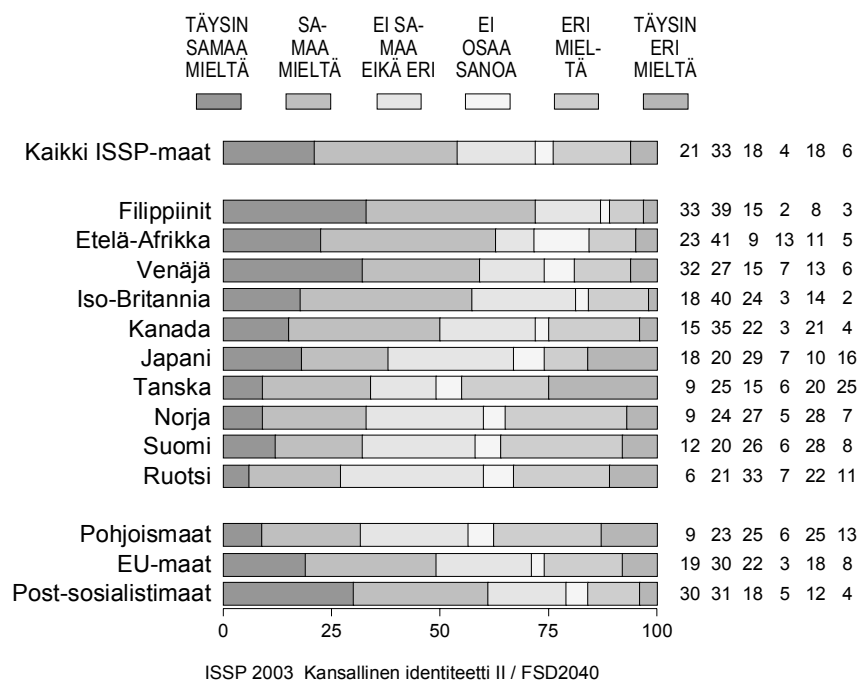
Kuvio L-21. "Joissakin ongelmissa (esim. ympäristön saastumisessa) kansainvälisillä organisaatioilla ja järjestöillä tulisi olla oikeus pakottaa haluttuihin ratkaisuihin" (%).

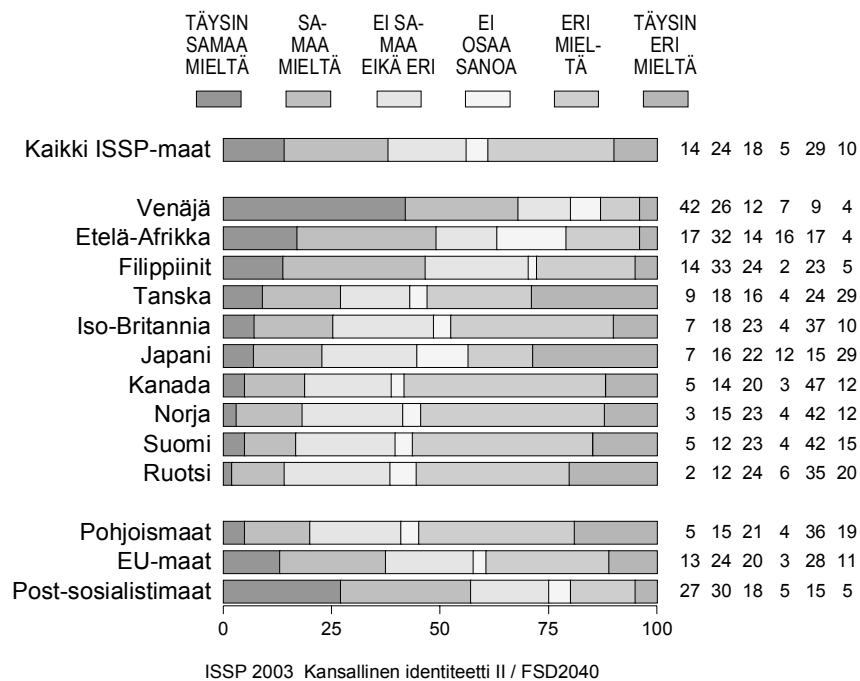
Kuvio L-22. "Suuret monikansalliset yhtiöt vahingoittavat yhä lisääntyvässä määrin paikallisten *maa*-laisten yritysten toimintaa" (%).

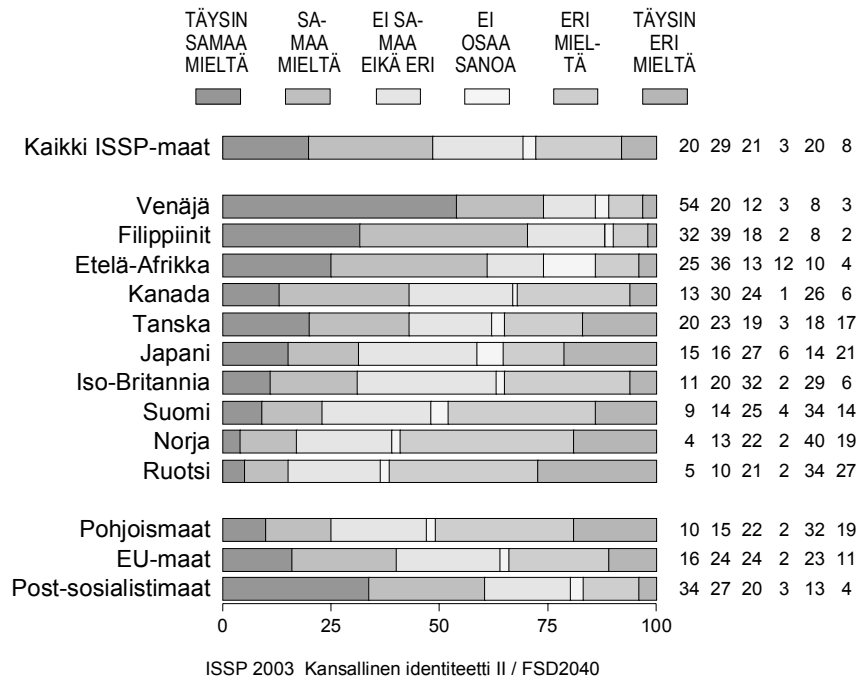
Kuvio L-23. **"**Maan* tulisi suojella talouttaan rajoittamalla ulkomaa-
laisten tuotteiden maahantuontia" (%)**.

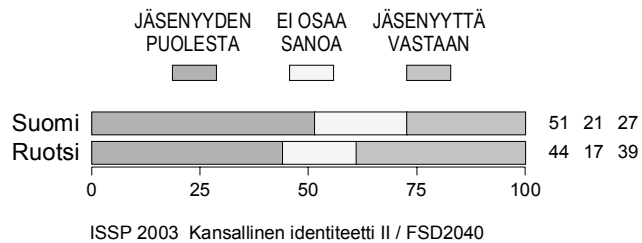
Kuvio L-24. **"Ulkomaalaisten elokuvien, musiikin ja kirjallisuuden tulva vahingoittaa kansallista ja paikallista kulttuuri-
amme" (%)**.

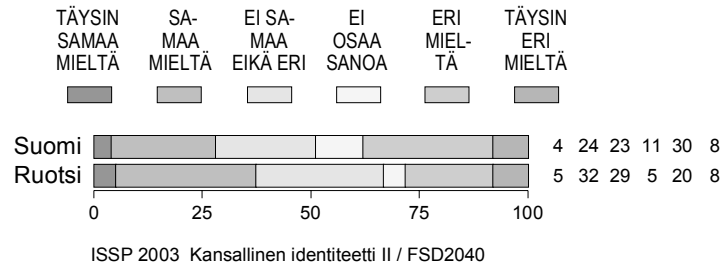
Kuvio L-25. **"*Maan* televisiossa tulisi antaa etusija *maa*-laisille elokuville ja ohjelmille" (%).**

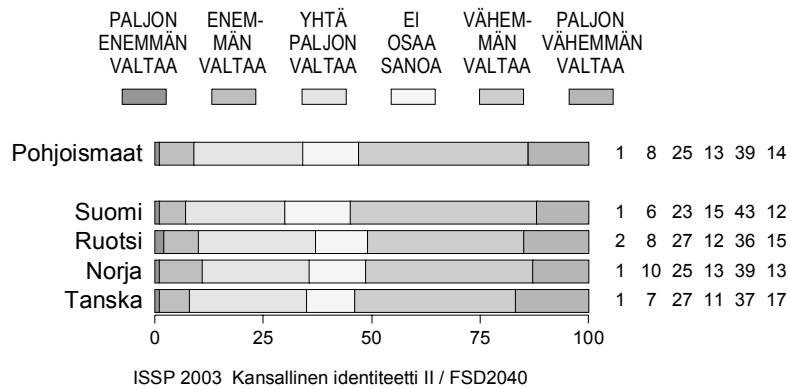
Kuvio L-26. **JOS *MAASSA* JÄRJESTETTÄISIIN NYT KANSAN-ÄÄNESTYS SIITÄ, TULISIKO *MAAN* PYSYÄ EU-ROOPAN UNIONIN JÄSENEENÄ VAI EROTA SIITÄ, ÄÄNESTÄISIKÖ JÄSENYYDEN PUOLESTA VAI VASTAAN (%).**

Kuvio L-27. **"*Maan* tulee noudattaa Euroopan unionin päätöksiä, vaikka olisikin niistä eri mieltä" (%)**.

Kuvio L-28. **PITÄISIKÖ EUROOPAN UNIONILLA OLLA ENEMMÄN VAI VÄHEMMÄN VALTAA KUIN JÄSENMAIDEN KANSALLISILLA HALLITUKSILLA (%)**.

Suomi ja suomalaisuus

Arvoisa vastaajataja!

Suomi ja suomalaisuus muuttuvat ajan myötä. Kansainvälinen vuorovaikutus nostaa esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä, joista jokaisella on omat mielipiteensä. Suomi on mukana yli 30 maassa tehtävässä kyselyssä, jossa selvitetään mm. suhtautumista omaan maahan ja maahanmuuttajiin.

Kattavan kuvan saamiseksi tutkimukseen on poimittu Tilastokeskuksen Suomen väestöstä koskevasta tietokannasta satunnaisesti 2 500 henkilön otos 15 – 74-vuotiaista suomalaisista. Te olette yksi näistä satunnaisesti valituista henkilöistä.

Suomen osalta tietojen keruusta vastaa Tilastokeskus. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Ennen aineiston luovuttamista tutkijoille ja kansainväliselle tietoaristolle, siitä postetaan kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamisen mahdollistavat tiedot. Tulokset julkaistaan tutkimusraportteina ja tilastotaulukkoina.

Pyydämme Teitä täyttämään kyselylomakkeen ja palauttamaan sen Tilasto-keskukseseen ohjeissa kirjekurossa 8.10.2003 mennessä. Palautuskuponin postimaksu on jo maksettu. Vastauksenne on tärkeää, sillä kyselyyn valittua ei voi korvata toisella henkilöllä.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa Tilastokeskuksessa tutkija Markku Nieminen
puh. (09) 1734 2519 tai sähköposti: markku.nieminen@tilastokeskus.fi sekä
tutkimussihteeri Riina Nyberg puh. (09) 1734 2480.

Yhteistvöstä etukäteen kiittäen

Tilastokeskus

Jussi Simpura
Jussi Simpura
tilastojohtaja

Lomakkeen täyttöohjeet

Rengastakaa jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystänne parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero. Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan.

Esimerkki 1. Tässä rengastetaan iokin annetuista vaihtoehdoista:

Asutteko...

- 1 suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa
- 2 suuren tai suurehkon kaupungin esikaupunkialueella
tai lähiössä
- 3 muussa kaupungissa
- 4 maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa
- 5 maaseudun haja-asutusalueella?

Esimerkki 2. Monissa kysymyksissä on useampia osioita (a,b,c jne). Vastatkaa jokaiseen niistä. Valitkaa kussakin kysymyksessä tai kysymyksen osassa ainastaan yksi vaihtoehto.

Missä määrin olette samaa taj eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) On mahdollista tulla täysin suomalaisiksi, jos ei omaksu suomalaisia tapoja ja perinteitä.	1	2	3	4	5	9
b) Valtion ja kuntien tulee auttaa etnisiä vähemmistöjä säilyttämään oma kulttuurinsa ja perinteensä.	1	2	3	4	5	9

Palauttakaa lomake oheisessa palautuskuoressa Tilastokeskukseen.

Aluksi Teitä ja kotitalouttanne ja jos olette avo- tai avioliitossa, puolisoanne koskevia taustakysymyksiä:
Rengastakaa sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero tai kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan.

1. Sukupuolenne?

Mies 1
Nainen 2

2. Syntymävuotenne?

19 _____

3. Oletteko tällä hetkellä...

Rengastakaa vain yksi vaihtoehto.

naimaton 1 eronnut 5
avioliitossa 2 leski 6
avioliitossa 3 muu 7
asumuserossa 4

4. Asutteko nykyisin yhdessä puolison tai vakituksen elämänkumppanin kanssa?

Kyllä 1 Jos kyllä → 4b. Olen asunut hänen kanssaan vuodesta _____
Ei 2

5. Kuinka monta henkilöä kotitaloudessanne asuu? Yhteensä: _____ henkilöä

6. Heistä on 18-vuotiaita tai sitä vanhempia aikuisia _____ henkilöä

7. Heistä on 7-17-vuotiaita lapsia tai nuoria _____ henkilöä

8. Heistä on 6-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia _____ henkilöä

9. Kotitaloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten syntymävuodet: _____

10. Koulutuksenne ja

jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, puolisoenne koulutus?

Rengastakaa vain yksi vaihtoehto molemmilla numerosarakkeilla

	Itse	Puoliso
Vielä koulussa (peruskoulu, lukio, ammattikoulu tai -kurssi, opisto)	1	1
Kansakoulu	2	2
Peruskoulu	3	3
Ammattikoulu tai -kurssi	4	4
Lukio tai ylioppilas	5	5
Opistotason ammatillinen koulutus	6	6
Ammattikorkeakoulu	7	7
Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto	8	8
Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto	9	9

11. Kuinka monta vuotta olette käynyt koulua tai opiskellut kaiken kaikkiaan (mukaan lukien mahdolliset yliopisto-opinnot ja pois lukien työharjoittelu)?

_____ vuotta ☐ Opiskelen vielä peruskoulussa, lukiossa tai alemman asteen ammattitutkintoa
_____ vuotta ☐ Opiskelen vielä ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa

12. Mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii Teidän elämäntilanteeseenne ja

jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, puolisoenne elämäntilanteeseen?

Rengastakaa sopivn vaihtoehto.

	Itse	Puoliso
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)	1	1
Puolipäivätyössä (15- 34 tuntia viikossa)	2	2
Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	3	3
Avustava perheenjäsen perheyrytyksessä	4	4
Työtön	5	5
Opiskelija tai koululainen	6	6
Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	7	7
Eläkkeellä muusta syystä	8	8
Hoitaa kotitaloutta	9	9
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	10	10
Vanhenpaimlomalla	11	11

13. Mikä on Teidän nykyinen tai viimeisin ammattinne tai ammatti, jota opiskelette parhaillaan?

Jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, niin mikä on puolisoenne nykyinen tai viimeisin ammatti tai ammatti, jota puolisoenne opiskelee parhaillaan?

Kirjoittakaa ammatti mahdollisimman tarkasti.

Itse

Puoliso

14. Missä elinkeinossa tai millä toimialalla työskentelette tai viimeksi työskenteilitte?

Jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, niin missä elinkeinossa tai millä toimialalla puolisoenne työskentelee tai viimeksi työskenteli?

Rengastakaa sopiva toimiala.

	Itse	Puoliso
Maa- , metsä-, riista- tai kalatalous	1	1
Mineraalien kaivu	2	2
Teollisuus	3	3
Sähkö-, kaasu- tai veshuolto	4	4
Rakentaminen	5	5
Vähintäis- ja tukkukauppa tai korjaamotointiminta	6	6
Majoitus- tai ravitsemistointiminta	7	7
Kuljetus, varastointi tai tietoliikenne	8	8
Rahoitus- tai vakuutustointiminta	9	9
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut tai liike-elämän ja yritysten palvelut ..	10	10
Julkisen hallinto, maanpuolustus tai pakollinen sosiaalivakuutus	11	11
Koulutus	12	12
Terveydenhuolto- tai sosiaalipalvelut	13	13
Muut yhteiskunnalliset tai henkilökohtaiset palvelut	14	14
Yksityiset kotitaloudet	15	15
Kansainväliset järjestöt tai ulkomaiset edustustot	16	16
Joku muu	17	17

Sauraava kysymys koskee vain työssä olevia. Muut siirtyvät kysymykseen numero 16.

15. Mikä on säännöllinen viikoittainen työaika keskimäärin? _____ tuntia

16. Mikä on puolisonne säännöllinen viikoittainen työaika keskimäärin?
(Vastakaa vain silloin, jos puoliso käy ansiotyössä.) _____ tuntia

17. Mikä on ammattiasemanne? (Tai viimeisin ammattiasema, jos ette ole työssä.)
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Palkansaaja 1
Maatalousyrittäjä 2 → 17b. Jos työntekijöitä,
Muu yrittäjä 3 → niin kuinka monta? _____ työntekijää

18. Onko Teillä nykyisessä työssänne alaisia (tai työntekijöitä), siis sellaisia, jotka ovat vastuussa työstään suoraan teille? (Jos ette ole työssä, vastakaa viimeisimmän työnne mukaan.)

- Kyllä 1
Ei 2
En osaa sanoa 9

19. Onko työnantajanne valtio, kunta, valtionyritys vai yksityinen?

Jos olette tällä hetkellä avo- tai avoilitossa, niin onko puolisonne työnantaja valtio, kunta, valtionyritys vai yksityinen?

(Jos ette ole työssä tai puolisonne ei ole työssä, vastakaa viimeisimmän työsuhteen mukaan.)

- | | Oma
työnantaja | Puolison
työnantaja |
|----------------------------------|-------------------|------------------------|
| Valtio..... | 1 | 1 |
| Kunta tai kuntainliitto | 2 | 2 |
| Julkinen yritys | 3 | 3 |
| Yksityinen (tai oma) yritys..... | 4 | 4 |
| Muu työnantaja | 5 | 5 |
| En osaa sanoa..... | 9 | 9 |

20. Oletteko jonkin ammattiliiton jäsen?

- Olen tällä hetkellä jäsen 1
Olen ollut jäsen, en ole enää 2
En ole koskaan ollut jäsen..... 3

21. Kävitteko äänestämässä viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa vuonna 2003?

Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Kyllä 1
En 2
Minulla ei ollut äänioikeutta 3

22. Jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt, niin minkä puolueen tai muun ryhmitymän ehdokasta äänestäisitte?

Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Suomen sosialidemokraattinen puolue (SDP) ... 1
Suomen keskusta (Kesk) 2
Kansallinen kokoomus (Kok) 3
Vasemmistoliitto (Vas) 4
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP) 5
Vihreä liitto (Vihr) 6
Kristillisdemokraatit 7
Perussuomalaiset (PS) 8
Remonttiryhmä (Rem) 9
Jokin muu puolue tai ryhmitymä 10
En äänestäisi 11
En osaa sanoa 12
En halua sanoa 13

23. Kuuluteko johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön?

Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Evankelis-luterilaiseen kirkkoon 1
Ortodoksiseseen kirkkoon 2
Muhun kristilliseen kirkkoon tai yhteisöön 3
Muhun uskonnolliseen yhteisöön 4
En kuulu kirkkoon tai muuhun uskonnol-
liseen yhteisöön 5

24. Kuinka usein osallistutte jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin tai hengellisiin tilaisuuksiin?

Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Useamman kerran viikossa 1
Kerran viikossa 2
Kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa 3
Kerran kuukaudessa 4
Useamman kerran vuodessa 5
Kerran vuodessa 6
Harvemmin 7
En koskaan 8
En halua sanoa 9
En tiedä 10

25. Kuinka suuret ovat keskimäärin kotitaloutenne yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (= bruttotulot) mukaan laskien veronalaiset sosiaalietuudet?

_____ euroa kuukaudessa

26. Kuinka suuret ovat keskimääräiset omat kuukausitulonne veroja vähentämättä (= bruttotulot)?

_____ euroa kuukaudessa

27. Yhteiskunnassamme on erilaisia luokkia. Toiset yhteiskuntaluokat ovat ylempiä ja toiset alempia. Mihin sijoittaisitte itseenne seuraavalla yhteiskunnallista asemaanne kuvaavalla asteikolla, jossa 10 kuvaa sijoittumista ylämpään ja 1 sijoittumista alimpaan luokkaan?
(ympyröikää ainoastaan yksi numero)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Alin luokka									Ylin luokka

28. Asutko...

- suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa..... 1
- suuren tai suurehkon kaupungin esikaupunkialueella tai lähiossa..... 2
- muussa kaupungissa..... 3
- maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa..... 4
- maaseudun haja-asutusalueella?..... 5

Seuraavaksi kysymyksiä kansallista identiteettiä koskien.

29. Kuulomme kaikki erilaisiin ryhmiin. Itsemme kannalta toiset ryhmät ovat meille tärkeämpiä kuin toiset. Mikä alla olevista ryhmistä kuvaa parhaiten sitä kuka Te olette?
(rangaistakaa kustiakin kolmesta sarakkeesta vain yksi vaihtoehto)

	Tärkein	Toiseksi tärkein	Kolmanneksi tärkein
Tämänhetkinen tai entinen ammatti (tai kotiäitiys)	1	2	3
Rotu/etninen tausta	1	2	3
Sukupuoli	1	2	3
Ikäryhmä	1	2	3
Uskonto	1	2	3
Kannattamanne poliittinen puolue, ryhmä tai yhteiskunnallinen liike	1	2	3
Kansalaisuus	1	2	3
Perheasema tai siviilisääty	1	2	3
Yhteiskuntaluokka	1	2	3
Asuinalue	1	2	3

30. Kuinka läheiseksi itsellenne tunnette...?

	Erittäin läheinen	Läheinen	Ei kovin läheinen	Ei lainkaan läheinen	En osaa sanoa
a) asuinkuntanne	1	2	3	4	9
b) asuinmaakuntanne	1	2	3	4	9
c) Suomen	1	2	3	4	9
d) Euroopan	1	2	3	4	9

31. Joidenkin mielestä seuraavat asiat ovat tärkeitä, jotta henkilöä voidaan todella pitää suomalaisena. Toisten mielestä nämä asiat eivät ole lainkaan tärkeitä. Kuinka tärkeänä Te pidätte tässä suhteessa, että...?

	Erittäin tärkeä	Melko tärkeä	Ei kovin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	En osaa sanoa
a) on syntyperäinen suomalainen	1	2	3	4	9
b) on Suomen kansalainen	1	2	3	4	9
c) on asunut Suomessa suurimman osan elämästään	1	2	3	4	9
d) osaa puhua suomea/ruotsia	1	2	3	4	9
e) kuuluu luterilaiseen kirkkoon	1	2	3	4	9
f) kunnioittaa Suomen poliittisia instituutioita ja lakeja	1	2	3	4	9
g) kokee itsensä suomalaiseksi	1	2	3	4	9
h) sukujuuret ovat suomalaiset	1	2	3	4	9

32. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Olen mieluummin Suomen kuin minkään muun maan kansalainen	1	2	3	4	5	9
b) Nykyään eräät asiat Suomessa saavat minut häpeämään Suomea	1	2	3	4	5	9
c) Maailma olisi parempi paikka asua, jos muiden maiden ihmiset olisivat enemmän suomalaisten kaltaisia	1	2	3	4	5	9
d) Suomi on yleisesti ottaen parempi maa kuin useimmat muut maat	1	2	3	4	5	9
e) Oman maan puolella pitää olla silloinkin, kun se on väärässä	1	2	3	4	5	9
f) Kun maani menestyy urheilussa kansainvälisesti, olen yipeä suomalaisuudestani	1	2	3	4	5	9
g) Haluaisin usein olla yipeämpi suomalaisuudestani kuin voin olla	1	2	3	4	5	9

33. Kuinka yipeä olette Suomesta seuraavissa asioissa?

	Erittäin yipeä	Jonkin verran yipeä	En erityisen yipeä	En lainkaan yipeä	En osaa sanoa
a) Siitä, miten demokratia toimii	1	2	3	4	9
b) Sen kansainvälisestä poliittisesta vaikutusvallasta	1	2	3	4	9
c) Suomen taloudellisista saavutuksista	1	2	3	4	9
d) Sen sosiaaliturvajärjestelmästä	1	2	3	4	9
e) Sen tieteellis-teknologisista saavutuksista	1	2	3	4	9
f) Sen saavutuksista urheilussa	1	2	3	4	9
g) Sen saavutuksista taiteesta ja kirjallisuudessa	1	2	3	4	9
h) Suomen armeijasta	1	2	3	4	9
i) Sen historiasta	1	2	3	4	9
j) Kaikkien ryhmien oikeudenmukaisesta ja tasa-arvoisesta kohtelusta yhteiskunnassa	1	2	3	4	9

34. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Suomen tulisi suojella talouttaan rajoittamalla ulkomaalaisten tuotteiden maahantuontia.	1	2	3	4	5	9
b) Joissakin ongelmissa (esim. ympäristön saastumisessa) kansainvälisillä organisaatioilla ja järjestöillä tulisi olla oikeus pakottaa haluttuihin ratkaisuihin.	1	2	3	4	5	9
c) Suomen tulee pitää huoli omista eduistaan, vaikka se johtaisi ristiriitoin muiden maiden kanssa.	1	2	3	4	5	9
d) Ulkomaalaisille ei tulisi sallia maan osto-oikeutta Suomessa.	1	2	3	4	5	9
e) Suomen televisiossa tulisi antaa etusija suomalaisille elokuville ja ohjelmille.	1	2	3	4	5	9

35. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Suuret monikansalliset yhtiöt vahingoittavat yhä lisääntyvässä määrin paikallisten suomalaisten yritysten toimintaa.	1	2	3	4	5	9
b) Vapaakauppa tuo entistä parempia tuotteita Suomeen.	1	2	3	4	5	9
c) Suomen tulisi yleensä noudattaa sellaisten kansainvälisten organisaatioiden ja järjestöjen tekemiä päätöksiä, joissa se on jäsenenä, vaikka maan hallitus olisikin eri mieltä tehdyistä päätöksistä.	1	2	3	4	5	9
d) Kansainväliset organisaatiot ja järjestöt vievät liikaa valtaa Suomelta.	1	2	3	4	5	9
e) Ulkomaalaisten elokuvien, musiikin ja kirjallisuuden tulva vahingoittaa kansallista ja paikallista kulttuuriamme.	1	2	3	4	5	9
f) Internetin etuna on, että se mahdollistaa tiedonsaannin yhä laajemmalle joukolle ihmisiä ympäri maailmaa.	1	2	3	4	5	9

36. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) On mahdollonta tulla täysin suomalaiseksi, jos ei omaksu suomalaisia tapoja ja perinteitä.	1	2	3	4	5	9
b) Vallion ja kuntien tulee auttaa etnisiä vähemmistöjä säilyttämään oma kulttuurinsa ja perinteensä.	1	2	3	4	5	9

37. Jotkut pitävät maalle parempana, että erilaiset rodulliset ja etniset ryhmät ylläpitävät omia erityisiä tapojaan ja perinteitään. Toiset taas näkevät parempana, että nämä ryhmät sopeutuvat ja sulautuvat valtaväestöön. Mikä näistä näkemyksistä on lähempänä omaanne?

Yhteiskunnalle on parempi, jos ryhmät ylläpitävät omia tapojaan ja perinteitään.	1
On parempi, jos ryhmät sopeutuvat ja sulautuvat valtaväestöön.	2
En osaa sanoa.	9

38. Suomessa asuvista maahanmuuttajista ollaan montaa mieltä. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta.	1	2	3	4	5	9
b) Maahanmuuttajista on yleensä etua Suomen taloudelle.	1	2	3	4	5	9
c) Maahanmuuttajat vievät työpaikkoja syntyperäisiltä suomalaisilta.	1	2	3	4	5	9
d) Maahanmuuttajat parantavat suomalaista yhteiskuntaa tuomalla mukanaan uusia ideoita ja kulttuureita. ...	1	2	3	4	5	9
e) Valtio ja kunnat käyttävät liian paljon rahaa maahanmuuttajien avustamiseen.	1	2	3	4	5	9

39. Tulisiko maahanmuuttajien määrää Suomessa...?

lisätä paljon.	1
lisätä jonkin verran.	2
pitää nykyisellään.	3
vähentää jonkin verran.	4
vähentää paljon.	5
en osaa sanoa.	9

40. Oletteko Suomen kansalainen?

kyllä.	1
en.	2

41. Olivatko vanhempanne synnyinhetkellänne Suomen kansalaisia?

Molemmat olivat Suomen kansalaisia.	1
Vain isa oli Suomen kansalainen.	2
Vain äiti oli Suomen kansalainen.	3
Kumpikaan vanhemmista ei ollut Suomen kansalainen.	4

42. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Suomessa syntyneiden lasten tulisi saada Suomen kansalaisuus, vaikka vanhemmat eivät olisi Suomen kansalaisia.	1	2	3	4	5	9
b) Ulkomaille syntyneiden lasten tulisi saada Suomen kansalaisuus, mikäli ainakin toinen vanhemmista on Suomen kansalainen.	1	2	3	4	5	9
c) Suomeen laillisesti muuttaneiden ulkomaalaisten tulisi saada samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla on, vaikka he eivät olisi Suomen kansalaisia.	1	2	3	4	5	9
d) Suomen tulisi ryhtyä voimakkaampiin toimiin laittoman maahanmuuton estämiseksi.	1	2	3	4	5	9

43. Kuinka ylopeä olet siitä, että olet suomalainen?

erittäin ylopeä	1
melko ylopeä	2
en kovinkaan ylopeä	3
en lainkaan ylopeä	4
en ole suomalainen	5
en osaa sanoa	9

44. Mitä kieltä puhutte useimmiten kotona?

suomea	1
ruotsia	2
muuta kieltä, mitä?	3

45. Kuinka paljon olette kuullut tai lukeut Euroopan Unionista?

hyvin paljon	1
jonkin verran	2
en paljon	3
en mitään	4

46. Hyötyykö Suomi yleisesti ottaen Euroopan Unionin jäsenyydestä?

hyötyy erittäin paljon	1
hyötyy paljon	2
hyötyy jonkin verran	3
hyötyy vain vähän	4
ei hyödy lainkaan	5
en tiedä	6
en ole koskaan kuullut Euroopan Unionista	7

47. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavasta väittämästä:
"Suomen tulee noudattaa Euroopan Unionin päätöksiä, vaikka olisikin niistä eri mieltä."

täysin samaa mieltä	1
samaa mieltä	2
ei samaa eikä eri mieltä	3
eri mieltä	4
täysin eri mieltä	5
en osaa sanoa	9

48. Pitäisikö Euroopan Unionilla yleisesti ottaen olla enemmän vai vähemmän valtaa kuin jäsenmaiden kansallisilla hallituksilla?

paljon enemmän valtaa	1
enemmän valtaa	2
yhtä paljon valtaa	3
vähemmän valtaa	4
paljon vähemmän valtaa	5
en osaa sanoa	9

49. Jos Suomessa järjestettäisiin nyt kansanäänestys siitä, tulisiko Suomen pysyä Euroopan Unionin jäsenenä vai erota siitä, äänestäisitkö jäsenyyden puolesta vai vastaan?

äänestäisin jäsenyyden puolesta	1
äänestäisin jäsenyyttä vastaan	2
en osaa sanoa	9

Kiitoksia vaivannäöstänne!

Rengastakaa jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystänne parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero. Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan.

Kansalaisvaikuttaminen Suomessa 2004

Arvoisa vastaajanottaja!

Suomen perustuslaki takaa kansalaisille monia oikeuksia vaikuttaa heitä itseään koskeviin yhteiskunnallisiin päätöksiin. Tasaveroiset osallistumismahdollisuudet eivät silti takaa, että yhteiskunnan jäsenet osallistuisivat ja vaikuttaisivat päätöksiin yhtä aktiivisesti. Nyt Suomi on mukana yli 30 maassa tehtävässä kyselyssä, jossa selvitetään kattavasti kansalaisten suhtautumista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Kattavan kuvan saamiseksi tutkimukseen on poimittu Tilastokeskuksen Suomen väestöstä koskevasta tietokannasta satunnaisesti 2 500 henkilön otos 15 – 74-vuotiaista suomalaisista. Te olette yksi näistä satunnaisesti valituista henkilöistä.

Suomen osalta tietojen keruusta vastaa Tilastokeskus. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Ennen aineiston luovuttamista tutkijalle ja kansainväliselle tietoaristolle, siitä poistetaan kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamisen mahdollistavat tiedot. Tulokset julkaistaan tutkimusraportteina ja tilastotaulukkoina.

Pyydämme Teitä täyttämään kyselylomakkeen ja palauttamaan sen Tilastokeskukseen oheisessa kirjekuoressa 30.9.2004 mennessä. Palautuskuoren postimaksu on jo maksettu. Vastauksenne on tärkeä, sillä kyselyyn valittua ei voi korvata toisella henkilöllä.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa Tilastokeskuksessa tutkija Markku Nieminen puh. (09) 1734 2519 tai sähköposti: markku.nieminen@tilastokeskus.fi sekä tutkimuss sihteeri Riina Nyberg puh. (09) 1734 2480.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen!

Tilastokeskus

Jussi Simpura
Jussi Simpura
tietotohtori

Esimerkki 1. Tässä rengastetaan jokin annetuista vaihtoehdoista:

Asutkeo...

- suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa 1
suuren tai suurehkon kaupungin esikaupunkialueella
tai lähiössä 2
muussa kaupungissa 3
maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa 4
maaseudun haja-asutusalueella? 5

Esimerkki 2. Monissa kysymyksissä on useampia osioita (a, b, c jne). Vastatkaa jokaiseen niistä. Valitkaa kussakin kysymyksessä tai kysymyksen osassa ainoastaan yksi vaihtoehto.

Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Minunlaisilla ihmisillä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee.....	1	2	3	4	5	8
b) En usko hallituksen välittävän, mitä minunlaiseni ihmiset ajattelevat.....	1	2	3	4	5	8
c) Mielestäni olen melko hyvin perillä tärkeistä ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä Suomessa.....	1	2	3	4	5	8
d) Mielestäni useimmat suomalaiset ovat minua paremmin perillä politiikasta ja hallituksen toiminnasta.....	1	2	3	4	5	8

Palauttakaa lomake oheisessa palautuskuoressa Tilastokeskukseen.

Aluksi Teitä ja kotitalouttanne ja jos olette avo- tai avioliitossa, puolisoanne koskevia taustakysymyksiä:
Rengastakaa sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero tai kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan.

1. Sukupuolenne?

Mies 1
Nainen 2

2. Syntymävuotenne?

19 _____

3. Oletteko tällä hetkellä...

Rengastakaa vain yksi vaihtoehto.

naimaton 1 eronnut 5
avioliitossa 2 leski 6
avioliitossa 3 muu 7
asumuserossa 4

4. Asutteko nykyisin yhdessä puolison tai vakituisen elämänkumppanin kanssa?

Kyllä 1 Jos kyllä → 4b. Olen asunut hänen kanssaan vuodesta _____
Ei 2

5. Kuinka monta henkilöä kotitaloudessanne asuu? Yhteensä: _____ henkilöä

6. Heistä on 18-vuotiaita tai sitä vanhempia aikuisia _____ henkilöä

7. Heistä on 7-17-vuotiaita lapsia tai nuoria _____ henkilöä

8. Heistä on 6-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia _____ henkilöä

9. Kotitaloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten syntymävuodet: _____

10. Koulutuksenne ja

jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, puolisonne koulutus?

Rengastakaa vain yksi vaihtoehto nolemmilta numerosarakkeilta.

	Itse	Puoliso
Vielä koulussa (peruskoulu, lukio, ammattikoulu tai -kurssi, opisto)	1	1
Kansakoulu	2	2
Peruskoulu	3	3
Ammattikoulu tai -kurssi	4	4
Lukio tai ylioppilas	5	5
Opistotason ammatillinen koulutus	6	6
Ammattikorkeakoulu	7	7
Korkeakoulu, alemman asteen tutkinto	8	8
Korkeakoulu, ylemmän asteen tutkinto	9	9

11. Kuinka monta vuotta olette käynyt koulua tai opiskellut kaiken kaikkiaan (mukaan lukien mahdolliset yliopisto-opinnot ja pois lukien työharjoittelu)?

_____ vuotta ☐ Opiskelen vielä peruskoulussa, lukiossa tai alemman asteen ammattitutkintoa
☐ Opiskelen vielä ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa

12. Mikä seuraavista vaihtoehdoista sopii Teidän elämäntilanteeseenne ja jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, puolisonne elämäntilanteeseen?

Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

	Itse	Puoliso
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)	1	1
Puolipäivätyössä (15- 34 tuntia viikossa)	2	2
Osa-alkatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	3	3
Avustava perheenjäsen perheytytyksessä	4	4
Työtön	5	5
Opiskelija tai koululainen	6	6
Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	7	7
Eläkkeellä muusta syystä	8	8
Hoitaa kotitaloutta	9	9
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	10	10
Vanhempainlomalla	11	11

13. Mikä on Teidän nykyinen tai viimeisin ammattinne tai ammatti, jota opiskelette parhaillaan?

Jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, niin mikä on puolisonne nykyinen tai viimeisin ammatti tai ammatti, jota puolisonne opiskelee parhaillaan?

Kirjoittakaa ammatti mahdollisimman tarkasti.

Itse

Puoliso

14. Missä elinkeinossa tai millä toimialalla työskentelette tai viimeksi työskenteilitte?

Jos olette tällä hetkellä avo- tai avioliitossa, niin missä elinkeinossa tai millä toimialalla puolisonne työskentelee tai viimeksi työskenteli?

Rengastakaa sopiva toimiala.

	Itse	Puoliso
Maa- , metsä-, riista- tai kalatalous	1	1
Mineraalien kaivu	2	2
Teollisuus	3	3
Sähkö- , kaasu- tai vesihuolto	4	4
Rakentaminen	5	5
Vähittäis- ja tukkukauppa tai korjaamotoiminta	6	6
Majoitus- tai ravitsemistoiminta	7	7
Kuljetus, varastointi tai tietoliikenne	8	8
Rahoitus- tai vakuutustoiminta	9	9
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut tai liike-elämän ja yritysten palvelut ..	10	10
Julkinen hallinto, maanpuolustus tai pakollinen sosiaalivakuutus	11	11
Koulutus	12	12
Terveydenhuolto- tai sosiaalipalvelut	13	13
Muut yhteiskunnalliset tai henkilökohtaiset palvelut	14	14
Yksityiset kotitaloudet	15	15
Kansainväliset järjestöt tai ulkomaiset edustustot	16	16
Joku muu	17	17

Suraava kysymys koskee vain työssä olevia. Muut siirtyvät kysymykseen numero 16.

15. Mikä on säännöllinen viikottainen työaika keskimäärin? _____ tuntia

16. Mikä on puolisonne säännöllinen viikottainen työaika keskimäärin?
Vastakkaa vain silloin, jos puoliso käy ansiotyössä. _____ tuntia

17. Mikä on ammatiasemanne? (Tai viimeisin ammatiasema, jos ette ole työssä.)
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Palkansaaja 1
Maatalousyrittäjä 2 ➔ **17b.** Jos työntekijöitä, _____ työntekijää
Muu yrittäjä 3 ➔ _____ niin kuinka monta?

18. Onko Teillä nykyisessä työssänne alaisia (tai työntekijöitä), siis sellaisia, jotka ovat vastuussa työstään suoraan teille? Jos ette ole työssä, vastakkaa viimeisimmän työne mukaan.

- Kyllä 1
Ei 2
En osaa sanoa 9

19. Onko työnantajanne valtio, kunta, valtionyritys vai yksityinen?
Jos olette tällä hetkellä avo- tai avoliitossa, niin onko puolisonne työnantaja valtio, kunta, valtionyritys vai yksityinen?
Jos ette ole työssä tai puolisonne ei ole työssä, vastakkaa viimeisimmän työsuhteen mukaan.

	Oma työnantaja	Puolison työnantaja
Valtio.....	1	1
Kunta tai kuntainliitto	2	2
Julkinen yritys	3	3
Yksityinen (tai oma) yritys.....	4	4
Muu työnantaja.....	5	5
En osaa sanoa.....	9	9

20. Oletteko jonkin ammattiliiton jäsen?

Olen tällä hetkellä jäsen 1
Olen ollut jäsen, en ole enää..... 2
En ole koskaan ollut jäsen..... 3

21. Kävittekö äänestämässä viimeksi toimitetuissa eduskuntavaaleissa vuonna 2003?
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

Kyllä..... 1
En 2
Minulla ei ollut äänioikeutta 3

22. Jos eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt, niin minkä puolueen tai muun ryhmittymän ehdokasta äänestäisitte?
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Suomen sosialidemokraattinen puolue (SDP).... 1
Suomen keskusta (Kesk) 2
Kansallinen kokoomus (Kok) 3
Vasemmistoliitto (Vas)..... 4
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP) 5
Vihreä liitto (Vlhr) 6
Kristillisdemokraatit..... 7
Perussuomalaiset (PS) 8
Remonttiryhmä (Rem) 9
Jokin muu puolue tai ryhmittymä 10
En äänestäisi 11
En osaa sanoa 12
En halua sanoa 13

23. Kuuluteko johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön?
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Evankelis-luterilaiseen kirkkoon 1
Ortodoksiseen kirkkoon..... 2
Muuhan kristilliseen kirkkoon tai yhteisöön 3
Muuhan uskonnolliseen yhteisöön 4
En kuulu kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön..... 5

24. Kuinka usein osallistutte jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin tai hengellisiin tilaisuuksiin?
Rengastakaa sopivin vaihtoehto.

- Useamman kerran viikossa 1
Kerran viikossa 2
Kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa 3
Kerran kuukaudessa 4
Useamman kerran vuodessa 5
Kerran vuodessa 6
Harvemmin 7
En koskaan 8
En halua sanoa 9
En tiedä 10

25. Kuinka suuret ovat keskimäärin kotitaloutenne yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (= bruttotulot) mukaan laskien veronalaiset sosiaalielätykset?

_____ euroa kuukaudessa

26. Kuinka suuret ovat keskimääräiset omat kuukausitulonne veroja vähentämättä (= bruttotulot)?

_____ euroa kuukaudessa

27. Yhteiskunnassamme on erilaisia luokkia. Toiset yhteiskuntaluokat ovat ylempiä ja toiset alempia. Mihin sijoittaisitte itsenne seuraavalla yhteiskunnallisista asemaanne kuvaavalla asteikolla, jossa 10 kuvaa sijoittumista ylämpään ja 1 sijoittumista alimpaan luokkaan?
ympeyrikkää ainoastaan yksi numero

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Alin luokka									Ylin luokka

28. Asuteko...

- suuren tai suurehkon kaupungin keskustassa 1
suuren tai suurehkon kaupungin esikaupunkialueella tai lähiossa 2
muussa kaupungissa 3
maaseutupaikkakunnan kylässä tai taajamassa 4
maaseudun haja-asutusalueella? 5

Seuraavaksi kysymyksiä kansalaisuutta koskien.

29. On monia eri mielipiteitä siitä, mitä kunnan kansalaiselta edellytetään. Mikä seuraavista asioista on Teille henkilökohtaisesti tärkeää asteikolla, jossa 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeää ja 7 erittäin tärkeää?

Kuinka tärkeää on:

Rengastakaa jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Ei lainkaan tärkeää				Erittäin tärkeää				En osaa sanoa
	1	2	3	4	5	6	7	8	
a)	Äänestää aina vaaleissa.....	1	2	3	4	5	6	7	8
b)	Ettei koskaan syylisty verovilppiin.....	1	2	3	4	5	6	7	8
c)	Noudattaa aina lakeja ja säännöksiä.....	1	2	3	4	5	6	7	8
d)	Tarkkailla hallituksen toimia.....	1	2	3	4	5	6	7	8
e)	Toimia aktiivisesti poliittisissa ja yhteiskunnallisissa järjestöissä.....	1	2	3	4	5	6	7	8
f)	Yrittää ymmärtää eri mieltä olevien näkökantoja	1	2	3	4	5	6	7	8
g)	Valita tuotteita poliittisin, eettisin tai ympäristönsuojelullisin perustein, vaikka ne maksaisivat vähän enemmän.....	1	2	3	4	5	6	7	8
h)	Auttaa itseään huonomassa asemassa olevia ihmisiä Suomessa.....	1	2	3	4	5	6	7	8
i)	Auttaa itseään huonomassa asemassa olevia ihmisiä muissa maissa	1	2	3	4	5	6	7	8
j)	Olla valmis astumaan asepalvelukseen tarvittaessa.....	1	2	3	4	5	6	7	8

ERILAISET RYHMÄT YHTEISKUNNASSA:

30. Pitäisikö uskonnollisten ääriryhmien julkiset kokoontumiset sallia?

- pitäisi ehdottomasti sallia 1
pitäisi ehkä sallia 2
pitäisi ehkä kieltää 3
pitäisi ehdottomasti kieltää 4
en osaa sanoa 8

31. Pitäisikö julkiset kokoontumiset sallia sellaisille ryhmille, jotka haluavat kaataa maan hallituksen väkivalloin?

- pitäisi ehdottomasti sallia 1
pitäisi ehkä sallia 2
pitäisi ehkä kieltää 3
pitäisi ehdottomasti kieltää 4
en osaa sanoa 8

32. Pitäisikö johonkin rotuun tai etniseen ryhmään ennakkoluuloisesti suhtautuvien ihmisten julkiset kokoontumiset sallia?

- pitäisi ehdottomasti sallia 1
pitäisi ehkä sallia 2
pitäisi ehkä kieltää 3
pitäisi ehdottomasti kieltää 4
en osaa sanoa 8

YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN:

33. Seuraavassa on lueteltu erilaisia poliittisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen muotoja. Merkitkää kunkin kohdalla, oletteko tehnyt tai aiotteko tehdä seuraavia asioita:

Rengastakaa jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Olen tehnyt viimeisen vuoden aikana	Olen tehnyt jossakin aiemmin	En ole tehnyt, mutta saatan tehdä	En ole tehnyt, enkä aio koskaan tehdä	En osaa sanoa
a) Allekirjoittanut vetoomuksen.....	1	2	3	4	8
b) Boikotoinut tai tarkoituksella ostanut tuotteita poliittisista, eettisistä tai ympäristönsuojelullisista syistä.....	1	2	3	4	8
c) Osallistunut mielenosoitukseen.....	1	2	3	4	8
d) Osallistunut poliittiseen kokoukseen tai tapahtumaan.....	1	2	3	4	8
e) Ostanut tai yrittänyt ottaa yhteyttä poliitikkoon tai virkamieheen esittääkseen mielipiteenne.....	1	2	3	4	8
f) Lahjoittanut tai kerännyt rahaa poliittiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan.....	1	2	3	4	8
g) Ostanut yhteyttä tiedotusvälineisiin tai esittänyt niissä mielipiteenne.....	1	2	3	4	8
h) Osallistunut Internetissä poliittiseen keskusteluryhmään.....	1	2	3	4	8

RYHMÄT JA YHDISTYKSET:

34. Monet ihmiset kuuluvat erilaisiin ryhmiin, järjestöihin tai yhdistyksiin. Merkitään kunkin ryhmän kohdalla, kuuluteko ja osallistuteko niiden toimintaan:
Rengastakaa jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Kuulun ja osallistun aktiivisesti	Kuulun, mutta en osallistu aktiivisesti	Kuuluin aiemmin, mutta en enää	En ole koskaan kuulunut	En osaa sanoa
a) Poliittinen puolue	1	2	3	4	8
b) Ammattiyhdistys, yrittäjäjärjestö tai muu vastaava yhdistys	1	2	3	4	8
c) Kirkko tai muu uskonnollinen organisaatio	1	2	3	4	8
d) Urheilu-, vapaa-ajan tai kulttuuriryhmä	1	2	3	4	8
e) Jokin muu järjestö tai yhdistys	1	2	3	4	8

DEMOKRAATTISET OIKEUDET:

35. Ihmisten demokraattisista oikeuksista on erilaisia mielipiteitä. Asteikolla 1-7, jossa 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeää ja 7 erittäin tärkeää, kuinka tärkeää mielestämme on, että:
Rengastakaa jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Ei lainkaan tärkeää					Erittäin tärkeää	En osaa sanoa	
a) Kaikilla kansalaisilla on riittävä elintaso	1	2	3	4	5	6	7	8
b) Julkishallinto ja viranomaiset kunnioittavat ja suojelevat vähemmistöjen oikeuksia	1	2	3	4	5	6	7	8
c) Julkishallinto ja viranomaiset kohtelevat kaikkia tasapuolisesti yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta	1	2	3	4	5	6	7	8
d) Poliitikot ottavat kansalaisten mielipiteet huomioon ennen päätöksentekoa	1	2	3	4	5	6	7	8
e) Kansalaisille annetaan enemmän mahdollisuuksia osallistua julkiseen päätöksentekoon	1	2	3	4	5	6	7	8
f) Kansalaiset voivat osoittaa kansalaistoitelemattomuutta, mikäli he vastustavat hallituksen toimia	1	2	3	4	5	6	7	8

36. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

Rengastakaa jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Minunlaisilani ihmisillä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee	1	2	3	4	5	8
b) En usko hallituksen välittävän, mitä minunlaiseni ihmiset ajattelevat	1	2	3	4	5	8
c) Mielestäni olen melko hyvin perillä tärkeistä ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä Suomessa	1	2	3	4	5	8
d) Mielestäni useimmat suomalaiset ovat minua paremmin perillä poliitikasta ja hallituksen toiminnasta	1	2	3	4	5	8

OLETETAAN, ETTÄ EDUSKUNTA SUUNNITTELEE SÄÄTÄVÄNSÄ LAIN, JOTA PIDÄTTE EPAOIKEUDENMUKAISENA TAI VAHINGOLLISENA.

37. Kuinka todennäköistä tällaisessa tilanteessa olisi, että kykenisitte tekemään asialle jotain yksin tai yhdessä muiden kanssa?

Erittäin todennäköistä	1
Melko todennäköistä	2
Ei kovin todennäköistä	3
Ei lainkaan todennäköistä	4
En osaa sanoa	8

38. Jos yrittäisitte vaikuttaa asiaan, kuinka todennäköistä olisi, että eduskunnassa kiinnitettäisiin vakavasti huomiota vaatimuksinne?

Erittäin todennäköistä	1
Melko todennäköistä	2
Ei kovin todennäköistä	3
Ei lainkaan todennäköistä	4
En osaa sanoa	8

39. Kuinka kiinnostunut olette poliitikasta henkilökohtaisesti?

Erittäin kiinnostunut	1
Melko kiinnostunut	2
En kovin kiinnostunut	3
En lainkaan kiinnostunut	4
En osaa sanoa	8

40. Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

Rengastakaa molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Voimme enimmäkseen luottaa siihen, että hallitus tekee oikeita ratkaisuja	1	2	3	4	5	8
b) Useimmat poliitikot ovat mukana politiikassa vain hyötyäkseen siitä henkilökohtaisesti	1	2	3	4	5	8

41. Jos ihmisillä olisi mahdollisuus käyttää Teitä hyväkseen, kuinka usein luulisitte heidän tekevän niin tai kuinka usein he yrittäisivät olla reiluja?

Yrittäisivät lähes aina käyttää hyväkseen	1
Yrittäisivät enimmäkseen käyttää hyväkseen	2
Yrittäisivät enimmäkseen olla reiluja	3
Yrittäisivät lähes aina olla reiluja	4
En osaa sanoa	8

42. Sanoisitko, että ihmisin voi yleensä luottaa vai että yleensä kannattaa pitää varansa muiden ihmisten kanssa?

Ihmisin voi lähes aina luottaa.....	1
Useimmiten ihmisin voi luottaa.....	2
Useimmiten kannattaa pitää varansa muiden ihmisten kanssa.....	3
Lähes aina kannattaa pitää varansa muiden ihmisten kanssa.....	4
En osaa sanoa.....	8

43. Tavatessanne ystäväinne, sukulaisianne tai työtovereitanne, kuinka usein keskustelte heidän kanssaan politiikasta?

usein.....	1
jokkus.....	2
harvoin.....	3
en koskaan.....	4
en osaa sanoa.....	8

44. Kun Teillä on varma mielipide politiikasta, kuinka usein suostuttelette ystäväinne, sukulaisianne tai työtovereitanne samalle kannalle?

usein.....	1
jokkus.....	2
harvoin.....	3
en koskaan.....	4
en osaa sanoa.....	8

KANSAINVÄLISET KYSYMYKSET:

45. Ajatellessanne yhdistyneitä kansakuntia (YK), mikä seuraavista vaihtoehdoista on lähinnä omaa näkemystänne?

YK:lla on liian paljon valtaa.....	1
YK:lla on sopivasti valtaa.....	2
YK:lla on liian vähän valtaa.....	3
En tiedä mikä YK on.....	4
En osaa sanoa.....	8

46. Kumpi seuraavista väittämistä on lähempänä omaa mielipidettänne?

Kansainvälisissä organisaatioissa päätöksenteko tulisi jättää kansallisten hallitusten edustajille.....	1
Kansainvälisissä organisaatioissa kansalaisjärjestöjen tulisi osallistua päätöksentekoprosessiin.....	2
En osaa sanoa.....	8

47. Kumpi seuraavista vaihtoehdoista on lähempänä omaa näkemystänne?

Jos joku maa selkeästi rikkoo ihmisoikeuksia, YK:n tulisi puuttua asiaan.....	1
Vaikka jossain maassa rikottaisiin vakavasti ihmisoikeuksia, maan itsensä määräämisöikeutta tulee kunnioittaa eikä YK:n tule puuttua asiaan.....	2
En tiedä mikä YK on.....	3
En osaa sanoa.....	8

SUOMALAINEN POLITIIKKA:

48. Mitä mieltä olette seuraavista suomalaista politiikkaa koskevista väittämistä?

Reingastakaa jokaisella niillä yksi vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Puolueet rohkaisevat ihmisiä olemaan aktiivisia politiikassa.....	1	2	3	4	5	8
b) Puolueet eivät tarjoa äänestäjille todellisia poliittisia vaihtoehtoja.....	1	2	3	4	5	8
c) Kansanäänestykset ovat hyvä keino ratkaista tärkeitä poliittisia kysymyksiä.....	1	2	3	4	5	8

49. Kuinka rehellisinä piditte ääntenlaskentaa ja vaalitulosten raportointia Suomen edellisissä eduskuntavaaleissa?

Erittäin rehellisinä.....	1
Melko rehellisinä.....	2
En rehellisinä enkä epärehellisinä.....	3
Melko epärehellisinä.....	4
Erittäin epärehellisinä.....	5
En osaa sanoa.....	8

50. Kuinka tasapuoliset eri ehdokkaiden ja puolueiden kampanjointimahdollisuudet mielestänne olivat Suomen edellisissä eduskuntavaaleissa?

Erittäin tasapuoliset.....	1
Melko tasapuoliset.....	2
Eivät tasapuoliset eivätkä epätasapuoliset.....	3
Melko epätasapuoliset.....	4
Erittäin epätasapuoliset.....	5
En osaa sanoa.....	8

51. Kuinka sitoutuneita Suomen julkisella sektorilla ollaan palvelemaan kansalaisia?

Erittäin sitoutuneita.....	1
Melko sitoutuneita.....	2
Ei kovin sitoutuneita.....	3
Ei lainkaan sitoutuneita.....	4
En osaa sanoa.....	8

52. Kun Suomen julkisella sektorilla tehdään vakavia virheitä, kuinka todennäköistä virheiden korjaaminen on?

Erittäin todennäköistä	1
Melko todennäköistä	2
Ei kovin todennäköistä	3
Ei lainkaan todennäköistä	4
En osaa sanoa	8

53. Kuinka yleistä korruptio mielestämme on Suomen julkisella sektorilla?

Aniharvat ovat syyllistyneet korruptioon	1
Harvat ovat syyllistyneet korruptioon	2
Melko monet ovat syyllistyneet korruptioon	3
Monet ovat syyllistyneet korruptioon	4
Lähes kaikki ovat syyllistyneet korruptioon	5
En osaa sanoa	8

DEMOKRATIAN TOIMIVUUS:

54. Arvioikaa demokratian toimivuutta asteikolla 0-10, jossa 0 tarkoittaa erittäin huonoa ja 10 erittäin hyvää toimivuutta.

Reingastakaa jokaiselta riviltä ainoastaan yksi vaihtoehto.

	Erittäin huonosti								Erittäin hyvin	En osaa sanoa			
a)	Kuinka hyvin demokratia toimii Suomessa tällä hetkellä?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
b)	Entä 10 vuotta sitten, kuinka hyvin demokratia toimi Suomessa tuolloin?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
c)	Entä 10 vuoden kuluttua, miten arvelette demokratian toimivan Suomessa silloin?	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

55. Kumpi seuraavista Suomen poliittista järjestelmää koskevista näkemyksistä on lähempänä omaa kantaa?

Hallituksen ei pidä missään olosuhteissa rajoittaa demokraattisia oikeuksia	1
Hallituksen pitää tarvittaessa rajoittaa demokraattisia oikeuksia	2
En osaa sanoa	8

56. Kuinka usein Te itse keskimäärin:

	Joka päivä	3-4 päivänä viikossa	1-2 päivänä viikossa	Harvemmin kuin 1-2 päivänä viikossa	En koskaan	En osaa sanoa	
a)	Lueite politiikkaa koskevia juttuja sanomalehdestä	1	2	3	4	5	8
b)	Katsotte politiikkaa koskevia uutisia televisiosta	1	2	3	4	5	8
c)	Kuuntelette politiikkaa koskevia uutisia radiosta	1	2	3	4	5	8
d)	Käytätte Internetiä poliittisten uutisten seuraamiseksi tai poliittisen tiedon hankkimiseksi	1	2	3	4	5	8

Kiitoksia vaivannäöstänne!

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (FSD)
Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 2 A, 5. krs, Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
33014 Tampereen yliopisto
Puhelin: (03) 3551 8519
Faksi: (03) 3551 8520
fsd@uta.fi
Kotisivu: <http://www.fsd.uta.fi/>